

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики Касаційного
адміністративного суду у складі
Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за жовтень – листопад 2020 року

ЗМІСТ

I. Справи, розглянуті об'єднаною палатою Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду	6
1.1. Про протиправність призначення та проведення контролюючим органом перевірки, за наслідками якої було прийняте податкове повідомлення-рішення	6
1.2. Про визначення порядку оскарження аудиторського звіту й уповноважених суб'єктів реалізації права на звернення до суду	7
II. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів	9
1. Оподаткування	9
1.1. Судові рішення, прийняті колегією суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів	9
1.1.1. Про оскарження податкового повідомлення-рішення, накладеного на акціонерне товариство, його кінцевим бенефіціарним власником	9
1.1.2. Про строк звернення до суду з позовом про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень після проведення процедури адміністративного оскарження	11
1.2. Справи, розглянуті колегіями суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду	13
1.2.1. Про нарахування ПДВ при здійсненні операцій, які не є господарською діяльністю платника податку	13
1.2.2. Про розмір орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності, який підлягає перерахуванню до бюджету	13
1.2.3. Про відрахування до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу) державними унітарними підприємствами та їх об'єднаннями	15
1.2.4. Про факт невідповідності фактичним обставинам задекларованих наслідків господарської операції платника податків у податковому обліку	18
1.2.5. Про індивідуальну податкову консультацію	19
1.2.6. Про встановлений законом порядок надіслання податкової вимоги	20
1.2.7. Про інститут спільного інвестування	23
1.2.8. Про формування витрат і податкового кредиту за операціями з контрагентами, що не підтверджені належними первинними документами	25
1.2.9. Про нарахування земельного податку на підставі даних державного земельного кадастру	27
1.2.10. Про акт щодо неможливості проведення зустрічної звірки	28
1.2.11. Про нарахування штрафних санкцій при несплаті платником податків суми узгодженого податкового зобов'язання в установлені законом строки	29
1.2.12. Про облік обсягів розбалансування природного газу	31
1.2.13. Про чистий оподатковуваний дохід як об'єкт оподаткування	32
1.2.14. Про призначення податкового керуючого	33

1.2.15. Про звільнення від сплати за користування земельними ділянками на території проведення антитерористичної операції та в період її проведення	35
1.2.16. Про оскарження податкової консультації	36
1.2.17. Про зміни до системи електронного адміністрування податку на додану вартість	37
1.2.18. Про сплату узгоджених податкових зобов'язань	38
1.2.19. Про платника акцизного податку при здійсненні операцій із заправлення паливом техніки, що належить іншим особам (виконавцям)	39
1.2.20. Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки	41
1.2.21. Про порядок ведення обліку використання основних засобів після досягнення ними нульової або ліквідаційної залишкової вартості	42
1.2.22. Про застосування процедури податкового компромісу	43
1.2.23. Про нарахування особам, що провадять незалежну професійну діяльність, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	45
1.2.24. Про порядок і достовірність відображення контрольованих операцій у податковій звітності	46
2. Митна справа	47
2.1. Судові рішення, прийняті колегією суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів	47
2.1.1. Про надання дозволу на внесення змін до митної декларації	47
2.2. Судові рішення, прийняті колегіями суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів	49
2.2.1. Про класифікацію автомобіля за кодом товару УКТ ЗЕД	49
2.2.2. Про вплив дійсного адміністративного договору на реалізацію компетенції митного органу щодо ліквідації, створення та зміни назв окремих митних постів митниць	50
2.2.3. Про підтвердження заявленої митної вартості товару на підставі документів, поданих для проведення митного оформлення	55
2.2.4. Про митне оформлення товарів за митними деклараціями	57
2.2.5. Про оподаткування митом майна, що ввозиться в Україну як внесок до статутного капіталу підприємств з іноземними інвестиціями	58
2.2.6. Про використання пільгових ставок ввізного мита при митному оформленні товарів	59
3. Грошовий обіг і розрахунки	61
3.1. Про кваліфікацію адміністративного правопорушення у виді перевищення граничних сум розрахунків готівкою	61
3.2. Про підтвердження наявності невідповідності сум готівкових коштів на місці проведення розрахунків сумі коштів, яка зазначена в денному звіті реєстраторів розрахункових операцій	63

III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	64
1. Про порядок розгляду клопотань у порядку Земельного кодексу України	64
2. Про право визнати незаконними наслідки перевірки у сфері містобудівної діяльності	66
3. Про порядок повідомлення особи, щодо якої застосовується стягнення за правопорушення у сфері містобудівної діяльності, про час і місце розгляду справи та застосування до суб'єкта містобудування штрафних санкцій	68
4. Про поширення дії Закону України «Про рекламу» та Правил благоустрою міста Києва на приватних нотаріусів	70
5. Про підставу для виконання припису органів державного архітектурно-будівельного контролю	72
6. Про право самостійного визначення інспектором будівельного нагляду категорії складності об'єкта самочинного будівництва	73
7. Про наслідки помилкового тлумачення правової норми офіційним органом	75
8. Про порядок стягнення збитків, завданих навколишньому середовищу	78
9. Про підстави відмови у затвердженні проєкту землеустрою	80
10. Про правомірність демонтажу новоствореного об'єкта будівництва відповідно до Закону України від 06 вересня 2005 року № 2807-IV «Про благоустрій населених пунктів»	82
11. Про право на стажування водіїв у разі прийняття їх на роботу	84
12. Про обчислення розміру пенсії при її призначенні	86
13. Про право на отримання грошової допомоги у разі загибелі військовослужбовця	88
14. Про надання статусу особи з інвалідністю внаслідок війни	91
IV. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян	94
1. Судові рішення, прийняті колегією суддів судової палати з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян	94
1.1. Про розмір відповідальності за часткову невиплату всіх належних сум при звільненні	94
2. Судові рішення, прийняті колегіями суддів судової палати з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян	98
2.1. Про підстави зарахування до вислуги років роботи в органах державної податкової служби України	98
2.2. Про застосування поняття «календарна вислуга років» в Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»	101
2.3. Про розгляд звернення чи скарги в порядку Закону України «Про звернення громадян»	104

2.4. Про оскарження рішення МСЕК	106
2.5. Про звільнення державного службовця	108
2.6. Про право на оскарження висновку щодо результатів медичного огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції	110
2.7. Про юрисдикцію спору з приводу призначення чи звільнення директора державної установи	112
V. Процесуальні питання	114
1. Про передумови зупинення провадження у справі	114
2. Про підстави для перегляду справи за нововиявленими обставинами	115
3. Про право на перегляд адміністративної справи за нововиявленими обставинами	117
4. Про публічне правонаступництво	120
5. Про розмір відшкодування судових витрат	122
6. Про відмову у відкритті апеляційного провадження	123
7. Про преюдиційність обставин справи	124
8. Про відшкодування витрат на професійну правову допомогу	125
9. Про характер спірних правовідносин у справі щодо погодження Плану ліквідації аварії шахти	127
10. Про можливість розгляду судом позовних вимог про оскарження дій чи бездіяльності інших суддів під час розгляду судових справ, а також про оскарження їх рішень, ухвалених за наслідками розгляду цих справ	128

I. Справи, розглянуті об'єднаною палатою Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду

1.1. Про протиправність призначення та проведення контролюючим органом перевірки, за наслідками якої було прийняте податкове повідомлення-рішення

При оскарженні податкового повідомлення-рішення платник податків не позбавлений можливості посилатися на порушення контролюючим органом законодавства щодо проведення перевірки, якщо вважає, що вони зумовлюють протиправність такого рішення. Протиправність призначення та проведення контролюючим органом перевірки, за наслідками якої було прийняте оскаржуване податкове повідомлення-рішення, указує на протиправність податкового повідомлення-рішення, тому немає необхідності перевірки порушення пункту 181.1 статті 181 Податкового кодексу України як підстави для донарахування суми грошового зобов'язання

22 вересня 2020 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління ДФС у Харківській області на рішення Харківського окружного адміністративного суду від 11 грудня 2018 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 14 травня 2019 року у справі № 520/8836/18 (провадження № К/9901/24146/19) за адміністративним позовом фізичної особи – підприємця до Головного управління ДФС у Харківській області про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

Харківський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Другого апеляційного адміністративного суду, позов задовольнив, оскаржуване податкове повідомлення-рішення визнав протиправним і скасував. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що перевірка була проведена незаконно, оскільки позивач не був належним чином повідомлений про проведення перевірки, а характер проведеної стосовно позивача перевірки не відповідав наказу про її проведення.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

У посадових осіб контролюючого органу виникає право на проведення документальної планової/позапланової виїзної перевірки, фактичної перевірки за сукупності двох умов: наявності визначених законом підстав для її проведення (правова підстава) та надіслання/пред'явлення оформлених відповідно до вимог Податкового кодексу України направлення та наказу на проведення перевірки, а також службового посвідчення осіб, які зазначені в направленні на проведення перевірки (формальна підстава).

Обов'язковою передумовою здійснення документальної позапланової виїзної перевірки є направлення платнику податків запиту про надання пояснень та їх документального підтвердження. Виявлені факти, які свідчать про можливі порушення платником податків податкового, валютного та іншого законодавства, можуть бути підставою для проведення перевірки лише у випадку, коли сумніви не усунуті наданими поясненнями та документальними підтвердженнями.

При оскарженні податкового повідомлення-рішення платник податків не позбавлений можливості посилатися на порушення контролюючим органом законодавства щодо проведення перевірки, якщо вважає, що вони зумовлюють протиправність такого рішення. Таким підставам позову, за їх наявності, суди мають надавати правову оцінку в першу чергу. Протиправність призначення та проведення контролюючим органом перевірки, за наслідками якої було прийняте оскаржуване податкове повідомлення-рішення, є достатньою підставою для висновку про протиправність податкового повідомлення-рішення, що зумовлює відсутність необхідності перевірки порушення пункту 181.1 статті 181 Податкового кодексу України як підстави для донарахування суми грошового зобов'язання.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 вересня 2020 року у справі № 520/8836/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92457879>.

1.2. Про визначення порядку оскарження аудиторського звіту й уповноважених суб'єктів реалізації права на звернення до суду

Публічний інтерес у реалізації вимог аудиторського звіту є спільним для територіальних квартирно-експлуатаційних управлінь, відповідних управлінь внутрішнього аудиту Департаменту внутрішнього аудиту Міністерства оборони України, а також Міністерства оборони України та Міністра оборони України як відповідальної особи за виконання / невиконання вимог, визначених у такому звіті, та особи, яка видає відповідний управлінський наказ, обов'язковий до виконання. Положення оскаржуваного звіту не можуть порушувати права квартирно-експлуатаційного відділу (частини)

02 жовтня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів об'єднаної палати Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу квартирно-експлуатаційного відділу м. Запоріжжя на постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 18 липня 2019 року у справі № 808/1422/17 (провадження № К/9901/26549/19) за адміністративним позовом квартирно-експлуатаційного відділу м. Запоріжжя до Південного територіального управління внутрішнього аудиту Департаменту внутрішнього аудиту Міністерства оборони України, за участю третьої особи – Східного територіального квартирно-експлуатаційного управління про визнання протиправним аудиторського звіту та скасування окремих його пунктів.

Запорізький окружний адміністративний суд рішенням від 05 листопада 2018 року адміністративний позов задовольнив повністю. Третій апеляційний адміністративний суд апеляційну скаргу задовольнив: рішення суду першої інстанції скасував, у задоволенні адміністративного позову відмовив повністю.

Верховний Суд у задоволенні касаційної скарги відмовив, оскаржуване судове рішення змінив у частині мотивування, а в решті залишив без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Письмовий висновок на коментарі до висновків та рекомендацій, викладених в аудиторському звіті, є рішенням суб'єкта владних повноважень, прийнятим за результатами проведення аудиту та обов'язковим до виконання підконтрольним суб'єктом після доведення до уповноважених суб'єктів у встановленому законодавством порядку, оскільки набувають обов'язкових ознак офіційного документа: складені, видані чи посвідчені відповідною особою в межах її професійної чи службової компетенції за визначеною законом формою та з належними реквізитами; зафіксована в такому документі інформація має юридично значущий характер підтверджені чи засвідчені нею конкретні події, явища або факти спричиняють чи будуть здатні спричинити наслідки правового характеру у вигляді виникнення (реалізації), зміни або припинення прав та/або обов'язків.

Аудиторський звіт надає право вимагати від підконтрольної установи усунення встановлених органом внутрішнього аудиту порушень та одночасно передбачає обов'язок керівника підконтрольної установи виконати таку вимогу та забезпечити вжиття відповідних заходів реагування, направлених на усунення встановлених аудитом порушень. Невиконання таких вимог може привести до настання зазначених у встановленому Законом України «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України» порядку наслідків (відповідальності).

Публічний інтерес у реалізації вимог аудиторського звіту полягає насамперед у вжитті заходів щодо відшкодування недонарахованих та недовідшкодованих збитків, завданих державі, усунення інших наслідків порушень під час реалізації в Збройних Силах України державної, військово-технічної політики з питань квартирно-експлуатаційного забезпечення Збройних Сил України, розвитку системи технічної експлуатації фондів військових містечок з метою підтримання військ у стані високої бойової та мобілізаційної готовності тощо. Такий інтерес є спільним для всієї системи Збройних Сил України, побудованої на системі субординаційних відносин, тобто є спільним для територіальних квартирно-експлуатаційних управлінь, відповідних управлінь внутрішнього аудиту Департаменту внутрішнього аудиту Міністерства оборони України, а також Міністерства оборони України та Міністра оборони України як відповідальної особи за виконання або невиконання вимог, визначених у такому звіті, та особи, яка видає відповідний управлінський наказ обов'язковий до виконання.

Отже, положення оскаржуваного звіту не можуть порушувати права квартирно-експлуатаційного відділу (частини). Квартирно-експлуатаційні відділи (частини) як підконтрольні установи Збройних Сил України не вправі брати на себе

відповідальність за невиконання прямих обов'язків військової частини чи інших уповноважених суб'єктів, яким вони підпорядковані, та не можуть оскаржувати до суду наслідки внутрішнього аудиту, які узгоджуються зі спільним публічним інтересом усієї ієрархічно побудованої системи Збройних Сил України.

Правом на звернення до суду з адміністративним позовом щодо визнання незаконними та необґрунтованими порушень, викладених в аудиторському звіті, наділений військовослужбовець, до якого за наслідками проведеної аудиторської перевірки стану фінансово-господарської діяльності квартирно-експлуатаційного відділу (частини) були застосовані заходи дисциплінарної відповідальності за встановленою Законом України «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України» процедурою.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 02 жовтня 2020 року у справі № 808/1422/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92173015>.

II. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів

1. Оподаткування

1.1. Судові рішення, прийняті колегією суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів

1.1.1. Про оскарження податкового повідомлення-рішення, накладеного на акціонерне товариство, його кінцевим бенефіціарним власником

Акціонер господарського товариства, який не був учасником справи, предметом спору в якій є правомірність податкового повідомлення-рішення про визначення суми грошових (податкових) зобов'язань господарському товариству, не має права на апеляційне оскарження судового рішення, ухваленого у цій справі, якщо тільки в рішенні суд не зробив прямого висновку про його права, інтереси та обов'язки

23 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу компанії «Гордонз Імпекс ЛТД» («Gordons Impex LTD») на ухвалу Шостого апеляційного адміністративного суду від 15 жовтня 2019 року у справі № 826/3508/17 (провадження № К/9901/31706/19) за позовом відкритого акціонерного товариства «Завод «Квант» до Державної податкової інспекції у Голосіївському районі Головного управління Державної фіскальної служби у м. Києві про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

Окружний адміністративний суд міста Києва рішенням від 18 березня 2019 року в задоволенні адміністративного позову відмовив. Шостий апеляційний адміністративний суд ухвалою закрив апеляційне провадження за апеляційною

скаргою на підставі пункту 3 частини першої статті 305 Кодексу адміністративного судочинства України. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що особа має право на апеляційне оскарження виключно, якщо така особа була учасником справи або суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки; мотивувальна та резолютивна частини рішення суду першої інстанції не містили висновку про права й обов'язки акціонера, а доводи останнього, що рішення суду безпосередньо вплинуло на його інтереси як акціонера, були необґрунтованими.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а ухвалу апеляційної інстанції – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Рішення суду, яким був вирішений спір щодо податкового обов'язку платника податків – господарського товариства, не є рішенням про права, законний інтерес чи обов'язок засновника (засновників) товариства з огляду на визначений Конституцією України (стаття 67) і Податковим кодексом України (статті 36, 38, пункт 87.7 статті 87) персоніфікований характер податкового обов'язку, якщо тільки в самому рішенні прямо не зроблений такий висновок.

Оскільки акціонер не є учасником (суб'єктом) правовідносин щодо збільшення суми грошового зобов'язання згідно з оскаржуваним податковим повідомленням-рішенням, а прийняте за наслідками його перегляду в судовому порядку рішення суду першої інстанції не містило прямого висновку про права (та/або обов'язки) компанії, позивач не має права на апеляційне оскарження зазначеного рішення.

Акціонер (учасник) господарського товариства, який відповідно до частини першої статті 293 Кодексу адміністративного судочинства України не був учасником справи, предметом спору в якій є правомірність податкового повідомлення-рішення про визначення суми грошових (податкових) зобов'язань господарському товариству, не має права на апеляційне оскарження судового рішення, ухваленого в цій справі, якщо тільки в рішенні суд не зробив прямого висновку про його права, інтереси та обов'язки.

Таким чином, висновок суду апеляційної інстанції про відсутність правових підстав для перегляду рішення суду першої інстанції за апеляційною скаргою відповідає правильному застосуванню норми частини першої статті 293 Кодексу адміністративного судочинства України з огляду на відсутність вирішення судом першої інстанції питання про права, інтереси та (або) обов'язки кінцевого бенефіціарного власника, оскільки така особа не є суб'єктом оскарження в розумінні цієї норми. Суд апеляційної інстанції обґрунтовано закрити апеляційне провадження за апеляційною скаргою компанії «Гордонз Імпекс ЛТД» («Gordons Imprex LTD») на підставі пункту 3 частини першої статті 305 цього Кодексу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 листопада 2020 року у справі № 826/3508/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93170381>.

1.1.2. Про строк звернення до суду з позовом про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень після проведення процедури адміністративного оскарження

Строк звернення до суду з позовом про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень після проведення процедури адміністративного оскарження становить один місяць, що настає за днем закінчення процедури такого адміністративного оскарження

26 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу фізичної особи – підприємця на ухвалу Тернопільського окружного адміністративного суду від 28 січня 2020 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 07 липня 2020 року у справі № 500/2486/19 (провадження № К/9901/19455/20) за позовом фізичної особи-підприємця до Головного управління ДПС у Тернопільській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень і рішень про застосування штрафних санкцій.

Тернопільський окружний адміністративний суд ухвалою, залишеною без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, позовну заяву залишив без розгляду на підставі пункту 8 частини першої статті 240 Кодексу адміністративного судочинства України. Свої висновки суди попередніх інстанцій мотивували тим, що позивач скористався досудовим порядком вирішення спору та пропустив строк звернення до суду без поважних для цього причин.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Більш скорочені строки звернення до суду в разі попередньої реалізації досудових процедур полягають у забезпеченні наступності юрисдикційних проваджень (адміністративних і судових) та пов'язані з необхідністю мінімізувати темпоральний проміжок між досудовими процедурами та судовим провадженням.

Чинна протягом тривало часу судова практика від початку була сформована через тлумачення пункту 56.18 статті 56 Податкового кодексу України в редакції, що діяла на час набрання чинності цим Кодексом (01 січня 2011 року). Законодавець Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих норм Податкового кодексу України» від 07 липня 2011 року № 3609-VI вирішив колізію щодо приписів, які були встановлені абзацом другим у попередній редакції цього пункту, вилучив норму такого змісту: у разі, коли платник податків до подання позовної заяви здійснив процедуру адміністративного оскарження, строк звернення до суду продовжується на строк, що фактично пройшов з дати звернення платника податків зі скаргою до контролюючого органу до дати

отримання (включно) таким платником податків остаточного рішення контролюючого органу, прийнятого за результатами розгляду скарги. Водночас судова практика змін не зазнала відповідних змін.

Наразі положення пункту 56.18 статті 56 Податкового кодексу України не встановлюють процесуальних строків, а лише закріплюють право платника податків на оскарження податкового повідомлення-рішення чи іншого рішення в суді в будь-який момент після його отримання із застереженням про те, що реалізація такого права за загальним правилом стає неможливою поза строками давності, закріпленими в статті 102 цього Кодексу. Зазначений у пункті 102.1 статті 102 Податкового кодексу України строк є саме строком давності, який має матеріально-правову природу, а тому не може бути одночасно процесуальним строком звернення до суду.

Водночас норма пункту 56.19 статті 56 Податкового кодексу України є спеціальною щодо норми частини четвертої статті 122 Кодексу адміністративного судочинства України, має перевагу в застосуванні в податкових спорах і регулює визначену її предметом групу правовідносин – оскарження в судовому порядку податкових повідомлень-рішень та інших рішень контролюючих органів про нарахування грошових зобов'язань за умови попереднього використання позивачем досудового порядку вирішення спору. Зазначена норма прямо встановлює строк для звернення до суду для їх оскарження протягом місяця, що настає за днем закінчення процедури адміністративного оскарження відповідно до пункту 56.17 цієї статті.

Право ініціювати в судовому порядку спір щодо правомірності податкових повідомлень-рішень та/або інших рішень контролюючого органу про нарахування грошового зобов'язання об'єктивно не може існувати протягом 1095 днів, оскільки така тривалість порушує принцип правової визначеності як одного з основних елементів верховенства права. Численні юридичні наслідки, які з огляду на положення Податкового кодексу України виникають або можуть виникнути внаслідок реалізації контролюючим органом своїх повноважень та обов'язків, після того, як визначене контролюючим органом грошове зобов'язання набуло статусу узгодженого, настають у значно менший строк, ніж 1095 днів. Тому надання такого строку для звернення до суду з вимогою про оскарження податкового повідомлення-рішення або іншого рішення контролюючого органу щодо визначення грошового зобов'язання створювало б непропорційність між застосованими засобами та поставленою метою, зокрема, щодо обсягу прав і обов'язків як платників податків, так і контролюючих органів. Зокрема, така непропорційність здатна створити стан невизначеності щодо легітимності дій контролюючого органу, вчинених у законний спосіб у межах строку давності, встановленого статтею 102 цього Кодексу, оскільки після звернення платника податків з відповідним позовом до суду раніше узгоджені грошові зобов'язання стають неузгодженими.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 листопада 2020 року у справі № 500/2486/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93404515>.

1.2. Справи, розглянуті колегіями суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду

1.2.1. Про нарахування ПДВ при здійсненні операцій, які не є господарською діяльністю платника податку

При знеціненні запасів (оборотних активів) платник податку має нарахувати податкові зобов'язання з ПДВ

06 жовтня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління ДПС у Миколаївській області на рішення Миколаївського окружного адміністративного суду від 16 березня 2020 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 23 липня 2020 року у справі № 400/2466/19 (провадження № К/9901/22023/20) за адміністративним позовом товариства з обмеженою відповідальністю «ЮКРЕЙНІАН ШУГАР КОМПАНІ» до Головного управління ДПС у Миколаївській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

Миколаївський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою П'ятого апеляційного адміністративного суду від 23 липня 2020 року, позов Товариства задоволений повністю.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін у частині здійсненого касаційного перегляду.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Оскільки позивач здійснив знецінення запасів (оборотних активів), тобто використав товари в операціях, що, у розумінні Податкового кодексу України, не є господарською діяльністю платника податку, тому має нарахувати податкові зобов'язання з ПДВ.

Винятки, установлені Податкового кодексу України щодо необоротних активів, до цих правовідносин застосуванню не підлягають.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 жовтня 2020 року у справі № 400/2466/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92020765>.

1.2.2. Про розмір орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності, який підлягає перерахуванню до бюджету

Розмір орендної плати не може бути меншим, ніж установлений підпунктом 288.5.1 пункту 288.5 статті 288 Податкового кодексу України

06 жовтня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Баштанської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС у Миколаївській області на постанову Одеського апеляційного адміністративного суду від 27 червня

2017 року у справі № 814/2366/15 (провадження № К/9901/41604/18) за адміністративним позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Мегапродуктсервіс» до Баштанської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС у Миколаївській області, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, – Христофорівської сільської ради Баштанського району Миколаївської області, про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

Миколаївський окружний адміністративний суд постановою від 02 березня 2017 року в задоволенні адміністративного позову відмовив. Одеський апеляційний адміністративний суд скасував постанову Миколаївського окружного адміністративного суду та прийняти нову, якою позов задовольнив.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував судові рішення суду апеляційної інстанції та залишив чинним рішення суду першої інстанції.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

З набранням чинності Податковим кодексом України річний розмір орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності, який підлягає перерахуванню до бюджету, має відповідати вимогам підпункту 288.5.1 пункту 288.5 статті 288 цього Кодексу та є підставою для перегляду встановленого розміру орендної плати.

Виходячи з принципу пріоритетності норм Податкового кодексу України (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) над нормами інших актів, зокрема й актів органів місцевого самоврядування, у разі їх суперечності, закріпленого в пункті 5.2 статті 5 цього Кодексу, до моменту внесення до договору відповідних змін розмір орендної плати в будь-якому разі не може бути меншим, ніж установлений підпунктом 288.5.1 пункту 288.5 статті 288 Податкового кодексу України (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин).

Ураховуючи, що нарахування (донарахування) податку має здійснюватися на підставі законодавства, чинного в податковій періоді, за які провадиться нарахування, правильним є висновок суду першої інстанції про наявність у позивача обов'язку зі сплати орендної плати у 2014 році в розмірі, установленому підпунктом 288.5.1 пункту 288.5 статті 288 Податкового кодексу України (з урахуванням внесених до нього змін Законом України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» від 27 березня 2014 року № 1166-VII), положення якого є спеціальними та підлягають застосуванню для юридичної оцінки обставин у справі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 жовтня 2020 року у справі № 814/2366/15 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92020783>.

1.2.3. Про відрахування до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу) державними унітарними підприємствами та їх об'єднаннями

Якщо належна до бюджету сума чистого прибутку була відображена 24 квітня 2019 року в розрахунку частини чистого прибутку, поданого до 27 квітня 2019 року, коли набрали чинності зміни до законодавства, внесені згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2019 року № 363, після публікації в Урядовому кур'єрі від 27 квітня 2019 року № 82 (щодо збільшення нормативу відрахування спірного платежу до 90 %), частина чистого прибутку за I квартал 2019 року була правомірно розрахована в розмірі 75 %

13 жовтня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Офісу великих платників податків ДПС на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 04 грудня 2019 року у справі № 640/19757/19 (провадження № К/9901/23709/20) за адміністративним позовом державного підприємства «Національна атомна енергогенеруюча компанія "Енергоатом"» до Офісу великих платників податків ДФС про визнання протиправним та скасування податкового повідомлення-рішення.

Окружний адміністративний суд м. Києва рішенням від 04 грудня 2019 року, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позовні вимоги. Суди попередніх інстанцій застосували до спірних правовідносин положення частини першої статті 11-1 Закону України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 вересня 2006 року № 185-V, пункту 1 Порядку № 138 у редакції, що діяла до 27 квітня 2019 року, статті 12-1, частини першої статті 13 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-XIV, зауважили, що підприємство становить суспільний інтерес та з 01 січня 2018 року бухгалтерський облік та складання фінансової звітності здійснює за міжнародними стандартами. Зокрема, суди врахували, що відповідно до пункту 5 Порядку подання фінансової звітності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2000 року № 419, проміжна фінансова звітність (I квартал, перше півріччя, дев'ять місяців), крім консолідованої, подається підприємствами органам, зазначеним у пункті 2 (крім органів Казначейства), не пізніше 25 числа місяця, що настає за звітним кварталом.

Суди зазначили, що фінансова звітність позивача за I квартал 2019 року була подана в установлений термін – 24 квітня 2019 року, а тому сума чистого прибутку, належна до бюджету відповідно до законодавства, становить 1 768 040 грн, тобто 75 %, як цей й було передбачено Порядком № 138 станом на 24 квітня 2019 року. 27 квітня 2019 року після публікації в Урядовому кур'єрі від 27 квітня 2019 року № 82, тобто через 3 дні після подання позивачем фінансової звітності, набрали чинності зміни до Порядку № 138, внесені згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2019 року № 363, які збільшили норматив відрахування спірного платежу до 90 %.

Суди попередніх інстанцій також дійшли висновку, що у відповідача відсутня функція, яка б визначала обов'язок здійснювати адміністрування частини чистого прибутку (доходу). При аналізі поняття «грошове зобов'язання» та «податкове зобов'язання», встановлені підпунктом 14.1.39 пункту 14.1 статті 14, статтею 36 Податкового кодексу України, суди зазначили, що частина чистого прибутку не є податковим платежем у розумінні норм Податкового кодексу України. Цей платіж, хоча і є обов'язковим, але не віднесений ні до загальнодержавних податків та зборів, ні до місцевих податків, а також визнали, що застосування до позивача положень пункту 54.3 статті 54, пункту 58.1 статті 58 Податкового кодексу України не відповідає змісту вказаних норм.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, а судові рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Оскільки належна до бюджету сума чистого прибутку була відображена 24 квітня 2019 року в розрахунку частини чистого прибутку, поданого відповідачем до 27 квітня 2019 року, коли набрали чинності зміни до Порядку № 138, внесені згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2019 року № 363, після публікації в Урядовому кур'єрі від 27 квітня 2019 року № 82 (щодо збільшення нормативу відрахування спірного платежу до 90 %), позивач відповідно до вимог законодавства правомірно розрахував частину чистого прибутку за I квартал 2019 року в розмірі 75 %, яка підлягає сплаті до бюджету, на підставі бухгалтерського обліку та МСФЗ.

Три варіанти дії нормативних актів у часі забезпечують стабільність і необхідну гнучкість правового регулювання в часі – минулому, теперішньому та майбутньому. Як негайна, так і зворотна дія юридичної норми пов'язана з можливістю застосування «нової» норми щодо відносин, які виникли в минулому. Водночас негайна дія є усталеною практикою, а зворотна дія – виняток, який порушує конституційний принцип «закон не має зворотної сили» (*lex ad praeterian non valet*).

Для відносин, які мають тривалий характер, зворотна дія означає неможливість застосування норми «нового» нормативно-правового акта щодо відносин, які виникли до набуття ним чинності, але продовжують існувати. У такий спосіб відбувається змішування зворотної та безпосередньої дії нормативно-правового акта в часі, чим заперечується можливість негайного застосування норми права.

Іншим можливим правомірним проявом ретроактивного застосування юридичних норм є забезпечення недопустимості «повороту до гіршого». Принцип ретроактивності нерозривно пов'язаний зі створенням умов для недопущення «повороту до гіршого» під час регулювання суспільних відносин. У такий спосіб підтримується баланс між нагальністю оновлення нормативних актів чи заповнення прогалин у праві, з одного боку, і стабільністю та наступництвом правової системи, з іншого.

Відповідно до оскаржуваного податкового повідомлення-рішення відповідач збільшив суму грошового зобов'язання позивача згідно з пунктом 54.3 статті 54, пункту 58.1 статті 58 Податкового кодексу України.

Верховний Суд погодився з висновком судів попередніх інстанцій про те, що застосування до позивача положень пункту 54.3 статті 54, пункту 58.1 статті 58 Податкового кодексу України не відповідає змісту вказаних норм.

Комплексне тлумачення вказаних норм, а також положень підпунктів 14.1.1-1, 14.1.39, 14.1.156 пункту 14.1 статті 14, статті 36 Податкового кодексу України (у редакції чинній на час виникнення спірних правовідносин) дає підстави для висновку, що відповідач має право визначати (у цьому випадку збільшувати) суми грошових зобов'язань лише щодо податків або зборів, які передбачені податковим законодавством.

Ураховуючи нормативні визначення понять «грошове зобов'язання», «податкове зобов'язання» (у редакції Податкового кодексу України на час спірних відносин), частина чистого прибутку не є податковим платежем у розумінні норм Податкового кодексу України. Цей платіж, хоча і є обов'язковим, але не віднесений ні до загальнодержавних податків та зборів, ні до місцевих податків.

Покладення на контролюючі органи повноважень щодо обліку таких платежів не змінює правової природи такого платежу.

Верховний Суд зазначив, що серед переліку функцій, які закріплені за контролюючими органами в статті 19-1 Податкового кодексу України (у редакції на час виникнення спірних відносин) також відсутня функція, яка б визначала обов'язок відповідача здійснювати адміністрування частини чистого прибутку (доходу).

Лише Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» від 16 січня 2020 року № 466-ІХ стаття 19-1 була доповнена підпунктом 19-1.1.51, який визначив, що контролюючі органи виконують такі функції, зокрема, здійснюють контроль за своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування та сплати частини чистого прибутку (доходу) до бюджету державними та комунальними унітарними підприємствами та їх об'єднаннями, а також господарськими товариствами, у статутному капіталі яких є державна та/або комунальна власність.

Розрахунки (зокрема, щодо частини чистого прибутку (доходу), дивідендів на державну частку), які подаються до контролюючих органів відповідно до іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладений на контролюючі органи, прирівнюються до податкової декларації (пункт 46.1 статті 46 Податкового кодексу України в редакції Закону № 466-ІХ).

Пункт 1-1 Підрозділу 10 «Інші перехідні положення» Податкового кодексу України (у редакції Закону № 466-ІХ) установлює, що стягнення заборгованості з частини чистого прибутку (доходу) державних унітарних підприємств та їх об'єднань здійснюється в порядку, визначеному статтями 59, 60 глави 4, статтями 87-101 глави 9 розділу II цього Кодексу.

Отже, законодавець лише у 2020 році усунув неузгодженості у податковому законодавстві, зокрема, щодо адміністрування частини чистого прибутку, який має сплачуватися до Державного бюджету України державними унітарними підприємствами.

Ураховуючи викладене, відповідач на час виникнення спірних правовідносин не мав повноважень збільшувати суму грошового зобов'язання з платежу частини чистого прибутку та, відповідно, приймати спірне податкове повідомлення-рішення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 жовтня 2020 року у справі № 640/19757/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92173084>.

1.2.4. Про факт невідповідності фактичним обставинам задекларованих наслідків господарської операції платника податків у податковому обліку

За умови подання платником податків усіх належним чином оформлених документів, передбачених податковим законодавством, дані податкового обліку вважаються правомірно (обґрунтовано) сформованими платником податків

13 жовтня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державної податкової інспекції у Жовтневому районі м. Дніпропетровська Головного управління ДФС у Дніпропетровській області на постанову Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 17 липня 2015 року й ухвалу Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 30 вересня 2015 року у справі № 804/7559/15 (провадження № К/9901/9454/18) за адміністративним позовом товариства з обмеженою відповідальністю «АФХ ТРЕЙД» до Державної податкової інспекції у Жовтневому районі м. Дніпропетровська Головного управління ДФС у Дніпропетровській області про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду, позов задовольнив повністю.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Включення до складу витрат сум податку на додану вартість, сплачених у ціні зернових культур товарних позицій 1001-1008 згідно з УКТ ЗЕД (товарна позиція 1005 – кукурудза), можливе лише за умови придбання цього товару в сільськогосподарських підприємств-виробників такої продукції або в підприємств, які безпосередньо придбали відповідні зернові та технічні культури

в сільськогосподарських підприємств-виробників, при обов'язковій наявності документального підтвердження таких господарських операцій.

За умови подання платником податків усіх належним чином оформлених документів, передбачених податковим законодавством, дані податкового обліку вважаються сформованими платником податків правомірно (обґрунтовано).

Контролюючий орган не позбавлений можливості довести в установленому порядку факт невідповідності задекларованих наслідків господарської операції платника податків у податковому обліку фактичним обставинам за умови доведення факту, що відомості, які містяться в таких документах, є недостовірними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 жовтня 2020 року Верховний Суд у справі № 804/7559/15 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92334334>.

1.2.5. Про індивідуальну податкову консультацію

Індивідуальна податкова консультація (допомога контролюючого органу) надається платнику податків для правильності застосування конкретної норми закону або нормативно-правового акта з питань адміністрування податків чи зборів безпосередньо в податковому обліку при здійсненні господарської діяльності, має індивідуальний характер і може використовуватися виключно платником податків, якому така консультація була надана

16 жовтня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної фіскальної служби у Харківській області на постанову Харківського окружного адміністративного суду від 13 жовтня 2016 року й ухвалу Харківського апеляційного адміністративного суду від 13 грудня 2016 року у справі № 820/5120/16 (провадження № К/9901/28281/18) за адміністративним позовом товариства з обмеженою відповідальністю «ЄДИНАРКОІН» до Головного управління Державної фіскальної служби у Харківській області про скасування індивідуальної письмової консультації.

Харківський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Харківського апеляційного адміністративного суду, адміністративний позов задовольнив повністю.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Індивідуальна податкова консультація (допомога контролюючого органу) надається платнику податків для правильності застосування конкретної норми закону або нормативно-правового акта з питань адміністрування податків чи зборів безпосередньо у його податковому обліку при здійсненні ним господарської діяльності, має індивідуальний характер і може використовуватися

виключно платником податків, якому така консультація надана. При наданні податкової консультації контролюючий орган не встановлює (змінює чи припиняє) відповідну норму законодавства, а лише надає роз'яснення щодо її практичного застосування.

Метою податкової консультації є викладення (роз'яснення) платнику податків офіційного розуміння контролюючим органом змісту правової норми з питань оподаткування для забезпечення правильного її застосування. Податкова консультація обов'язково має містити опис питань, що порушуються платником податків, з урахуванням фактичних обставин, вказаних у зверненні платника податків, обґрунтування застосування норм законодавства та висновки з питань практичного використання окремих норм податкового законодавства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 16 жовтня 2020 року у справі № 820/5120/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92252875>.

1.2.6. Про встановлений законом порядок надіслання податкової вимоги

Податкова вимога має бути надіслана за адресою (місцезнаходженням, податковою адресою) платника податків рекомендованим листом з повідомленням

20 жовтня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління ДПС у Львівській області на рішення Волинського окружного адміністративного суду від 11 лютого 2020 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 27 травня 2020 року у справі № 140/30/20 (провадження № К/9901/23153/20) за адміністративним позовом Головного управління ДПС у Львівській області до товариства з обмеженою відповідальністю «ВОГ РІТЕЙЛ» про стягнення коштів.

Волинський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовив. Суди попередніх інстанцій виходили з того, що в матеріалах справи відсутні докази на підтвердження того, що на адресу товариства 30 серпня 2019 року позивач направив саме податкову вимогу від 16 серпня 2019 року з дотриманням вимог статей 42, 59 Податкового кодексу України. Суди звернули увагу на те, що в матеріалах справи відсутні докази того, які саме заходи вживав контролюючий орган для з'ясування причин невручення товариству податкової вимоги, чи для вжиття додаткових заходів (як-то електронні засоби зв'язку, кур'єрська доставка тощо) щодо вручення податкової вимоги, після повернення рекомендованого листа від 03 жовтня 2019 року та до моменту звернення до суду з розглядуваною позовною заявою.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував судові рішення судів попередніх інстанцій, прийняв нову постанову, якою повністю задовольнив позов.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Несплата платником податків узгодженої суми грошового зобов'язання в установлені законодавством строки є підставою для формування податковим органом та надіслання податкової вимоги. Податковий борг може бути стягнутий у судовому порядку за зверненням податкового органу. Стягнення податкового боргу в судовому порядку передбачає, що податковий орган виконав законодавчі приписи щодо порядку формування та направлення вимоги про стягнення податкового боргу.

Аналіз податкового законодавства свідчить про те, що податкова вимога має бути надіслана за адресою (місцезнаходженням, податковою адресою) платника податків рекомендованим листом з повідомленням. Додаткових вимог до надсилання податкової вимоги (зокрема, зазначення в рекомендованому повідомленні про вручення поштового відправлення реквізитів документа, що надсилається) податкове законодавство не містить.

Суди попередніх інстанцій встановили, що податковий орган 30 серпня 2019 року надіслав на адресу товариства рекомендований лист, який був повернений відправнику за закінченням терміну зберігання 03 жовтня 2019 року. Факт надіслання листа підтверджується копіями фіскального чека ПАТ «Укрпошта» від 30 серпня 2019 року, листа ПАТ «Укрпошта» від 29 січня 2020 року, конверта з відміткою про невручення листа товариству у зв'язку з закінченням терміну зберігання, рекомендованого повідомлення про вручення поштового відправлення, долученого до зазначеного конверта.

При здійсненні аналізу Правил надання послуг поштового зв'язку, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 05 березня 2009 року № 270, Верховний Суд установив, що зазначені правила не встановлюють вимог до рекомендованого повідомлення про вручення поштового відправлення в частині зазначення реквізитів документа, що надсилається. Ці правила визначають окремі категорії поштових відправлень: рекомендовані листи та листи з оголошеною цінністю; з описом вкладення можуть бути лише листи з оголошеною цінністю; до інших видів листів опис вкладення не передбачений.

Повідомлення про вручення поштового відправлення, поштового переказу-повідомлення, яким оператор поштового зв'язку доводить до відома відправника чи уповноваженої ним особи інформацію про дату вручення реєстрованого поштового відправлення, виплати коштів за поштовим переказом та прізвище одержувача (пункт 2 цих Правил). Відповідно до пункту 62 указаних Правил у разі подання для пересилання реєстрованого поштового відправлення, поштового переказу з повідомленням про його вручення відправник заповнює бланк повідомлення на свою поштову адресу або адресу особи, якій за його дорученням належить надіслати повідомлення після вручення поштового відправлення, поштового переказу.

Верховний Суд урахував, що Податковий кодекс України, як і Порядок направлення контролюючими органами податкових вимог платникам податків чітко визначив категорію поштового відправлення (рекомендований лист), якою

контролюючий орган має підтвердити надіслання платнику податків податкової вимоги.

Отже, суди попередніх інстанцій, указуючи на відсутність доказів у підтвердження того, що на адресу товариства надіслано саме податкову вимогу, не врахували зазначених вище положень законодавства та наявність у матеріалах справи конверта, надісланого на адресу відповідача 30 серпня 2019 року з відміткою про невручення листа товариству у зв'язку з закінченням терміну зберігання та рекомендованого повідомлення про вручення поштового відправлення долученого до зазначеного конверта, які свідчать про надіслання податкової вимоги в установленому законом порядку.

Водночас Верховний Суд звернув увагу на те, що жодна норма податкового законодавства не зобов'язує податковий орган здійснювати заходи для з'ясування причин невручення податкової вимоги, чи для вжиття додаткових заходів (як-то електронні засоби зв'язку, кур'єрська доставка тощо) щодо вручення податкової вимоги. Таким чином, зазначений висновок суду апеляційної інстанції не ґрунтується на жодній нормі законодавства.

При вирішенні спорів щодо стягнення боргу, зокрема, якщо предметом спору є факт надсилання податкової вимоги, суди мають враховувати, що обов'язок доведення відповідних обставин у спорах між особою та суб'єктом владних повноважень покладається на суб'єкта владних повноважень.

У разі надання контролюючим органом доказів, які в сукупності з іншими доказами у справі свідчать, що податковий орган надіслав податкову вимогу в установленому законом порядку, платник податків має спростовувати ці доводи.

Товариство не спростувало доводи податкового органу стосовно надіслання податкової вимоги в порядку, установленому законом.

Ураховуючи зазначене правове регулювання, досліджені судами попередніх інстанцій докази, податкова вимога була надіслана в порядку, установленому Податковим кодексом України, що свідчить про наявність підстав про стягнення податкового боргу.

Добросовісний платник податків зобов'язаний забезпечити отримання ним кореспонденції за адресою місцезнаходження, яка зазначена в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. У разі невиконання цього обов'язку платник не вправі посилатися на неотримання ним документів як на обставину, що звільняє його від настання у зв'язку з цим негативних для такого платника наслідків.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 жовтня 2020 року у справі № 140/30/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92300952>.

1.2.7. Про інститут спільного інвестування

Дериватив (форвардний контракт) як окремих вид товару може бути активом інституту спільного інвестування

22 жовтня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління ДПС в Івано-Франківській області на постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 07 травня 2020 року у справі № 300/1717/19 (провадження № К/9901/14508/20) за адміністративним позовом акціонерного товариства «Закритий недиверсифікований венчурний корпоративний інвестиційний фонд "Атріум"» до Головного управління ДПС в Івано-Франківській області про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

Івано-Франківський окружний адміністративний суд рішенням від 28 листопада 2019 року в задоволенні позову відмовив. Восьмий апеляційний адміністративний суд позов задовольнив.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судові рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Якщо інститут спільного інвестування отримав кошти, перелік яких визначений підпунктом 141.6.1 пункту 141.6 статті 141 Податкового кодексу України, вони звільняються від оподаткування.

Норми пункту 1 частини першої статті 1 Закону України «Про інститути спільного інвестування» (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) передбачали, що активи інституту спільного інвестування – сформована коштами спільного інвестування сукупність майна, корпоративних прав, майнових прав і вимог та інших активів, передбачених законами та нормативно-правовими актами Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Отже, активом інституту спільного інвестування відповідно до наведеної норми за визначених законодавством умов є також інші активи.

Податкове законодавство визнає дериватив (форвардний контракт) окремим видом товару. Тому дериватив може бути активом інституту спільного інвестування.

Передумовою, яка надає можливість вважати відповідний актив активом інституту спільного інвестування, є встановлення обставин його формування коштами інституту спільного інвестування, перелік яких визначений пунктом 13 частини першої статті 1 Закону України «Про інститути спільного інвестування».

Обов'язковою умовою, яка нівелює право інституту спільного інвестування на звільнення від оподаткування податком на прибуток доходів від здійснення операцій з активами є формування відповідного активу не коштами спільного інвестування.

При вирішенні спорів, предметом яких є правомірність звільнення від оподаткування податком на прибуток коштів на підставі підпункту 141.6.1

пункту 146.1 статті 141 Податкового кодексу України, суди мають враховувати, що обов'язок доведення обставини придбання платником податків активів не коштами інституту спільного інвестування покладається саме на контролюючий орган. Це пов'язано з тим, що саме контролюючий орган є особою, що заперечує право платника податків на звільнення від оподаткування коштів, а також саме він на підставі положень частини другої статті 77 Кодексу адміністративного судочинства України має доводити правомірність прийнятого ним рішення.

У разі надання контролюючим органом доказів, які свідчать, що платник податків безпідставно сформував дані податкового обліку щодо звільнення від оподаткування податком на прибуток коштів чи доходів, платник податків має спростовувати ці доводи. Наведене впливає зі змісту частини першої статті 77 Кодексу адміністративного судочинства України, згідно з якою кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення.

Підпункт 4.1.4 пункту 4.1 статті 4 Податкового кодексу України закріплює принцип презумпції правомірності рішень платника податку. Належне застосування цього принципу забезпечує реалізацію однієї зі складових верховенства права – правової визначеності. Саме можливість платника податків чітко розуміти та передбачати правові наслідки вчинюваних дій має фундаментальне значення для правильності його застосування.

Отже, у разі виникнення спору між платником податків та державою суд не може відмовити громадянину в захисті лише через сумніви в правомірності його дій. Особливість розподілу тягаря доказування в адміністративних справах не дозволяє трактувати «сумніви» інакше, як неспроможність фіскального органу переконливо довести обґрунтованість та правомірність власних дій у спірних відносинах, тобто невиконання ним свого процесуального обов'язку.

У цій справі відповідач не довів обґрунтованості та відповідності нормам чинного законодавства висновків щодо допущення позивачем порушень чинного податкового законодавства.

Недоведення державним органом обґрунтованості та законності висновків, покладених в основу прийняття оскаржуваних рішень, має стати підставою для надання захисту платнику податків, якщо вчинене ним, на думку державного органу, порушення не було переконливо доведено перед судом. Будь-який інший підхід не відповідатиме завданням адміністративного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 жовтня 2020 року у справі № 300/1717/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/review/92601644>.

1.2.8. Про формування витрат і податкового кредиту за операціями з контрагентами, що не підтверджені належними первинними документами

Для формування витрат і податкового кредиту за операціями з отримання маркетингових послуг, послуг з консультування, мерчандайзингу (просування товарів), інформаційних послуг необхідною умовою, яка надає таке право суб'єкту господарювання, є доведення безпосереднього зв'язку цих операцій з господарською діяльністю платника податків та підтвердження таких операцій належними первинними документами, обов'язковість ведення та зберігання яких передбачена правилами ведення бухгалтерського обліку, та іншими документами, які засвідчують факт здійснення господарської операції

23 жовтня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державної податкової інспекції у Малиновському районі м. Одеси Головного управління ДФС в Одеській області на постанову Одеського апеляційного адміністративного суду від 22 вересня 2015 року у справі № 815/2126/15 (провадження № К/9901/25752/18) за адміністративним позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Імперія» до Державної податкової інспекції у Малиновському районі м. Одеси Головного управління ДФС в Одеській області про визнання недійсними та скасування податкових повідомлень-рішень.

Одеський окружний адміністративний суд у задоволенні позовних вимог відмовив. Одеський апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нову постанову про задоволення позову.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував судові рішення суду апеляційної інстанції, а чинним залишив рішення суду першої інстанції.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Позивач безпідставно сформував витрати та податковий кредит за операціями з контрагентами, що не підтверджені належними первинними документами.

Правові наслідки у вигляді виникнення права платника податку на формування витрат та податкового кредиту наступають лише в разі реального (фактичного) вчинення господарських операцій з придбання товарів (робіт, послуг) з метою їх використання у своїй господарській діяльності, що пов'язані з рухом активів, зміною зобов'язань чи власного капіталу платника, та відповідають економічному змісту, відображеному в укладених платником податку договорах, що має підтверджуватись належним чином оформленими первинними документами.

Якщо господарська операція фактично не відбулася, то первинні документи, складені платником податку та його контрагентом на підтвердження такої операції, не відповідають дійсності, та свідчать про відсутність у сторін волевиявлення щодо реального здійснення господарської операції.

Наслідки для податкового обліку створює лише фактичний рух активів, що є обов'язковою умовою для формування витрат та податкового кредиту з ПДВ.

Аналіз реальності господарської діяльності має здійснюватися на підставі даних податкового, бухгалтерського обліку платника податків та відповідності їх дійсному економічному змісту. У первинних документах, які є підставою для бухгалтерського обліку, фіксуються дані лише про фактично здійснені господарські операції.

Маркетингові послуги, як і послуги з консультування, мерчандайзингу (просування товарів), інформаційні послуги належать до безтоварних операцій та за своєю суттю є витратами на збут. Для формування витрат і податкового кредиту за операціями з отримання таких послуг необхідною умовою, яка надає таке право суб'єкту господарювання, є доведення безпосереднього зв'язку таких операцій з господарською діяльністю платника податків та підтвердження їх (операцій) належними первинними документами, обов'язковість ведення та зберігання яких передбачена правилами ведення бухгалтерського обліку, та інших документів, які б засвідчували факт здійснення господарської операції.

Підтвердженням зв'язку витрат, зокрема, на маркетингові послуги з господарською діяльністю суб'єкта господарювання можуть бути наказ по підприємству про необхідність проведення таких маркетингових досліджень, час проведення, територію, межі тощо, договір на проведення маркетингових досліджень, із зазначенням виду маркетингових досліджень, мети їх проведення тощо. У підтвердження фактичного отримання маркетингових послуг можуть бути надані акт приймання-передачі послуг або інший документ, що підтверджує фактичне надання таких послуг, звіт про проведення маркетингових досліджень, у якому мають бути викладені результати таких досліджень і надані рекомендації замовнику. Розділ акта приймання-передачі послуг, у якому викладена суть господарської операції, має за змістом відповідати даним договору на надання маркетингових послуг і даним звіту про проведені маркетингові дослідження. В актах виконаних робіт має бути конкретний перелік наданих послуг, місце та дата їх надання, а також зазначено, у чому виражений їхній результат.

У звіті про проведення маркетингових досліджень має міститися інформація, наприклад, про аналіз конкуренції між найбільшими виробниками на оптовому та роздрібному ринках продажу й оцінку рівня конкуренції, основні тенденції розвитку ринку, динаміку зміни цін, асортимент продукції (товару), політику ціноутворення, аналіз імпорту й експорту продукції (товарів) та їх вплив на ринок, потенційних споживачів і кількісні показники (місткість ринку) планованого продажу, прогнозний план продажу, оцінку ризиків, фінансовий план, аналіз ефективності проекту, прогнозний рівень рентабельності, термін окупності проекту, висновки та рекомендації за результатами проведеного дослідження.

Отже, маркетингові дослідження мають становити створення конкретної програми, урахування поточної ситуації на ринку; користь (ефект), яку отримує підприємство внаслідок реалізації результатів та бути підтверджені документально. Лише при дотриманні зазначених умов платники податку мають право віднести витрати на маркетингові послуги до складу валових витрат. Указане стосується й інших послуг, зокрема з консультування, мерчандайзингу (просування товарів),

інформаційних послуг, тобто відносно тих послуг, які належать до безтоварних операцій.

При вирішенні спорів щодо правомірності формування платниками податків своїх даних податкового обліку, зокрема якщо предметом спору є достовірність первинних документів та підтвердження інших обставин реальності відображених у податковому обліку господарських операцій, суди мають урахувувати, що відповідно до вимог статті 71 Кодексу адміністративного судочинства України (у редакції, чинній на час вирішення спору), обов'язок доведення відповідних обставин у спорах між особою та суб'єктом владних повноважень покладається на суб'єкта владних повноважень, якщо він заперечує проти позову.

У разі надання контролюючим органом доказів, які в сукупності з іншими доказами у справі свідчать, що документи, на підставі яких платник податків сформував витрати та податковий кредит, містять інформацію, що не відповідає дійсності, платник податків має спростовувати ці доводи. Наведене впливає зі змісту частини першої статті 71 Кодексу адміністративного судочинства України, згідно з якою кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення, крім випадків, установлених у статті 72 цього Кодексу.

Таким чином, на підтвердження фактичного здійснення господарських операцій, враховуючи специфіку таких операцій та договорів, що їх регламентують, особа повинна мати відповідні належно оформлені первинні документи, які в сукупності мають свідчити про беззаперечний факт реального вчинення господарських операцій, що є підставою для формування платником податкового обліку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 жовтня 2020 року у справі № 815/2126/15 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92385334>.

1.2.9. Про нарахування земельного податку на підставі даних державного земельного кадастру

Податковий орган здійснює нарахування земельного податку на підставі даних державного земельного кадастру, у якому, зокрема, міститься інформація щодо категорії та проведеної грошової оцінки земельної ділянки

27 жовтня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу на постанову Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 11 травня 2016 року у справі № 2а-0870/7093/11 (провадження № К/9901/19340/18) за адміністративним позовом до Вільнянської міжрайонної Державної податкової інспекції Запорізької області про визнання протиправними дій щодо повторного нарахування позивачу земельного податку, зобов'язання здійснити розрахунок (нарахування) земельного податку за належні позивачу на праві власності частки земельних ділянок; визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

Запорізький окружний адміністративний суд постановою від 15 листопада 2011 року позов задовольнив частково: визнав протиправними та скасував податкові повідомлення-рішення від 12 серпня 2011 року щодо визначення податкового зобов'язання із земельного податку за 2009, 2010 роки та щодо визначення податкового зобов'язання із земельного податку за 2011 рік, а в задоволенні решти позову відмовив. Дніпропетровський апеляційний адміністративний суд скасував постанову суду першої інстанції, у задоволенні позову відмовив.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував судові рішення суду апеляційної інстанції, а чинним залишив рішення суду першої інстанції.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Саме офіційна інформація, яка міститься в державному земельному кадастрі стосовно використання земельної ділянки за призначенням, визначеним землевпорядною та іншою спеціальною документацією, є підставою для визначення категорії цільового призначення земельної ділянки, цільового призначення її використання.

Податковий орган здійснює нарахування земельного податку на підставі даних державного земельного кадастру, у якому, зокрема, міститься інформація щодо категорії та проведеної грошової оцінки земельної ділянки.

У цій справі за наслідками неодноразового судового розгляду податковий орган не вказав, на підставі яких доказів дійшов висновку про віднесення земельних ділянок до відповідної категорії, визначаючи ставку земельного податку при прийнятті спірного рішення. Позивач і суди з'ясовували в процесі судового розгляду відомості щодо встановлення категорії земель за цільовим призначенням згідно з даними державного земельного кадастру, визначеними статтею Земельного податку України, до якої віднесені частки земельних ділянок, належні позивачу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 жовтня 2020 року у справі № 2а-0870/7093/11 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92509408>.

1.2.10. Про акт щодо неможливості проведення зустрічної звірки

Акт про неможливість проведення зустрічної звірки не може містити інформації щодо фінансово-господарських відносин суб'єкта господарювання, оскільки складається в разі встановлення фактів, що не дають змоги провести зустрічну звірку суб'єкта господарювання

27 жовтня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Броварської об'єднаної державної податкової інспекції ГУ ДФС у Київській області на постанову Київського окружного адміністративного суду від 26 січня 2017 року й ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 21 червня 2017 року у справі № 810/4025/16

(провадження № К/9901/36453/18) за адміністративним позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Євроресурс» до Броварської об'єднаної державної податкової інспекції ГУ ДФС у Київській області про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

Київський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду, позов задовольнив.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Акт про неможливість проведення зустрічної звірки не може містити інформацію щодо фінансово-господарських відносин суб'єкта господарювання, оскільки складається в разі встановлення фактів, що не дають змогу провести зустрічну звірку суб'єкта господарювання.

За таких обставин висновки судів попередніх інстанцій про неправомірність оскаржуваного податкового повідомлення-рішення, прийнятого на підставі висновків акту про неможливість проведення зустрічної звірки товариства, є обґрунтованими.

Зважаючи на те, що будь-яких належних та допустимих доказів щодо відсутності товариства за юридичною адресою або про відсутність товариства за місцезнаходженням матеріали справи не містять, суди попередніх інстанцій дійшли правомірного висновку, що доводи про відсутність товариства за місцезнаходженням ґрунтуються на припущеннях та не містять під собою будь-якої доказової бази.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 жовтня 2020 року у справі № 810/4025/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92509508>.

1.2.11. Про нарахування штрафних санкцій при несплаті платником податків суми узгодженого податкового зобов'язання в установлені законом строки

Якщо платник податків не сплачує узгоджену суму грошового зобов'язання протягом установлених законом строків, то він притягується до відповідальності у вигляді штрафу в розмірах залежно від строку затримки сплати суми грошового зобов'язання

03 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу фізичної особи – підприємця на постанову Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 25 липня 2016 року й ухвалу Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 30 травня 2017 року у справі № 804/1548/16 (провадження № К/9901/35755/18) за адміністративним позовом фізичної особи – підприємця до Криворізької південної об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС у Дніпропетровській області про визнання протиправним та скасування

податкового повідомлення-рішення від 30 жовтня 2015 року форми «Ш», яке визначило штраф у розмірі 20 % в сумі 5 020,19 грн за порушення термінів сплати податку на додану вартість.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду, позов задовольнив частково: визнав протиправним і скасував податкове повідомлення-рішення в частині суми 1 431,80 грн. У задоволенні іншої частини позовних вимог відмовив. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що розрахунок суми штрафу на несвоєчасно сплачені суми узгоджених грошових зобов'язань був проведений без урахування вірної кількості днів затримки сплати сум за податковими деклараціями з ПДВ за кожний період; оскільки погашення позивачем самостійно задекларованих сум ПДВ здійснювалася із затримкою, з урахуванням здійсненого судом розрахунку суми штрафу на несвоєчасно сплачені суми узгоджених грошових зобов'язань, підстави для задоволення позовних вимог щодо визнання протиправним та скасування податкового повідомлення-рішення в частині суми 3 588,20 грн – відсутні.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Унаслідок порушення порядку погашення суми податкового боргу сума податкового боргу була невірно обрахована, що призвело до неправильного розрахунку відповідачем розміру штрафу за порушення термінів сплати податку на додану вартість.

На платника податків покладений обов'язок здійснити в установлені строки сплату узгодженого податкового зобов'язання.

Несплачене в установленій законом строк узгоджене грошове зобов'язання визначається сумою податкового боргу платника податків.

У разі, якщо платник податків не сплачує узгоджену суму грошового зобов'язання протягом строків, визначених Податковим кодексом України, такий платник податків притягується до відповідальності у вигляді штрафу в розмірах, визначених Податковим кодексом України залежно від строку затримки сплати суми грошового зобов'язання.

Передумовою нарахування штрафних санкцій з підстав, визначених пунктом 126.1 статті 126 Податкового кодексу України, є несплата платником податків суми узгодженого податкового зобов'язання в установлені законом строки.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 листопада 2020 року у справі № 804/1548/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92661047>.

1.2.12. Про облік обсягів розбалансування природного газу

Максимально допустимий розмір нормативних витрат і виробничо-технологічних витрат природного газу в газорозподільних мережах, який газорозподільне підприємство має право віднести до витрат, остаточно визначається за підсумками року та не може перевищувати обсягу, затвердженого наказом відповідного державного органу з питань забезпечення реалізації державної політики в електроенергетичному, ядерно-промисловому та нафтогазовому комплексах

03 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Спеціалізованої державної податкової інспекції з обслуговування великих платників у місті Харкові Міжрегіонального головного управління Державної фіскальної служби на постанову Сумського окружного адміністративного суду від 25 грудня 2015 року та постанову Харківського апеляційного адміністративного суду від 12 квітня 2016 року у справі № 818/3159/15 (провадження № К/9901/27801/18) за адміністративним позовом публічного акціонерного товариства по газопостачанню та газифікації «Сумигаз» до Спеціалізованої державної податкової інспекції з обслуговування великих платників у місті Харкові Міжрегіонального головного управління Державної фіскальної служби про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

Сумський окружний адміністративний суд позов задовольнив частково: визнав протиправними та скасував податкові повідомлення-рішення в частині збільшення суми грошового зобов'язання з податку на додану вартість із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) за основним платежем та за штрафними (фінансовими) санкціями, а також у частині збільшення суми грошового зобов'язання з податку на прибуток приватних підприємств за основним платежем та за штрафними (фінансовими) санкціями, а в іншій частині позовних вимог – відмовив у задоволенні. Харківський апеляційний адміністративний суд скасував постанову Сумського окружного адміністративного суду в частині відмови в задоволенні позову та в цій частині прийняв нову постанову, якою позов задовольнив.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судове рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Для отримання права на формування податкового кредиту із сум податку на додану вартість, сплачених в ціні придбаного товару (робіт, послуг), та права на віднесення витрат з його придбання до складу валових витрат, платник повинен мати податкові накладні, первинні бухгалтерські документи, видані на реально отриманий товар (роботи, послуги), призначені для використання у власній господарській діяльності. Таким чином, відображення господарської операції у податковому обліку має здійснюватися відповідно до її реального економічного змісту на підставі первинних документів бухгалтерського обліку.

Максимально допустимий розмір нормативних витрат і виробничо-технологічних витрат природного газу в газорозподільних мережах, який газорозподільне підприємство має право віднести до витрат, остаточно визначається за підсумками року, а не в розрізі окремих місяців, не може перевищувати обсягу, затвердженого наказом відповідного державного органу з питань забезпечення реалізації державної політики в електроенергетичному, ядерно-промисловому та нафтогазовому комплексах. Отримання природного газу має підтверджуватися належним чином оформленими первинними бухгалтерськими документами.

Відображення даних щодо розбалансування природного газу в газорозподільних мережах в актах-розрахунках обсягів ВТВ і нормованих витрат природного газу не може свідчити про порушення позивачем порядку ведення бухгалтерського обліку як суб'єктом господарювання, який транспортує газ ГРМ і постачає його споживачам на підставі договорів і має відповідні ліцензії.

В акті перевірки були відсутні зауваження щодо відмови в наданні на перевірку контролюючому органу актів обліку обсягів розбалансування природного газу за період січень – грудень 2013 року.

Копії актів приймання в експлуатацію побутових лічильників були подані до суду під час розгляду справи у суді першої інстанції, але безпідставно не визнані судом першої інстанції такими, що підтверджують правомірність формування товариством даних податкового обліку з огляду на їх непредставлення на перевірку.

Таким чином, колегія суддів апеляційного суду дійшла правильного висновку про протиправність оскаржуваних податкових повідомлень-рішень, які не були підтверджені під час судового розгляду та підлягають скасуванню.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 листопада 2020 року у справі № 818/3159/15 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92601877>.

1.2.13. Про чистий оподатковуваний дохід як об'єкт оподаткування

Об'єктом оподаткування є чистий оподатковуваний дохід незалежно від форми його отримання

03 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Херсонської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС у Херсонській області на постанову Херсонського окружного адміністративного суду від 31 травня 2017 року й ухвалу Одеського апеляційного адміністративного суду від 07 вересня 2017 року у справі № 821/593/17 (провадження № К/9901/40238/18) за адміністративним позовом фізичної особи – підприємця до Херсонської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС у Херсонській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

Херсонський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Одеського апеляційного адміністративного суду, позов задовольнив.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Об'єктом оподаткування є чистий оподатковуваний дохід незалежно від форми (грошова чи не грошова) його отримання.

Чистий оподатковуваний дохід визначається як різниця між загальним оподатковуваним доходом (виручка у грошовій та не грошовій формі) і документально підтвердженими витратами, пов'язаними з проведенням господарської діяльності такої фізичної особи – підприємця.

Згідно з вимогами пункту 177.4. статті 177 Податкового кодексу України до витрат включаються, зокрема, витрати на оплату оренди, ремонт та експлуатацію майна, що використовується в господарській діяльності.

Витрати, пов'язані з проведенням господарської діяльності фізичної особи – підприємця, мають бути підтверджені належно оформленими первинними документами.

Платники податків зобов'язані вести облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних з визначенням об'єктів оподаткування та/або податкових зобов'язань, на підставі первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків та зборів, ведення яких передбачене законодавством.

При вирішенні спорів щодо правомірності формування платниками податків своїх даних податкового обліку, необхідно враховувати, що відповідно до вимог статті 71 Кодексу адміністративного судочинства України (у редакції чинній на час вирішення спору), обов'язок доведення відповідних обставин у спорах між особою та суб'єктом владних повноважень покладається на суб'єкта владних повноважень, якщо він заперечує проти позову.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 листопада 2020 року у справі № 821/593/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92601945>.

1.2.14. Про призначення податкового керуючого

У разі наявності в платника податків податкового боргу керівник (його заступник або уповноважена особа) контролюючого органу за місцем реєстрації платника податків, що має податковий борг, призначає такому платнику податкового керуючого, який має бути посадовою (службовою) особою контролюючого органу

03 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу фізичної особи – підприємця на постанову Черкаського окружного адміністративного суду від 26 липня

2017 року й ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 19 вересня 2017 року у справі № 823/734/17 (провадження № К/9901/29025/18) за адміністративним позовом фізичної особи – підприємця до Головного управління ДФС у Черкаській області, податкового керуючого про визнання протиправним та скасування наказу Головного управління ДФС у Черкаській області «Про призначення податкового керуючого» від 15 березня 2017 року № 398; визнання неправомірними дії податкового керуючого з опису майна фізичної особи – підприємця; визнання протиправним і скасування акту опису майна від 27 квітня 2017 року, який був складений податковим керуючим.

Черкаський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовив у повному обсязі.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Право податкової застави виникає в разі несплати в установлені законом строки суми грошового зобов'язання, самостійно визначеної контролюючим органом, – з дня виникнення податкового боргу.

Податковий борг – сума узгодженого грошового зобов'язання (з урахуванням штрафних санкцій за їх наявності), але не сплаченого платником податків у встановлений Податковим кодексом України строк, а також пеня, нарахована на суму такого грошового зобов'язання.

При зверненні платника податків до суду з позовом щодо визнання недійсним рішення контролюючого органу грошове зобов'язання вважається узгодженим до дня набрання судовим рішенням законної сили.

У разі наявності в платника податків податкового боргу керівник (його заступник або уповноважена особа) контролюючого органу за місцем реєстрації платника податків, що має податковий борг, призначає такому платнику податкового керуючого. Податковий керуючий має бути посадовою (службовою) особою контролюючого органу.

З 01 січня 2017 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні» від 21 грудня 2016 року № 1797-VIII, який виклав у новій редакції статтю 19 Податкового кодексу України та доповнив статтями 19-2, 19-3. Таким чином, функції державних податкових інспекцій були обмежені та фактично зводяться до надання функцій сервісного обслуговування платників податків.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 листопада 2020 року у справі № 823/734/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92601939>.

1.2.15. Про звільнення від сплати за користування земельними ділянками на території проведення антитерористичної операції та в період її проведення

Підставою для звільнення від сплати за користування земельними ділянками є здійснення суб'єктом господарювання діяльності саме на території проведення антитерористичної операції та в період її проведення

06 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Слов'янської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС у Донецькій області на постанову Донецького окружного адміністративного суду від 17 серпня 2015 року й ухвалу Донецького апеляційного адміністративного суду від 04 жовтня 2016 року у справі № 805/2525/15-а (провадження № К/9901/26121/18) за адміністративним позовом Слов'янської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС у Донецькій області до дочірнього підприємства «Санаторно-курортний реабілітаційний центр "Слов'янський курорт" ЗАТ Лікувально-оздоровчих закладів профспілок України "Укрпрофоздоровниця"» про стягнення готівкою та з розрахункових рахунків грошових коштів з податку на прибуток, грошових коштів з авансового внеску з податку на прибуток, грошових коштів, грошових коштів з податку на додану вартість, грошових коштів з земельного податку.

Донецький окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Донецького апеляційного адміністративного суду, адміністративний позов задовольнив частково. Суди попередніх інстанцій зазначили про наявність правових підстав для стягнення з розрахункових рахунків відповідача грошових коштів з податку на прибуток, з авансового внеску з податку на прибуток, з податку на додану вартість, з земельного податку. Водночас суди вказали про відсутність правових підстав для задоволення позовних вимог в частині стягнення з підприємства земельного податку з огляду на встановлені Законом України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» від 02 вересня 2014 року № 1669-VII пільги, зокрема, щодо звільнення суб'єктів господарювання, що здійснюють свою діяльність на території проведення антитерористичної операції від сплати за користування земельними ділянками державної та комунальної власності.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Закон України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» від 02 вересня 2014 року № 1669 був прийнятий з метою забезпечення підтримки суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність на території проведення антитерористичної операції, та осіб, які

проживають у зоні проведення антитерористичної операції або переселилися з неї під час її проведення.

Під час проведення антитерористичної операції суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність на території проведення антитерористичної операції, звільняються від сплати за користування земельними ділянками державної та комунальної власності.

Підставою для звільнення від сплати за користування земельними ділянками є здійснення суб'єктом господарювання діяльності саме на території проведення антитерористичної операції та в період її проведення.

Інших умов (підстав) для звільнення платника податку від сплати за користування земельними ділянками державної та комунальної власності норми Закону № 1669-VII не передбачають.

Верховний Суд визнав правильними висновки судів попередніх інстанцій, що норми Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» від 02 вересня 2014 року № 1669 є спеціальними в спірних правовідносинах, а тому його застосування не ставиться у залежність від внесення відповідних змін до Податкового кодексу України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 листопада 2020 року у справі № 805/2525/15-а можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92691718>.

1.2.16. Про оскарження податкової консультації

Платник податків може оскаржити до суду як правовий акт індивідуальної дії податкову консультацію контролюючого органу, викладену в письмовій або електронній формі, яка, на думку такого платника податків, суперечить юридичним нормам або змісту відповідного податку чи збору

10 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державної фіскальної служби України на постанову Окружного адміністративного суду міста Києва від 19 вересня 2016 року й ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 08 грудня 2016 року у справі № 826/21951/15 (провадження № К/9901/26855/18) за адміністративним позовом дочірнього підприємства «Ейвон Косметікс Юкрейн» до Державної фіскальної служби України про визнання недійсною та скасування індивідуальної податкової консультації.

Окружний адміністративний суд міста Києва постановою, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду, позов задовольнив.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Платник податків може оскаржити до суду як правовий акт індивідуальної дії податкову консультацію контролюючого органу, викладену в письмовій або електронній формі, яка, на думку такого платника податків, суперечить нормам або змісту відповідного податку чи збору.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 листопада 2020 року у справі № 826/21951/15 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92746882>.

1.2.17. Про зміни до системи електронного адміністрування податку на додану вартість

Податковий орган не наділений повноваженнями щодо внесення будь-яких змін до системи електронного адміністрування податку на додану вартість, зокрема, стосовно автоматичного збільшення значення реєстраційної суми та зарахування суми від'ємного значення до складу податкового кредиту наступного звітного (податкового) періоду

11 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційні скарги Рубіжанської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС у Луганській області та Державної фіскальної служби України на постанову Луганського окружного адміністративного суду від 26 жовтня 2016 року й ухвалу Донецького апеляційного адміністративного суду від 25 січня 2017 року у справі № 812/696/16 (провадження № К/9901/40948/18, № К/9901/40951/18) за адміністративним позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Лізівест» до Рубіжанської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС у Луганській області та Державної фіскальної служби України про визнання протиправною бездіяльності податкового органу щодо незабезпечення автоматичного збільшення суми, на яку позивач має право реєструвати податкові накладні та/або розрахунки коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних на суму задекларованого від'ємного значення податку на додану вартість і зобов'язання відповідача відобразити відповідне збільшення у витягу з системи електронного адміністрування податку на додану вартість.

Луганський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Донецького апеляційного адміністративного суду, адміністративний позов задовольнив частково: визнав протиправною бездіяльність Державної фіскальної служби України щодо незабезпечення автоматичного збільшення суми, на яку підприємство має право реєструвати податкові накладні та/або розрахунки коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних, на величину від'ємного значення в системі електронного адміністрування податку на додану вартість у визначений законом термін, а також зобов'язав Державну фіскальну службу України виконати збільшення реєстраційної суми в системі електронного адміністрування податку на додану вартість для товариства на суму від'ємного

значення податку на додану вартість, непогашеного та задекларованого підприємством у податковій звітності з податку на додану вартість, ураховуючи уточнюючий розрахунок податкових зобов'язань з податку на додану вартість. У решті позовних вимог відмовив.

Верховний Суд залишив касаційні скарги без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Система електронного адміністрування податку на додану вартість організована на централізованому рівні ДФС України. На цьому ж рівні відбувається автоматичне обчислення реєстраційної суми щоразу при зміні значення будь-якого з показників формули.

За таких обставин податковий орган не наділений повноваженнями щодо внесення будь-яких змін до системи електронного адміністрування податку на додану вартість, зокрема, стосовно автоматичного збільшення значення реєстраційної суми та зарахування суми від'ємного значення до складу податкового кредиту наступного звітного (податкового) періоду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 листопада 2020 року у справі № 812/696/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92810970>.

1.2.18. Про сплату узгоджених податкових зобов'язань

Якщо платник не сплатив узгоджені податкові зобов'язання, то податкові органи надсилають податкову вимогу, у якій зазначається сума податкового зобов'язання, що має бути сплачена боржником протягом 60 днів із дня її отримання

11 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу фізичної особи – підприємця на постанову Кіровоградського окружного адміністративного суду від 30 вересня 2016 року й ухвалу Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 13 грудня 2016 року у справі № П/811/1091/16 (провадження № К/9901/38050/18) за адміністративним позовом Олександрійської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС у Кіровоградській області до фізичної особи – підприємця про стягнення податкового боргу.

Кіровоградський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду, адміністративний позов задовольнив у повному обсязі.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Податковий борг є несплаченою своєчасно сумою узгодженого грошового зобов'язання з урахуванням штрафних санкцій та пені. Якщо сума грошового зобов'язання визначається податковим органом винесенням податкового повідомлення-рішення, то вона вважається узгодженою через 10 днів з дня отримання такого рішення.

Якщо грошові зобов'язання, які увійшли до суми податкового боргу, виникли до прийняття податковим органом рішення про анулювання реєстрації особи як платника податку на додану вартість, то це зумовлює наявність обов'язку щодо сплати такого грошового зобов'язання, попри те, буде він залишатись платником податку або ні.

Отже, заявлені податковим органом до стягнення грошові зобов'язання з податку на додану вартість набувають статусу податкового боргу та підлягають сплаті.

Якщо платник не сплатив узгоджені податкові зобов'язання, то податкові органи надсилають податкову вимогу, у якій зазначається сума податкового зобов'язання, яка має бути сплачена боржником протягом 60 днів з дня її отримання. У разі несплати такого податкового зобов'язання податковий борг погашається, зокрема, стягненням у примусовому порядку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 листопада 2020 року у справі № П/811/1091/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92810948>.

1.2.19. Про платника акцизного податку при здійсненні операцій із заправлення паливом техніки, що належить іншим особам (виконавцям)

Операція із заправлення паливом техніки, що належить іншим особам (виконавцям), винаймаючої замовником для виконання робіт (отримання послуг) на умовах договору про надання послуг, належить до операцій з реалізації пального. Суб'єкт, який здійснює такі операції (замовник), є платником акцизного податку

13 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу приватного акціонерного товариства «ДТЕК Павлоградвугілля» на постанову Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 21 вересня 2017 року у справі № 804/7119/16 (провадження № К/9901/39978/18) за адміністративним позовом приватного акціонерного товариства «ДТЕК Павлоградвугілля» до Державної фіскальної служби України про визнання протиправною та скасування податкової консультації.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд постановою від 23 лютого 2017 року позов задовольнив. Рішення суду першої інстанції було обґрунтоване тим, що відповідно до норм податкового та цивільного законодавства надання палива перевізнику, який виконує перевезення працівників підприємства

відповідно до договору, не передбачає переходу права власності або права розпорядження цим паливом, тобто такі операції не є операціями з реалізації пального.

Дніпропетровський апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції, у задоволенні позову відмовив. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що здійснення передачі (відпуску) пального від замовника до виконавця послуг, є операцією з реалізації пального у розумінні підпункту 14.1.212 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України, у зв'язку з чим товариство зобов'язане реєструватися платником акцизного податку та виписувати акцизну накладу при здійсненні операції з заправки паливом автомобільного транспорту перевізника.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судове рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Суб'єкт господарської діяльності, який здійснюватиме будь-які операції, визначені підпунктом 14.1.212 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України, є особою, яка реалізує пальне та відповідно до підпункту 212.1.15 пункту 212.1 статті 212 Податкового кодексу України є платником акцизного податку.

Суб'єкти господарювання можуть укладати різного виду господарські та цивільно-правові договори щодо підакцизних товарів (продукції), – з передачі (відпуску, відвантаження) пального на митній території України. Такі договори не завжди є операцією з реалізації (продажу), оскільки віднесення до такого типу операцій залежить від виду цивільно-правового чи господарсько-правового договору, на підставі якого здійснюється такий відпуск.

Операція із заправлення паливом техніки, що належить іншим особам (виконавцям), винаймаючі замовником для виконання робіт (отримання послуг) на умовах договору про надання послуг, належить до операцій з реалізації пального в розумінні підпункту 14.1.212 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України. Суб'єкт, який здійснює такі операції (замовник), є платником акцизного податку.

Особи, які здійснюватимуть реалізацію пального, підлягають обов'язковій реєстрації як платники податку контролюючими органами за місцезнаходженням юридичних осіб до початку здійснення реалізації пального (підпункт 212.3.4 пункту 212.3 статті 212 Податкового кодексу України).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 листопада 2020 року у справі № 804/7119/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92842049>.

1.2.20. Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки

Оформлення платником операцій з готівковими коштами (розмінною монетою) не може бути свідченням порушення порядку оприбуткування готівкових коштів, оскільки заповнення книжок є саме відображенням вже здійснених операцій у цих книгах, а не процесом оприбуткування, що здійснюється з оформленням їх прибутковими або видатковими ордерами

17 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Дочірнього підприємства «Нафтогазобслуговування» Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» на постанову Окружного адміністративного суду м. Києва від 20 грудня 2015 року й ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 24 лютого 2016 року у справі № 826/21904/15 за позовом дочірнього підприємства «Нафтогазобслуговування» Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» до Державної податкової інспекції у Дніпровському районі Головного управління ДФС у місті Києві про скасування податкового повідомлення-рішення.

Окружний адміністративний суд міста Києва постановою, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовив повністю. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що позивач не надав підтверджуючих документів про те, що до каси підприємства були внесені відповідні «службові внесення», тобто «розмінна монета» у дні, коли відповідач виявив порушення.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, скасував рішення попередніх інстанцій, ухваливши нове рішення, яким адміністративний позов задовольнив повністю.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Оформлення в указаний судовими рішеннями спосіб посадовими особами підприємства операцій з готівковими коштами (розмінною монетою) може бути свідченням порушення порядку ведення касової книги на підприємстві, а не порядку оприбуткування готівкових коштів, оскільки заповнення книжок є саме відображенням вже здійснених операцій у цих книгах, а не процесом оприбуткування, яке здійснюється з оформленням їх прибутковими або видатковими ордерами.

Висновки рішень судів попередніх інстанцій щодо наявності порушень, які були виявлені під час дослідження доказів під час розгляду справи, а саме: відсутність підтверджуючих документів про те, що до каси підприємства вносилися готівкові кошти як «службові внесення», відображення в касовій книзі за 2012–2013 роки лише передачу коштів від касира до бухгалтера та навпаки не були встановлені під час проведення перевірки позивача та згадки про них не містяться у матеріалах акту цієї перевірки.

Під час розгляду справи колегія суддів Верховного Суду також прийшла до висновку щодо неправомірності застосування контролюючим органом положень Указу Президента України «Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки» від 12 червня 1995 року № 436/95 для здійснення розрахунку штрафних (фінансових) санкцій у податковому повідомленні-рішенні.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 листопада 2020 року у справі № 826/21904/15 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92930594>.

1.2.21. Про порядок ведення обліку використання основних засобів після досягнення ними нульової або ліквідаційної залишкової вартості

Законодавство не встановлює заборони використання основних засобів після досягнення ними нульової або ліквідаційної залишкової вартості, якщо для таких основних засобів не виконується хоча б один із критеріїв невизнання активом (вибуття внаслідок продажу, ліквідації, безоплатної передачі, нестачі, остаточного псування або інших причин невідповідності критеріям визнання активом)

18 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу касаційною скаргою Головного управління ДФС у м. Києві, правонаступником якого є Головне управління ДПС у м. Києві, на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 29 березня 2019 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 18 вересня 2019 року у справі № 640/18096/18 за позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Капітал Холдинг» до Головного управління ДФС у м. Києві про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

Окружний адміністративний суд м. Києва рішенням, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, позов задовольнив повністю. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що місцем викрадення майна є територія проведення антитерористичної операції, а тому здійснення інвентаризації 02 січня 2015 року не є порушенням норм чинного законодавства, що свідчить про безпідставність висновку контролюючого органу про завищення витрат за рахунок списання транспортних засобів у цей період. Позивач не здійснював розрахункові операції, які підпадають під регулювання Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 06 липня 1995 року № 265/95-ВР, тому внесення оплати за продаж товарів з проведенням розрахунку в касі підприємства з оформленням прибуткових касових ордерів та видачею відповідних квитанцій не можна вважати порушенням вимог цього Закону.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані рішення попередніх інстанцій – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Транспортні засоби, строк корисного використання яких не визнається контролюючим органом, поставлені на баланс підприємства до моменту їх передачі в оренду. Факт укладення договору про передачу транспортних засобів в оренду не є підставою, з якою пов'язується необхідність перегляду строку корисного використання, а строк дії договору не визначено як обов'язковий фактор, який враховується при визначенні підприємством строку корисного використання основного засобу.

Норми законодавства не встановлюють максимальних строків корисного використання основних засобів. Поняття «основний засіб» за своїм визначенням передбачає очікуваний строк корисного використання більше одного року або операційного циклу, якщо він більше як рік. Водночас норми Податкового кодексу України для податкового обліку встановлюють мінімально допустимі строки амортизації для певних груп основних засобів та інших необоротних активів для розрахунку амортизації, які застосовуються у випадку, коли підприємство визначило менший строк корисного використання (експлуатації) об'єкта відповідних груп основних засобів та інших необоротних активів в бухгалтерському обліку.

Зміна строку корисного використання, проведення переоцінки об'єкта основних засобів є правом підприємства. Законодавство не встановлює заборони використання основних засобів після досягнення ними нульової або ліквідаційної залишкової вартості, якщо для таких основних засобів не виконується хоча б один з критеріїв невизнання активом (вибуття внаслідок продажу, ліквідації, безоплатної передачі, нестачі, остаточного псування або інших причин невідповідності критеріям визнання активом). Тобто, якщо їхнє використання принесе підприємству економічні вигоди у майбутньому, а також можливість достовірної оцінки їхньої вартості як критеріїв визнання основних засобів активом, повністю амортизовані, але придатні до експлуатації основні засоби, можуть бути використані в господарській діяльності підприємства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 листопада 2020 року у справі № 640/18096/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92971922>.

1.2.22. Про застосування процедури податкового компромісу

Закон не передбачає наявності прямої вказівки на податкове повідомлення-рішення на будь-якій зі стадій погодження процедури податкового компромісу, якщо процедура податкового компромісу застосовна не до податкового повідомлення-рішення як такого, а саме до податкового зобов'язання

18 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу товариства з обмеженою відповідальністю «Печерськ-2006» на постанову Шостого апеляційного

адміністративного суду від 23 жовтня 2019 року у справі № 826/670/15 за позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Печерськ-2006» до Державної податкової інспекції у Печерському районі Головного управління Міністерства доходів і зборів України у м. Києві про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

Суди неодноразово розглядали відповідну справу. За результатами нового апеляційного розгляду справи Шостий апеляційний адміністративний суд залишив без змін постанову Окружного адміністративного суду міста Києва від 10 березня 2015 року про відмову в задоволенні позовних вимог. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку про відсутність факту досягнення згоди з контролюючим органом за спірними сумами донарахувань у межах процедури податкового компромісу та безтоварності господарських операцій.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасував постанову суду апеляційної інстанції, ухвалив нове рішення, яким задовольнив адміністративний позов в означеній частині.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

У випадку, коли процедура податкового компромісу застосовна не до податкового повідомлення-рішення як такого, а саме до податкового зобов'язання з податку на прибуток підприємств та/або податку на додану вартість, визначеного у відповідному податковому повідомленні-рішенні, то наявність прямої вказівки на таке податкове повідомлення-рішення на будь-якій зі стадій погодження процедури податкового компромісу не впливає зі змісту жодної з норм закону, що його регулює.

Оскільки сфера застосування процедури податкового компромісу поширюється і на ті податкові зобов'язання, що були предметом судового оскарження (та визнавалися неузгодженими на підставі абзацу четвертого статті 59.18 Податкового кодексу України), процесуальним наслідком досягнення податкового компромісу в межах судового розгляду справи законодавець визначив закриття провадження з підстав, визначених сукупністю приписів пункту 11-2 Розділу VII «Прикінцевих та перехідних положень» і пункту 3 частини першої статті 157 Кодексу адміністративного судочинства України в редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин та застосування судом апеляційної інстанції під час першого апеляційного перегляду справи, які, зокрема, імперативно визначали, що досягнення податкового компромісу є підставою для примирення сторін на будь-якій стадії процесу з, відповідно, закриттям провадження у справі. Таке правозастосування узгоджується з приписами абзацу другого пункту 8 підрозділу 9-2 розділу XX Податкового кодексу України.

Протилежне правотлумачення призведе до порушення означених приписів закону й уможливить ситуацію, за якої орган державної влади, який низкою послідовних системних дій у межах наданих йому законом повноважень та у визначений законом спосіб і в порядку визнає, узгоджує й офіційно підтверджує право позивача на податковий компроміс, а потім, після виконання платником усіх дій та сплати сум, що складають зміст (алгоритм) такого компромісу,

відмовляється від визнання наслідків власних дій та рішень, що є прямим порушенням основоположних принципів верховенства права та належного урядування.

Таким чином, відповідач усупереч нормам частини першої статті 77 Кодексу адміністративного судочинства України не довів правомірності своїх дій за вказаним епізодом, а висновки суду апеляційної інстанції про відсутність підстав до закриття провадження у відповідній частині обґрунтовані неправильним розумінням і тлумаченням приписів закону.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 листопада 2020 року у справі № 826/670/15 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93081146>.

1.2.23. Про нарахування особам, що провадять незалежну професійну діяльність, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування

Сума доходу приватного нотаріуса, з якої розраховується єдиний внесок, має відповідати чистому доходу, заявленому в податковій декларації, до контролюючого органу за результатами календарного року

24 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державної податкової інспекції у Шевченківському районі Головного управління ДФС у м. Києві на постанову Окружного адміністративного суду міста Києва від 04 квітня 2017 року й ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 19 вересня 2017 року у справі № 826/18170/16 (провадження № К/9901/43095/18) за позовом приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу до Державної податкової інспекції у Шевченківському районі Головного управління ДФС у м. Києві про визнання протиправними та скасування вимоги про сплату боргу (недоїмки) та рішення про застосування штрафних санкцій за donaraxування відповідним органом доходів і зборів або платником своєчасно не нарахованого єдиного внеску.

Окружний адміністративний суд міста Києва постановою, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду, позов задовольнив у повному обсязі. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що оскільки обчислення сум єдиного внеску фізичними особами, що провадять незалежну професійну діяльність, зокрема нотаріусами, здійснюється на підставі даних річних податкових декларацій (річної звітності), що підлягає оподаткуванню податком на доходи фізичних осіб, то дані, указані в податковій декларації про майновий стан і доходи, мають збігатися з даними, зазначеними у звітності з єдиного внеску. Чинне законодавство не передбачає обчислення самозайнятою особою суми чистого доходу в розрізі місяців за звітний податковий період (рік).

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані рішення попередніх інстанцій – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Приватні нотаріуси зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний рік, до 01 травня наступного року. Звітним періодом для них є календарний рік.

Сума доходу приватного нотаріуса, з якої розраховується єдиний внесок, має відповідати чистому доходу, заявленому в податковій декларації, яка подається фізичною особою, що забезпечує себе роботою самостійно, до контролюючого органу за результатами календарного року.

Установлений механізм визначення суми доходу, на яку нараховується єдиний внесок, передбачає, що приватний нотаріус самостійно визначає таку суму доходу кожного місяця та переносить такі дані до таблиці 3 (Додаток № 5 відповідно до Порядку формування та подання страхувальниками звіту щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затвердженого наказом Міністерства доходів і зборів України від 09 вересня 2013 року № 454 у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин, і Порядку формування та подання страхувальниками звіту щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затвердженого постановою Правління Пенсійного фонду України від 08 жовтня 2010 року № 22-2, чинного до 03 грудня 2013 року).

Обов'язок ділити дохід, отриманий позивачем за рік, у рівних частинах на кількість місяців у яких такий дохід був отриманий, для визначення доходу на який нараховується єдиний внесок, норми чинного законодавства не передбачають.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 листопада 2020 року у справі № 826/18170/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93053127>.

1.2.24. Про порядок і достовірність відображення контрольованих операцій у податковій звітності

Подача платником звіту про контрольовані операції з відображенням відомостей в іноземній валюті (за договором), що за відповідним курсом відповідають сумам у гривні, не свідчить про заниження обсягу операцій з нерезидентами

24 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державної податкової інспекції у Приморському районі м. Одеси Головного управління Державної фіскальної служби в Одеській області на постанову Одеського окружного адміністративного суду від 18 грудня 2015 року й ухвалу Одеського апеляційного адміністративного суду від 04 лютого 2016 року у справі № 815/6103/15 (провадження № К/9901/25625/18) за позовом приватного підприємства «СІС ГРУП» до Державної податкової інспекції у Приморському районі м. Одеси Головного управління Державної фіскальної служби в Одеській області про скасування податкового повідомлення-рішення.

Одеський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Одеського апеляційного адміністративного суду, адміністративний позов задовольнив повністю. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку про відсутність

порушення порядку та достовірності відображення контрольованих операцій в податковій звітності з огляду на те, що жодних зауважень в акті перевірки щодо дотримання порядку складання та заповнення додатків до звіту в контролюючого органу не було, а саме: щодо невірного визначення обсягів поставки, визначення ціни товару, періоду здійснення операцій згідно з дослідженими контрактами, зазначеними в додатках до звіту про контрольовані операції. Суди попередніх інстанцій встановили, що у звіті про контрольовані операції за 2014 рік була допущена технічна помилка, а саме: усі наведені у звіті відомості були відображені у валюті договорів – у доларах США, які при перерахунку долар США – гривня за відповідним курсом відповідають сумам у гривні, які зазначені в акті перевірки щодо цих операцій.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані рішення попередніх інстанцій – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

На підставі аналізу визначених у контрактах, укладених між приватним підприємством «СІС ГРУП» та ALMAHSOUL DMCC (Об'єднані Арабські Емірати), LLP «Great Grain» (Велика Британія), і документах, складених на їх виконання, ціни та кількості товару та даних, відображених позивачем у звіті про контрольовані операції, встановлено, що цінові та кількісні показники, наведені у звіті, відповідають даним, відображеним у вказаних контрактах у доларах США (що не заперечується та не спростовано відповідачем жодними належними та достатніми доказами). З указаного акту перевірки контролюючий орган не виявив здійснення позивачем протягом 2014 року інших контрольованих операцій, окрім тих, які були зазначені у звіті приватного підприємства «СІС ГРУП».

З урахуванням встановлених обставин, підтверджених наявними в матеріалах справи доказами, суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку, що розбіжності виникли внаслідок технічної (методологічної) помилки, допущеної позивачем при подачі звіту про контрольовані операції за 2014 рік, та не свідчать про заниження обсягу операцій з указаними нерезидентами.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 листопада 2020 року у справі № 815/6103/15 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93053205>.

2. Митна справа

2.1. Судові рішення, прийняті колегією суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів

2.1.1. Про надання дозволу на внесення змін до митної декларації

До моменту завершення митного оформлення товарів, а також протягом трьох років з дня завершення їх митного оформлення декларант має право вносити зміни до митної декларації, а відмова митного органу в їх унесенні з тих підстав, що це стосується перерахунку митних платежів, є протиправною. При отриманні

звернення декларанта або уповноваженої ним особи про внесення змін до митної декларації митний орган може відмовити у внесенні таких змін лише в разі відсутності законних підстав для їх внесення

23 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу товариства з обмеженою відповідальністю «Скорзонера» на рішення Івано-Франківського окружного адміністративного суду від 10 липня 2018 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 20 листопада 2018 року у справі № 809/984/18 (провадження № К/9901/373/19) за позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Скорзонера» до Івано-Франківської митниці Державної фіскальної служби України, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору (товариства з обмеженою відповідальністю «Брокер-Сервіс») про визнання протиправними дій митного органу та зобов'язання до прийняття заяви та надання дозволу на внесення змін до митної декларації.

Івано-Франківський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, у задоволенні адміністративного позову відмовив. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що внесення змін до митної декларації після завершення митного оформлення можливе лише в разі наявності чітко встановлених підстав, зазначених у пункті 37 Положення про митні декларації; заявлені зміни в митній декларації стосувалися числових значень (класифікації товару по коду УКТ ЗЕД), що призводить до зміни ставок ввізного мита, які в разі внесення змін необхідно перерахувати.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу та скасував судові рішення судів попередніх інстанцій. Позовні вимоги були задоволені частково: визнані протиправними та скасовані рішення контролюючого органу щодо відмови в задоволенні заяв про надання дозволу на внесення змін до митної декларації; зобов'язано митний орган повторно розглянути відповідні заяви.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

У разі суперечності норм підзаконного акта нормам закону необхідно застосовувати норми закону, оскільки він має вищу юридичну силу.

На підставі системного тлумачення статті 46 Податкового кодексу України, статей 257, 267, 269 Митного кодексу України, а також з урахуванням приписів підзаконних нормативно-правових актів до моменту завершення митного оформлення товарів, а також протягом трьох років з дня завершення їх митного оформлення декларант має право вносити зміни до митної декларації, а відмова митного органу в їх внесенні з тих підстав, що це стосується перерахунку митних платежів є протиправною. Вирішення питання перерахунку митних платежів є наслідком наявності або відсутності підстав для внесення таких змін. Тому при отриманні звернення декларанта або уповноваженої ним особи

про внесення змін до митної декларації митний орган може відмовити у внесенні таких змін лише в разі відсутності законних підстав для їх внесення.

Приписи пункту 37 Положення про митні декларації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 року № 450, не суперечать нормам статті 269 МК України, а визначають лише порядок внесення таких змін, зокрема, у разі необхідності повернення декларанту митних платежів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 листопада 2020 року у справі № 809/984/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93149559>.

2.2. Судові рішення, прийняті колегіями суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів

2.2.1. Про класифікацію автомобіля за кодом товару УКТ ЗЕД

Автомобіль другого покоління потрібно класифікувати відповідно до техніко-технологічної документації на нього за кодом товару УКТ ЗЕД 8703 90 10 90 (транспортні засоби, оснащені електричними двигунами: інші)

13 жовтня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу на постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 17 червня 2020 року у справі № 420/5592/19 (провадження № К/9901/23153/20) за адміністративним позовом до Одеської митниці ДФС про визнання протиправними та скасування рішень про відмову у митному оформленні автомобілів.

Одеський окружний адміністративний суд рішенням від 11 грудня 2019 року позов задовольнив. П'ятий апеляційний адміністративний суд задовольнив апеляційну скаргу Одеської митниці Держмитслужби, скасував рішення суду першої інстанції, ухвалив у справі постанову, якою відмовив у задоволенні позову.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу: скасував судові рішення суду апеляційної інстанції, а чинним залишив рішення суду першої інстанції.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Відповідно до Основних правил інтерпретації УКТ ЗЕД автомобіль Chevrolet Volt другого покоління як легковий автомобіль (товар), який складається з двох компонентів, які є основою для класифікації, повинен класифікуватись:

- за компонентом, який описується конкретніше;
- за компонентом, який визначає його основні властивості,
- або за найбільшим порядковим номером серед товарних позицій.

Аналіз інформація про автомобіль відповідно до його технічної документації зумовив висновок суду першої інстанції про те, що автомобіль Chevrolet Volt другого покоління має електричний двигун та двигун внутрішнього згорання,

а електрична енергія є первинним джерелом енергії транспортного засобу, коли пальне є вторинним джерелом енергії. Тому автомобіль Chevrolet Volt другого покоління є двокомпонентним товаром відповідно до Основних правил інтерпретації УКТ ЗЕД.

Верховний Суд погодився з висновком суду першої інстанції про те, що автомобіль Chevrolet Volt другого покоління описується конкретніше за його основним компонентом – електродвигуном, електродвигун автомобіля Chevrolet Volt другого покоління є компонентом, який визначає основні властивості автомобіля Chevrolet Volt другого покоління, товарна позиція 8703 90 10 90 є більшою за товарну позицію 8703 22 90 10, а тому автомобіль Chevrolet Volt другого покоління необхідно класифікувати за товарною позицією 8703 90 10 90 – Автомобілі легкові та інші моторні транспортні засоби, призначені головним чином для перевезення людей (крім моторних транспортних засобів товарної позиції 87021), включаючи вантажопасажирські автомобілі-фургони та гоночні автомобілі: транспортні засоби, оснащені електричними двигунами: інші.

Урахування судом першої інстанції висновків спеціаліста з оцінки ідентичного транспортного засобу як додаткового джерела інформації про технічні характеристики автомобіля позивача в сукупності з іншою інформацією наявною в техніко-технологічній документації на товар, не призвело до порушення судом норм процесуального та/або матеріального права, а здійснено з метою офіційного з'ясування всіх обставин, зокрема для складення більш повного уявлення про технічні, якісні характеристики транспортного засобу.

Отже, висновок суду першої інстанції про те, що орган доходів і зборів під час вирішення питання про визначення коду товару після завершення митного оформлення, діяв всупереч вимогам чинного законодавства, ґрунтується на правильному застосуванні норм матеріального права.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 жовтня 2020 року у справі № 420/5592/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92173079>.

2.2.2. Про вплив дійсного адміністративного договору на реалізацію компетенції митного органу щодо ліквідації, створення та зміни назв окремих митних постів митниць

При ліквідації, створенні та зміні назв окремих митних постів митниць неупорядкованим і безпідставним є одностороннє розірвання митним органом адміністративного договору із суб'єктом підприємницької діяльності щодо створення належних умов, необхідних для здійснення підрозділами митниці митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та громадян

20 жовтня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційні скарги Державної митної служби

України та Закарпатської митниці Держмитслужби постанову Окружного адміністративного суду м. Києва від 07 вересня 2016 року й ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 21 листопада 2016 року у справі № 826/3694/16 (провадження № К/9901/11377/18, № К/9901/11376/18) за адміністративним позовом товариств з обмеженою відповідальністю «Термінал», «Термінал-2004» до Державної митної служби України та Закарпатської митниці Держмитслужби про визнання протиправними та скасування наказів про ліквідацію, створення та зміну назв окремих митних постів митниць ДФС від 16 лютого 2016 року № 138, від 01 березня 2016 року № 131 в частині, визнання протиправним та скасування наказу про внесення змін до класифікатора ДФС, Митниць ДФС, їх структурних підрозділів, спеціалізованих департаментів і органів ДФС з питань державної митної справи № 221 від 15 березня 2016 року та зобов'язання включити в перелік структурних підрозділів Закарпатської митниці ДФС митний пост «Тячів» та сектор митного оформлення «Хуст» з визначенням їх відповідного коду.

Між товариствами з обмеженою відповідальністю та митницею були укладені договори про співробітництво, предметом яких було є взаємне співробітництво сторін у межах митного законодавства щодо створення належних умов, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення суб'єктів ЗЕД та громадян підрозділами митниці. За умовами зазначених договорів їх розірвання в односторонньому порядку, як і втрата ними чинності для однієї зі сторін не допускалася.

Окружний адміністративний суд м. Києва постановою, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду, адміністративний позов задовольнив.

Верховний Суд касаційні скарги залишив без задоволення, а судові рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Митний пост, який утворюється на території відповідного пункту пропуску та функціонує в межах зон митного контролю, які створюються на окремо визначених територіях пункту пропуску (пункту контролю) з метою виконання завдань, що покладені на органи доходів і зборів, забезпечує здійснення державного контролю за додержанням законності щодо переміщення через митний кордон України комерційними чи некомерційними транспортними засобами та громадянами вантажів, товарів чи предметів. Митний пост вирішує покладені на органи доходів і зборів завдання самостійно або безпосередньо у співпраці чи у взаємодії, в межах законодавства України, з територіальними підрозділами інших центральних органів виконавчої влади (які залучені до реалізації різноманітних контрольних функцій на державному кордоні України), окремими юридичними особами або фізичними особами – підприємцями (їх об'єднаннями). Мета його функціонування полягає в реалізації функцій держави. Митний пост бере пряму та ефективну участь у виконанні

завдань, покладених на органи доходів і зборів за допомогою інформаційно-технічних, технологічно-автоматизованих ресурсів, які є в наявності та в службовому розпорядженні цих органів, що надає змогу суб'єктам владних повноважень вирішувати окремі аспекти своєї комплексної роботи в економічно-фіскальній, адміністративно-сервісній, організаційно-правовій, аналітично-пошуковій, правоохоронно-розшуковій сферах діяльності тощо. Працівники підрозділу митного оформлення виконують службові повноваження в межах тієї чи іншої зони митного контролю з урахуванням відповідного наказу керівника митниці, до організаційно-штатної структури якої належить відповідний підрозділ митного оформлення.

У пунктах пропуску через державний кордон України дозволяється розміщення суб'єктів господарювання, що забезпечують здійснення господарської або іншої діяльності, пов'язаної із забезпеченням діяльності пунктів пропуску, і підприємств (установ) сфери обслуговування (підприємств, що здійснюють митно-брокерську діяльність, банківську діяльність та обмін валют, підприємств з обслуговування пасажирів закордонного спрямування, підприємств з надання послуг поштового та телефонного зв'язку, підприємств громадського харчування, складських підприємств тощо).

Здатність особи брати участь у договірних відносинах, тобто здатність мати права та виконувати обов'язки, які виникають у зв'язку з укладенням договору, є можливістю бути стороною в договорі. У цьому контексті йдеться, зокрема, про можливість укладення адміністративних договорів. Абстрактна можливість укладення адміністративного договору суб'єктами владних повноважень впливає з визначення поняття адміністративного договору. Реальна можливість виникає лише за умови, право на укладення адміністративного договору передбачене в законодавчому акті та показане в компетенції цього органу.

Адміністративний договір може укладатися з приводу реалізації норм адміністративного права для підвищення рівня управлінської діяльності завдяки взаємодії суб'єктів владних повноважень з іншими фізичними чи юридичними особами та спрямований на задоволення публічних інтересів і досягнення суспільно значущих результатів.

Ознаки адміністративного договору, які впливають із пункту 4 частини першої статті 3 Кодексу адміністративного судочинства України в редакції, що була чинною до 15 грудня 2017 року, і пункту 16 частини першої статті 4 Кодексу адміністративного судочинства України, є достатніми для кваліфікації, але не є вичерпними.

Укладені договори про співробітництво є адміністративними договорами, оскільки (1) однією зі сторін є суб'єкт владних повноважень, (2) права та обов'язки сторін договору впливають із владних управлінських функцій такого суб'єкта, (3) договір укладається з метою задоволення публічних потреб щодо створення належних умов, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення суб'єктів ЗЕД та громадян підрозділами Митниці, (4) складовою предмета договору є рішення, дії чи бездіяльність суб'єкта владних повноважень, які входять до змісту

відповідної управлінської функції, (5) порядок укладення та виконання угоди за загальним правилом регулюються нормами публічного права з субсидіарним застосуванням в окремих випадках норм приватного права (господарського, цивільного тощо).

Виконання адміністративного договору має здійснюватись відповідно до вимог законодавства й умов самого договору тією особою, яка має на це повноваження. Таке виконання має задовольнити сторони договору, тим самим припинивши дію договору. За недотримання цих параметрів виникає невиконання адміністративного договору, що призводить до настання відповідних правових наслідків, зокрема, відповідальності.

При невиконанні адміністративного договору закріплена можливість існування реакції та її закріплення у законодавстві у вигляді: адміністративної реституції (повернення сторін в початкове положення); розірвання договору (тягне припинення забезпечувального акта; припинення спільної діяльності, співробітництва). Часткова відмова від адміністративного договору та тимчасова відмова від адміністративного договору є оперативними правовими заходами, а повна відмова від договору належать до правоохоронних заходів. За загальним правилом, розірвання здійснюється за згодою всіх сторін договору. У законодавстві можуть бути передбачені випадки одностороннього розірвання без згоди іншої сторони, зокрема, у разі суттєвої зміни умов діяльності учасників договору або за рішенням адміністративного суду. Суб'єкт владних повноважень має право розірвати договір чи перекласти його виконання за своїм вибором на іншу особу, якщо попередній контрагент порушує договір або не має можливості його виконати.

Формальною підставою для застосування судового порядку розірвання адміністративного договору є насамперед вказівка на це в тексті конкретної угоди. Для уникнення дефектів тлумачення умов договору така вказівка має бути викладена не у формі права, а як обов'язок органу звернутися до суду в разі невиконання чи виконання неналежним чином зобов'язань іншою стороною договору. Водночас особливістю адміністративних договорів є нерозривний зв'язок прав та обов'язків суб'єкта владних повноважень як суб'єкта адміністративно-договірної компетенції, що зумовлює обов'язок суб'єкта владних повноважень здійснити дії щодо розірвання адміністративного договору в односторонньому порядку чи звернутися з відповідним позовом до суду незалежно від позначення в тексті договору окреслених дій терміном «право».

Розірвання договору має здійснюватися у виняткових випадках, коли неможливо іншим способом досягти результату чи захистити інтереси держави, суспільства. Водночас навіть винне порушення органом влади своїх зобов'язань за договором не може викликати розірвання договору, якщо таке рішення спричинить собою заподіяння шкоди публічним інтересам.

Таким чином, зміст адміністративного договору передбачає взаємні права та обов'язки учасників, що мають заданий, спрямований, заздалегідь визначений характер, який залежить від компетенційних повноважень тієї чи іншої сторони.

Використання адміністративного договору з боку уповноваженого суб'єкта владних повноважень є правом та обов'язком одночасно. Розірвання договору має здійснюватися у виняткових випадках, коли неможливо іншим способом досягти результату чи захистити інтереси держави, суспільства.

При укладенні договорів про співробітництво, що за своєю суттю є адміністративними договорами, митні органи діяли відповідно до вимог та у встановлений законом спосіб.

Особливістю змісту адміністративного договору є його передбачуваний характер, зумовлений компетенційними можливостями його сторін. Виконанню дійсних договірних зобов'язань може перешкоджати наявність форс-мажорних обставин, включаючи обставини непереборної сили, що має бути доведено в установленому законом порядку, зокрема, через Торгово-промислову палату чи органами судової влади.

Приймаючи оскаржувані накази, без зазначення в переліку структурних підрозділів Закарпатської митниці ДФС з визначенням їх коду митного поста «Тячів» і сектора митного оформлення «Хуст», відповідачі не врахували наявність у них дійсних договірних зобов'язань за укладеними договорами про співробітництво.

Правомірність обмеження майнових прав (законних очікувань) платників податків з боку держави неодноразово була предметом розгляду Європейського суду з прав людини, внаслідок чого Суд сформував уніфіковану позицію, за якою обмеження в реалізації будь-якого права може бути визнане правомірним за дотримання таких умов, як законність, легітимна мета та необхідність у демократичному суспільстві. Сукупність таких умов наразі відома під назвою «трискладовий тест».

Відповідно до сталої практики Європейського суду з прав людини для встановлення відповідності заходу принципу правомірності необхідно проаналізувати три критерії:

- чи є такий захід правомірним (передбаченим національним законодавством);
- чи є легітимною мета такого обмеження;
- чи є такий захід пропорційним поставленій меті (забезпечує справедливу рівновагу між інтересами суспільства та необхідністю додержання фундаментальних прав окремої людини).

Якщо хоча б одного із зазначених критеріїв не буде дотримано, то Європейський суд з прав людини констатує порушення державою статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Суд касаційної інстанції погодився з висновками судів попередніх інстанцій, що оскаржувані накази відповідачів є такими, що прийняті передчасно, без дотримання принципу пропорційності, зокрема, без урахування інтересів позивачів, наявності укладених з ними договорів про співробітництво та взятих відповідачами на себе за цими адміністративними договорами зобов'язань.

Викладене повністю відповідає європейським принципам адміністративного права належної адміністрації, серед яких принципи законності та пропорційності.

Принцип пропорційності має забезпечувати дотримання відповідного балансу між будь-якими зворотними наслідками, що можуть бути заподіяні правам, свободам або інтересам учасників правовідносин, а також поставленим цілям адміністративного договору. Принцип пропорційності передбачає (1) використання засобів, пропорційних до переслідуваних цілей, (2) забезпечення через здійснені заходи чіткої рівноваги між публічними інтересами з правами та інтересами приватних осіб. Митні органи мають діяти відповідно до принципу пропорційності, мають застосовувати заходи, що зачіпають права або інтереси приватних осіб тільки за необхідності та в межах, необхідних для досягнення поставленої цілі. При здійсненні їхніх дискреційних повноважень, вони зобов'язані дотримуватися відповідного (належного) балансу між будь-якими зворотними наслідками, що можуть бути заподіяні правам, свободам або інтересам приватних осіб, та цілі, що поставлена ними, будь-які заходи, що вживатимуться ними, не можуть бути надмірними. Тому неупорядковане, безпідставне одностороннє розірвання адміністративного договору суперечитиме принципу юридичної визначеності.

Принцип законності означає, що суб'єкт владних повноважень при здійсненні дискреційних повноважень не переслідує іншої мети, аніж та, для досягнення якої були надані такі повноваження. У контексті справи, яка розглядається, принцип законності вимагає не тільки, аби митні органи дотримувалися закону, а й також щоб усі їхні рішення формально та за своїм змістом відповідали вимогам закону.

У контексті викладеного суд касаційної інстанції звернув увагу на відсутність чіткого та прозорого порядку визначення/обрання митними органами територій розміщення митних постів (відділів митного оформлення, зон митного контролю); що призводить до отримання суб'єктом господарювання виключних прав на надання послуг, пов'язаних з митним оформленням товарів і транспортних засобів.

Таким чином, позивачі повністю виконали взяті на себе зобов'язання за договорами про співробітництво та в них були обґрунтовані підстави вважати, що митний пост «Тячів» та сектор митного оформлення «Хуст» надалі будуть здійснювати відповідну діяльність, що надасть позивачам можливість для здійснення господарської діяльності з надання послуг «місця доставки митних вантажів» та отримання доходу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 жовтня 2020 року у справі № 826/3694/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92385403>.

2.2.3. Про підтвердження заявленої митної вартості товару на підставі документів, поданих для проведення митного оформлення

Прайс-лист є документом довільної форми, а тому митний орган не може посилається на неповноту чи обмеженість його відомостей як на підставу для коригування митної вартості товару

23 жовтня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Київської митниці

ДФС на постанову Київського окружного адміністративного суду від 15 березня 2017 року й ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 19 липня 2017 року у справі № 810/690/17 (провадження № К/9901/42594/18) за адміністративним позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Науково-виробнича компанія «Укрсічервіс» до Київської митниці ДФС про визнання протиправними та скасування рішення про коригування митної вартості та картки відмови.

Київський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду, позов задовольнив.

Суди попередніх інстанцій встановили, що додатковою угодою до контракту сторони змінили умови поставки та домовилися, що поставка товару здійснюється морським транспортом на умовах CIF. Таким чином, в інвойсі (комерційному рахунку-фактурі), який виписувався після укладення сторонами контракту додаткової угоди та який є розрахунковим документом, було передбачено, що поставка здійснюється на умовах CIF. Відповідні відомості про те, що поставка товару здійснюється на умовах CIF містилися в митних деклараціях та інших документах, що стосувалися розмитнення товару.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, а судові рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Безпідставними є сумніви митного органу в достовірності відомостей про митну вартість товарів спростовуються наявними в матеріалах справи первинними документами, які були надані відповідачу під час проведення митних процедур.

Ціна товару на умовах поставки CIF передбачає, що обов'язок з транспортування та страхування товару покладається на продавця товару. Тому безпідставними є доводи митного органу про те, що до складу ціни товару фактично не було включено витрат на транспортування, а також не було надано документів, що підтверджують таке страхування.

Посилання контролюючого органу на те, що наданий прайс-лист не можна вважати ні прайс-листом, ні комерційною пропозицією, оскільки виданий особі, що жодним чином не фігурує ні в одному документі та відповідно до загальноприйнятої практики не містить відомостей, яких достатньо будь-якому покупцю для отримання інформації щодо умов продажу товару, а саме: умов платежу, термін поставки, характер тари та упаковки дата його складання, або ж число, з якого дані ціни вводяться в дію, термін дії, суди також обґрунтовано не взяли до уваги з огляду на те, що, по-перше, не є основним документом відповідно до частини другої статті 53 Митного кодексу України, який підтверджує митну вартість товарів, по-друге, прайс-лис – це довідник цін (тарифів) на товари та/або види послуг, який адресований невизначеному колу покупців, по-третє, жодний нормативний акт, зокрема міжнародний, не встановлює вимоги до форми та змісту прайс-листів. Тобто прайс-лист є документом довільної форми,

а тому митний орган не може посилається на неповноту чи обмеженість його відомостей як на підставу для коригування митної вартості товару.

Ураховуючи встановлені обставини справи, а також правове регулювання спірних правовідносин, колегія суддів погодилася з висновками судів першої та апеляційної інстанцій, що позивач надав усі наявні та достатні документи, передбачені Митним кодексом України, необхідні для визначення митної вартості, та які містять повну інформацію про митну вартість та її складові. Всупереч частині другій статті 71 Кодексу адміністративного судочинства України (у редакції на час прийняття рішень судами) контролюючий орган не довів належними, достатніми та неспростовними доказами, що надані декларантом документи у своїй сукупності не підтверджують числові значення складових митної вартості товарів, чи відомостей щодо ціни, що була фактично сплачена за ці товари та не дають можливість здійснити митне оформлення товару за визначеним декларантом основним методом – за ціною договору.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 жовтня 2020 року у справі № 810/690/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92385399>.

2.2.4. Про митне оформлення товарів за митними деклараціями

Відсутність у графі 31 вантажних митних декларацій «опис товару» вказівки на наявність у складі товару «мультикомпресорні системи конденсаторного типу» конденсатору не свідчить про те, що останнього не було у складі такої системи під час митного оформлення товарів за митними деклараціями

12 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління ДФС у Черкаській області на постанову Черкаського окружного адміністративного суду від 14 листопада 2016 року й ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 28 березня 2017 року у справі № 823/1081/16 (провадження № К/9901/45674/18) за адміністративним позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Ахмед Яр Уа» до Головного управління ДФС у Черкаській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

Черкаський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду, адміністративний позов задовольнив повністю.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Ураховуючи, що суди попередніх інстанцій встановили укомплектування мультикомпресорних станцій конденсаторами, відсутність у графі 31 вантажних митних декларацій «опис товару» вказівки на наявність у складі товару «мультикомпресорні системи конденсаторного типу» конденсатору не свідчить

про те, що останній був відсутній у складі такої системи під час митного оформлення товарів за митними деклараціями.

Таким чином, позивач під час митного оформлення товарів згідно з указаними митними деклараціями правильно визначив код товару відповідно до УКТ ЗЕД.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 листопада 2020 року у справі № 823/1081/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92811133>.

2.2.5. Про оподаткування митом майна, що ввозиться в Україну як внесок до статутного капіталу підприємств з іноземними інвестиціями

Негативні наслідки для платника податків, який скористався особливим режимом оподаткування, передбаченим статтею 287 Митного кодексу України, настають при відчуженні таких товарів раніше трьох років із часу зарахування на баланс, а також за безпідставного використання пільги, без державної реєстрації такої інвестиції

24 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної фіскальної служби у Львівській області на постанову Львівського окружного адміністративного суду від 16 березня 2016 року й ухвалу Львівського апеляційного адміністративного суду від 10 травня 2016 року у справі № 813/16/16 (провадження № К/9901/28593/18) за адміністративним позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Технокап УА» до Головного управління Державної фіскальної служби у Львівській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

Львівський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Львівського апеляційного адміністративного суду, адміністративний позов задовольнив повністю. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що контролюючий орган при прийнятті оскаржуваних податкових повідомлень-рішень діяв всупереч та не відповідно до вимог чинного податкового законодавства, оскільки не було надано належних і достатніх доказів на підтвердження порушень позивачем вимог чинного законодавства та правомірності прийняття оскаржуваних рішень, а ввезене іноземним інвестором як внесок до статутного капіталу ТОВ «Технокап УА» майно було зареєстроване як іноземна інвестиція 29 грудня 2015 року.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

З 01 червня 2012 року оподаткування митом майна, що ввозиться в Україну як внесок іноземного інвестора до статутного капіталу підприємств з іноземними інвестиціями, здійснюється в порядку, установленому Митним кодексом України.

На час виникнення спірних правовідносин Митний кодекс України встановлював режим умовного звільнення від оподаткування під час митного

оформлення товарів, які розмитнювалися як внесок іноземного інвестора до статутного капіталу підприємства з іноземними інвестиціями. Умовами, які дозволяли суб'єктам господарювання використовувати спеціальний митний режим, була не тільки заборона відчуження таких товарів протягом трьох років з часу зарахування їх на баланс підприємства, а також те, що такий товар був ввезений відповідно до вимог встановлених Законом України «Про режим іноземного інвестування», норми якого прямо передбачали державну реєстрацію іноземних інвестицій та імперативно зазначали, що незареєстровані іноземні інвестиції не дають права на одержання пільг і гарантій.

Отже, негативні наслідки для платника податків, який скористався особливим режимом оподаткування, передбаченим статтею 287 Митного кодексу України, настають не лише в разі відчуження таких товарів раніше трьох років з часу зарахування їх на баланс (у такому випадку ввізне мито сплачується на загальних підставах), а і коли платник податків скористався вказаної пільгою безпідставно (при ввезенні товару, який був задекларований як іноземна інвестиція, але без її державної реєстрації), оскільки положення Митного кодексу України не передбачали звільнення від державної реєстрації таких інвестицій (внесок іноземного інвестора до статутного капіталу підприємства з іноземними інвестиціями) у порядку, установленому постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку державної реєстрації (перереєстрації) іноземних інвестицій та її анулювання» від 06 березня 2013 року № 139 (чинному на час виникнення спірних правовідносин).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 листопада 2020 року у справі № 813/16/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93053214>.

2.2.6. Про використання пільгових ставок ввізного мита при митному оформленні товарів

Відсутність сертифіката перевезення товару EUR.1 у разі, якщо сукупна вартість товару, ввезеного на підставі окремої автотранспортної накладної CMR, перевищувала 6000 євро, свідчить про недотримання умов застосування тарифних преференцій

25 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу товариства з обмеженою відповідальністю «Євро Континент» на рішення Закарпатського окружного адміністративного суду від 17 травня 2019 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 07 жовтня 2019 року у справі № 260/1385/18 (провадження № К/9901/30984/19) за позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Євро Континент» до Головного управління ДФС в Закарпатській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

Закарпатський окружний адміністративний суд рішенням, залишеною без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову

відмовив. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку про правомірність донарахування митних платежів та податку на додану вартість за ввезення товарів на митну територію України контролюючим органом, оскільки платник безпідставно скористався тарифними преференціями при митному оформленні відповідних товарів, оскільки фактично ввіз 7 партій товару, кожен з яких був оформлений окремою митною декларацією, але на підставі однієї автотранспортної накладної CMR у відповідну дату; сукупна вартість однієї партії товару перевищувала 6000 євро, тому для підтвердження країни походження товару для застосування зниженої ставки ввізного мита позивач мав подати саме сертифікат з перевезення EUR.1.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані рішення попередніх інстанцій – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

До товарів, що походять з України, або з держав – членів Світової організації торгівлі, або з держав, з якими Україна уклала двосторонні або регіональні угоди щодо режиму найбільшого сприяння, застосовуються пільгові ставки ввізного мита, установлені Митним тарифом України, якщо інше не встановлене законом. До решти товарів застосовуються повні ставки ввізного мита, установлені Митним тарифом України.

Відповідно до статей 26, 29, Протоколу I до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII, у разі митного оформлення товару, що ввозиться з країн Європейського Союзу, платники мита та податків мають право скористатись тарифними преференціями, що передбачено Угодою. Проте, застосуванню таких пільг передують дотримання декларантом умов, з якими Угода та Протокол I до неї пов'язує їх застосування.

За загальним правилом декларант подає сертифікат перевезення товару EUR.1, за виключенням випадків, коли може бути подана декларація інвойс, а саме: у разі її складення: 1) затвердженим експортером; 2) експортером на будь-яку партію товару, що походить з визначеної країни, сукупна вартість якого не перевищує 6000 євро.

Суди попередніх інстанцій правильно вказали, що ознакою, яка визначає приналежність сукупності товарів до однієї партії в розумінні Угоди, Протоколу I та Положення про митні декларації є їх переміщення від одного відправника на адресу одного одержувача за одним товарно-транспортним документом на перевезення.

Оскільки сукупна вартість товару, ввезеного на підставі окремої автотранспортної накладної CMR, перевищувала 6000 євро, у позивача виник обов'язок із подання до митного оформлення сертифіката перевезення товару EUR.1. Відсутність такого документа свідчить про недотримання умов застосування тарифних преференцій, тому донарахування контролюючим органом сум ввізного мита та податку на додану вартість є правомірним, що правильно встановили суди попередніх інстанцій.

З приводу доводів скаржника, що транспортні засоби не підпадають під визначення «товар», а тому до них не можуть бути застосовані приписи Протоколу I до Угоди та Положення про митні декларації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 року № 450, у частині визначення поняття «партії товару», виходячи з наведених у Митному кодексі України дефініцій, до товарів відносяться будь-які рухомі речі (зокрема, ті, на які поширений режим нерухомої речі), тобто те майно, що може бути переміщене через митний кордон. Виключенням є лише транспортні засоби комерційного призначення, на які не поширюється режим товарів у розумінні Митного кодексу України, що зумовлене тим, що вказані засоби застосовуються для перевезення товарів чи пасажирів через митний кордон та у зв'язку з цим не підлягають обкладенню митом. За таких обставин доводи скаржника, що поняття «товари» у Митному кодексі України не охоплює поняття «транспортних засобів», є безпідставними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 листопада 2020 року у справі № 260/1385/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93081171>.

3. Грошовий обіг і розрахунки

3.1. Про кваліфікацію адміністративного правопорушення у виді перевищення граничних сум розрахунків готівкою

Проступок із формальним складом за частиною першою статті 163-15 Кодексу України про адміністративні правопорушення є закінченим з моменту, коли сума готівкового розрахунку через касу підприємства за день із фізичною особою-підприємцем стає більшою за 10 000,00 грн

10 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Спеціалізованої державної податкової інспекції з обслуговування великих платників у м. Дніпропетровську Міжрегіонального головного управління ДФС на постанову Кіровського районного суду м. Дніпропетровська від 15 лютого 2017 року й ухвалу Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 30 березня 2017 року у справі № 203/24/17 (провадження № К/9901/41812/18) за адміністративним позовом до Спеціалізованої державної податкової інспекції з обслуговування великих платників у м. Дніпропетровську Міжрегіонального головного управління ДФС про скасування постанови про адміністративне правопорушення.

Кіровський районний суд м. Дніпропетровська постановою, залишеною без змін ухвалою Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду, позов задовольнив частково: скасував постанову заступника голови комісії з реорганізації СДПІ з ОВП у м. Дніпропетровську заступника начальника інспекції про притягнення особи до адміністративної відповідальності за частиною першою статті 163-15 Кодексу України про адміністративні правопорушення

з призначенням стягнення у вигляді штрафу. У задоволенні решти позовних вимог – відмовив.

Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що за диспозицією частини першої статті 163-15 Кодексу України про адміністративні правопорушення адміністративне правопорушення у виді перевищення граничних сум розрахунків готівкою є одноразовою дією, оскільки його склад є закінченим з моменту перевищення граничної суми такого розрахунку, тобто перевищення 10 000,00 грн протягом одного дня.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Як вбачається зі змісту статті 38 Кодексу України про адміністративні правопорушення, початком відліку строку для накладення адміністративного стягнення є день вчинення адміністративного правопорушення. Указана стаття не передбачає інших умов відліку цього строку, крім як для триваючих правопорушень. Кодекс України про адміністративні правопорушення не містить визначення поняття «триваюче правопорушення».

Перевищення граничних сум розрахунків готівкою, яке утворює склад проступку за частиною першою статті 163-15 Кодексу України про адміністративні правопорушення, не може супроводжуватися перебуванням у незаконному стані деякий час і, відповідно, мати триваючий характер.

Таким чином, проступок з формальним складом за частиною першою статті 163-15 Кодексу України про адміністративні правопорушення є закінченим з моменту, коли сума готівкового розрахунку через касу підприємства за день з фізичною особою-підприємцем стає більшою за 10 000,00 грн.

Ураховуючи те, що позивачу ставилися за вину дії з перевищення граничних сум розрахунків готівкою – більше 10 000 грн за день, учинені 2, 3, 6, 8, 20, 21, 23, 30, 31 січня 2014 року, а постанова про притягнення до адміністративної відповідальності відповідачем була винесена лише 23 грудня 2016 року, тобто після спливу строку накладення адміністративного стягнення, установленого статтею 38 Кодексу України про адміністративні правопорушення у два місці з дня вчинення, провадження у справі не могло бути розпочате, а розпочате підлягає закриттю на підставі пункту 7 статті 247 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 листопада 2020 року № 203/24/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92810872>.

3.2. Про підтвердження наявності невідповідності сум готівкових коштів на місці проведення розрахунків сумі коштів, яка зазначена в денному звіті реєстраторів розрахункових операцій

Не є доведеним порушення пункту 13 статті 3 та пункту 1 статті 17, статті 20 Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг», коли суду не були надані докази на підтвердження наявності невідповідності сум готівкових коштів на місці проведення розрахунків сумі коштів, яка зазначена в денному звіті реєстраторів розрахункових операцій

12 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Офісу великих платників податків Державної фіскальної служби на постанову Київського окружного адміністративного суду від 22 червня 2017 року й ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 02 жовтня 2017 року у справі № 810/1151/17 (провадження № К/9901/40868/18) за адміністративним позовом товариства з обмеженою відповідальністю «СТЕЙТ ОІЛ» до Офісу великих платників податків Державної фіскальної служби про скасування податкового повідомлення-рішення.

Київський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду, позов задовольнив. Суди попередніх інстанцій зазначили, що дані щодо фактичної кількості паливно-мастильних матеріалів, указані в акті перевірки, не можна вважати достовірними, оскільки відповідач не надав інформації та документів щодо способу, приладів вимірювання фактичної кількості паливно-мастильних матеріалів в резервуарах.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Не є доведеним порушення пункту 13 статті 3 та пункту 1 статті 17, статті 20 Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг», що могло б бути підставою для нарахування податковим повідомленням-рішенням штрафної санкції, коли суду не були надані докази на підтвердження наявності невідповідності сум готівкових коштів на місці проведення розрахунків сумі коштів, яка зазначена в денному звіті реєстраторів розрахункових операцій.

Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» визначає правові засади застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг. Дія його поширюється на усіх суб'єктів господарювання, їхні господарські одиниці та представників (уповноважених осіб) суб'єктів господарювання, які здійснюють розрахункові операції в готівковій та/або безготівковій

формі. Установлення норм щодо незастосування реєстраторів розрахункових операцій в інших законах, крім Податкового кодексу України, не допускається.

Як установили суди попередніх інстанцій та не спростував відповідач під час розгляду цієї справи в судах, висновки щодо не ведення обліку позивачем паливно-мастильних матеріалів на АЗС були зроблені на підставі Додатку до акту перевірки. Відповідач не надав будь-яких інших належних доказів, які б указували на вірність даних, указаних у такому додатку. Податковий орган не запитував під час перевірки відповідних документів первинного обліку, які б засвідчували факт наявності паливно-мастильних матеріалів у названих обсягах на АЗС.

Отже, Верховний Суд прийшов до висновку, що суди попередніх інстанцій з дотриманням завдання адміністративного судочинства правильно скасували податкове повідомлення-рішення відповідача як протиправне.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 листопада 2020 року у справі № 810/1151/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92811141>.

III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

1. Про порядок розгляду клопотань у порядку Земельного кодексу України

Формування порядку денного сесій ради належить до безпосередньої компетенції її голови, на якого, крім іншого, також покладено обов'язок забезпечити підготовку на розгляд ради проєктів відповідних рішень, що належать до її відання.

Неприйняття сільською радою жодного рішення за клопотаннями позивача у строк, закріплений ЗК України, ставить його у правову невизначеність, що є недопустимим відповідно до змісту і сутності принципів верховенства права та законності, а також порушує його конституційні права щодо розгляду його звернення органом місцевого самоврядування

11 листопада 2020 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 2340/4382/18 за позовом Приватного сільськогосподарського підприємства «Канюківське» (далі – ПСП «Канюківське») до сільського голови Бузівської сільської ради Жашківського району Черкаської області, Бузівської сільської ради Жашківського району Черкаської області (далі – сільська рада) про визнання бездіяльності щодо не внесення клопотань позивача на розгляд ради протиправною та зобов'язання внести у порядок денний сесії сільської ради розгляд клопотань та розглянути клопотання позивача щодо надання в оренду земельних ділянок під майно.

Рішенням Черкаського окружного адміністративного суду від 05.03.2019 у справі №2340/4382/18 у задоволенні позову відмовлено повністю.

Постановою Шостого апеляційного адміністративного суду від 16.07.2019 рішення суду першої інстанції скасовано та прийнято нове, яким позовні вимоги задоволено.

Суд апеляційної інстанції виходив з того, що питання регулювання земельних ділянок відповідно до Закону вирішуються виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради, а рішення в даній справі були прийняті постійною комісією з питань земельних відносин, благоустрою, будівництва, архітектури, природних ресурсів, екології та техногенної безпеки (земельна комісія), а не на сесії сільської ради. Питання регулювання земельних відносин є виключною компетенцією сільської ради, а постійні комісії лише вивчають та проводять попереднє обговорення питань і за результатами вивчення та розгляду готують висновки і рекомендації. Тобто Комісія розглядає клопотання, може прийняти висновки і надати рекомендації, проте право вирішувати надавати дозвіл або відмовляти, мала саме сільська рада.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Верховний Суд погодився з висновками апеляційного суду, враховуючи наступне.

Аналіз норм Земельного кодексу України дає підстави для висновку, що ними встановлені підстави, порядок, строки передачі земельної ділянки у користування (оренду) громадян та органи, уповноважені розглядати ці питання. Також вказаними нормами передбачено, що за результатами розгляду питання про надання земельної ділянки в користування, у тому числі в оренду, відповідний орган виконавчої влади або місцевого самоврядування приймає рішення.

Таким чином, колегія суддів зробила висновок про те, що розгляд клопотань про надання в оренду земельних ділянок здійснюється на пленарних засіданнях ради.

Колегія суддів погодилася з висновками суду апеляційної інстанції про те, що у встановлений частиною шостою статті 123 ЗК України строк сільською радою безпідставно не прийнято рішення про надання земельної ділянки у користування. Рішення про відмову у наданні земельної ділянки органом місцевого самоврядування також не приймалося.

Колегія суддів наголошує, що неприйняття сільською радою жодного рішення за клопотаннями позивача у строк, закріплений ЗК України, ставить його у правову невизначеність, що є недопустимим у відповідності до змісту та сутності принципів верховенства права та законності, а також порушує його конституційні права щодо розгляду його звернення органом місцевого самоврядування.

З аналізу норм Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» вбачається, що формування порядку денного сесій ради належить до безпосередньої компетенції її голови, на якого, крім іншого, також покладено обов'язок забезпечити підготовку на розгляд радою проектів відповідних рішень, що належать до її відання.

Верховний Суд зазначив, що оскільки сільським головою не було винесено на пленарне засідання сільської ради, зокрема, не включено до порядку денного розгляд жодного з клопотань позивача та не забезпечено дотримання радою порядку і строку їх розгляду, то відповідно сільським головою допущено протиправну бездіяльність та порушено вимоги статті 123 ЗК України, статті 42 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та положення Регламенту Бузівської сільської ради.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 листопада 2020 року у справі № 2340/4382/18 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92810808>.

2. Про право визнати незаконними наслідки перевірки у сфері містобудівної діяльності

Допустивши посадових осіб контролюючого органу до здійснення заходів нагляду, особа втрачає право визнати незаконними наслідки такої перевірки з формальних підстав, зокрема невнесення контролюючим органом запису до журналу реєстрації заходів державного нагляду (контролю), незазначення у повідомленні про призначення перевірки інформації, визначеної статтею 7 Закону України від 05 квітня 2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» та неоприлюднення форми актів перевірки на сайті ДАБІ України

18 листопада 2020 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 813/1457/17 за позовом Публічного акціонерного товариства по газопостачанню та газифікації «Львівгаз» (далі – ПАТ «Львівгаз») до Державної архітектурно-будівельної інспекції України (далі – ДАБІ України) про визнання протиправними дій стосовно проведення позапланової перевірки щодо достовірності поданих позивачем декларацій про початок виконання будівельних робіт, зобов'язання поновити реєстрацію декларацій про початок виконання будівельних робіт, визнання протиправними та скасування приписів, рішень та постанов про накладення штрафу за правопорушення в сфері містобудівної діяльності.

Постановою від 05.12.2017 Львівський окружний адміністративний суд відмовив у задоволенні позовних вимог.

Львівський апеляційний адміністративний суд постановою від 27.03.2018 залишив без змін постанову суду першої інстанції та ухвалу цього ж суду про закриття провадження у справі в частині позовних вимог.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

У разі виявлення під час перевірки порушень вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності посадові особи органу державного архітектурно-будівельного контролю складають акт, у якому фіксуються такі порушення. На підставі акту складаються обов'язкові для виконання приписи щодо усунення

порушення вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, а також складаються відповідні протоколи, які у встановлений Порядком здійснення державного архітектурно-будівельного контролю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.05.2011 №553 (далі – Порядок № 553) строк подаються керівникові відповідної інспекції або його заступникові для винесення постанови про накладення штрафу, передбаченої законодавством України.

У справі, яка розглядається суди встановили, що підставою для проведення позапланового заходу, була необхідність проведення перевірки достовірності даних, наведених у деклараціях про початок виконання будівельних робіт. Представник позивача був присутній при проведенні вказаної перевірки і складанні актів за її наслідками, однак від підписання і отримання останнього відмовився, про що головним державним інспектором проставлено відповідну відмітку в актах перевірки, протоколах та приписах.

Враховуючи наведене колегія суддів погоджується із висновками судів попередніх інстанції про правомірність дій відповідача в частині проведення позапланової перевірки. Колегія суддів зазначила, що допустивши посадових осіб контролюючого органу до здійснення заходів нагляду, особа втрачає право визнати незаконними наслідки такої перевірки з формальних підстав, зокрема таких як невнесення контролюючим органом запису до журналу реєстрації заходів державного нагляду (контролю), не зазначення у повідомленні про призначення перевірки інформації, визначеної статтею 7 Закону України від 05.04.2007 № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» та неоприлюднення форми актів перевірки на сайті ДАБІ України.

Колегія суддів зазначила, що форми актів та інших документів, які складаються під час або за результатами здійснення державного архітектурно-будівельного контролю затверджені наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 15.05.2012 № 240 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 04.07.2012 за № 1116/21428) є чинними та розміщені у вільному доступі.

Щодо суті виявлених під час контролюючого заходу порушень позивачем у сфері містобудівної діяльності, а саме подання недостовірних даних, наведених у надісланому повідомленні чи зареєстрованій декларації, які є підставою вважати об'єкт самочинним будівництвом, колегія суддів виходить із такого.

Як видно із матеріалів справи недостовірність поданих позивачем даних для реєстрації декларацій про початок виконання будівельних робіт полягала, зокрема, у відсутності документів, що засвідчують право власності чи користування земельною ділянкою, невідповідності затвердженої проектної документації вимогам містобудівної документації у зв'язку із відсутністю експертизи проекту, що було зафіксовано в актах перевірки та відповідних протоколах про правопорушення у сфері містобудівної діяльності.

Газопроводи є об'єктами, що не можуть існувати без землі та переміщення їх є неможливим без їх знецінення, що відповідає ознакам нерухомого майна.

Відповідно до частин першої, четвертої та сьомої статті 376 Цивільного кодексу України житловий будинок, будівля, споруда, інше нерухоме майно вважаються самочинним будівництвом, якщо вони збудовані або будуються на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, або без відповідного документа, який дає право виконувати будівельні роботи чи належно затвердженого проекту, або з істотними порушеннями будівельних норм і правил.

Таким чином, з урахуванням наведеного та встановлених у справі обставин колегія суддів погодилася із висновками судів попередніх інстанцій про те, що оспорювані позивачем рішення про скасування реєстрації декларацій про початок виконання будівельних робіт та постанови про накладення штрафу за правопорушення в сфері містобудівної діяльності є правомірними і скасуванню не підлягають.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 листопада 2020 року у справі № 813/1457/17 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92930540>.

3. Про порядок повідомлення особи, щодо якої застосовується стягнення за правопорушення у сфері містобудівної діяльності, про час і місце розгляду справи та застосування до суб'єкта містобудування штрафних санкцій

3.1. Особі, до якої застосовується штрафна санкція, має бути забезпечено право завчасно знати про час та місце розгляду справи. Це право є гарантією реалізації інших прав – на участь у розгляді справи про правопорушення у сфері містобудівної діяльності, висловлення заперечень, надання доказів, захист тощо. Законодавство покладає обов'язок щодо своєчасного повідомлення особи про час та місце розгляду справи на уповноважену посадову особу. Зміст цього обов'язку не вичерпується надсиланням тексту відповідного повідомлення, оскільки саме лише надсилання, без отримання, не свідчить про поінформованість особи про час та місце розгляду справи, а отже робить це право недієвим

3.2. Обов'язок введення об'єктів будівництва в експлуатацію, відповідальність за експлуатацію об'єктів, не введених в експлуатацію, можуть стосуватися лише тих суб'єктів, які після закінчення будівництва та початку використання, маючи відповідний обов'язок, не ввели об'єкти містобудування в експлуатацію, за що встановлена відповідна відповідальність.

Оскільки згідно із Законом України від 22 грудня 2011 року № 4220-VI передбачені пунктами 4 та 6 частини другої статті 2 Закону України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» диспозиції норм викладені в новій редакції, штрафні санкції можуть бути застосовані до суб'єкта містобудування лише у випадку вчинення ним відповідних порушень після 19 січня 2012 року

17 листопада 2020 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 826/12913/17 за позовом Комунального підприємства «Київське комунальне

автотранспортне підприємство №2737» (далі – КП «Київське комунальне автотранспортне підприємство №2737») до Департаменту з питань державного архітектурно-будівельного контролю міста Києва виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) (далі – Департамент) про визнання дій по проведенню позапланової перевірки протиправними та скасування постанову про накладення штрафу.

Рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва від 02.04.2018, залишеним без змін постановою Київського апеляційного адміністративного суду від 25.07.2018 адміністративний позов задоволено частково: визнано протиправною та скасовано постанову відповідача про накладення штрафу. В решті позовних вимог відмовлено.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій, враховуючи наступне.

Обов'язковою умовою розгляду справи про правопорушення у сфері містобудівної діяльності є повідомлення особи, щодо якої розглядається справа, про час та місце розгляду справи не пізніше ніж за три доби до дня розгляду справи.

Крім того, у разі неотримання протоколу про правопорушення та інших документів, на підставі яких особа притягується до відповідальності, такі документи мають бути надіслані рекомендованим листом з повідомленням про вручення. При цьому обов'язок повідомляти особу про місце і час розгляду справи не пізніше ніж за три дні до дати розгляду справи вважається виконаним, якщо особа, яка притягується до відповідальності, знає (поінформована) про час та місце розгляду справи за три дні до дати розгляду справи. Обов'язок доказування цієї обставини несе уповноважена посадова особа.

Разом з тим, судами попередніх інстанцій встановлено, що позивача своєчасно не повідомлено про час та місце розгляду справи про порушення у сфері містобудівної діяльності, тобто справу розглянуто за відсутності представника позивача.

Колегія суддів враховує, що особі, до якої застосовується штрафна санкція, повинно бути забезпечено право завчасно знати про час та місце розгляду справи. Це право є гарантією реалізації інших прав - на участь в розгляді справи про правопорушення у сфері містобудівної діяльності, висловлення заперечень, надання доказів, захист тощо.

Законодавство покладає обов'язок щодо своєчасного повідомлення особи про час та місце розгляду справи на уповноважену посадову особу. Зміст цього обов'язку не вичерпується надсиланням тексту відповідного повідомлення, оскільки саме лише надсилання, без отримання, не свідчить про поінформованість особи про час та місце розгляду справи, а отже робить це право недієвим.

Підставою для притягнення позивача до адміністративної відповідальності у вигляді накладення штрафу слугувало встановлене під час проведення перевірки

порушення вимог частини восьмої статті 39 Закону України від 17.02.2011 №3038-VI «Про регулювання містобудівної діяльності» (далі – Закон №3038-VI) у частині експлуатації нежитлових будівель без прийняття їх в експлуатацію.

Водночас Закон України від 14.10.1994 №208/94-ВР «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» (далі – Закон №208/94-ВР) викладено у новій редакції, яка діє з 19.01.2012, згідно із Законом України від 22.12.2011 №4220-VI пункти 4 і 6 частини другої статті 2 якої передбачають, що суб'єкти містобудування, які є замовниками будівництва об'єктів (у разі провадження містобудівної діяльності), або ті, що виконують функції замовника і підрядника одночасно, несуть відповідальність у вигляді штрафу за виконання будівельних робіт без реєстрації декларації про початок виконання таких робіт, а також наведення недостовірних даних у зазначеній декларації; експлуатацію або використання об'єктів будівництва, не прийнятих в експлуатацію, а також наведення недостовірних даних у декларації про готовність об'єкта до експлуатації чи акті готовності об'єкта до експлуатації.

Таким чином, обов'язок введення об'єктів будівництва в експлуатацію, відповідальність за експлуатацію об'єктів, не введених в експлуатацію, можуть стосуватися лише тих суб'єктів, які після закінчення будівництва та початку використання, маючи відповідний обов'язок, не ввели об'єкти містобудування в експлуатацію, за що встановлена відповідна відповідальність.

Зважаючи на викладене, передбачені пунктами 4 та 6 частини другої статті 2 Закону №208/94-ВР (в редакції Закону України від 22.12.2011 №4220-VI) штрафні санкції можуть бути застосовані до суб'єкта містобудування лише у випадку вчинення ним відповідних порушень після 19.01.2012.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 листопада 2020 року у справі № 826/12913/17 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92902376>.

4. Про поширення дії Закону України «Про рекламу» та Правил благоустрою міста Києва на приватних нотаріусів

Приватний нотаріус є уповноваженою державою фізичною самозайнятою особою, яка не має і не може мати статусу фізичної особи – підприємця, і на якого не може поширюватися дія Закону України від 03 липня 1996 року № 270/96-ВР «Про рекламу» та Правил благоустрою міста Києва, затверджених рішенням Київської міської ради від 25 грудня 2008 року № 1051/1051.

Розміщений на конструкції позивача напис «нотаріус» не містить індивідуалізації, закликів до придбання конкретного товару чи отримання послуг, інформація не формує та не підтримує обізнаності споживачів реклами та їх інтересу щодо юридичної особи чи конкретного товару (послуг), що поставляється / надається, а тому не є рекламою і не потребує спеціального дозволу на розміщення зовнішньої реклами

24 листопада 2020 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 640/20482/18 за позовом приватного нотаріуса ОСОБА_1 до Управління з питань реклами виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) (далі – Управління), третя особа – Нотаріальна палата України, про визнання протиправною та скасування вимоги щодо усунення порушень Типових правил розміщення зовнішньої реклами.

Задовольняючи позов, суд першої інстанції, з рішенням якого погодився і суд апеляційної інстанції, виходив із того, що інформаційна вівіска з відомостями про нотаріальну контору не є рекламою в розумінні статей 8, 9 Закону України «Про рекламу». Також, з огляду на вимоги Закону України «Про нотаріат» та Положення про вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса та здійснення контролю за організацією нотаріальної діяльності, нотаріуси зобов'язанні обладнати свої робочі місця (нотаріальні контори) інформаційними вівісками, а органи місцевого самоврядування не мають права обмежувати чи ускладнювати виконання нотаріусами того обов'язку, який впливає із вимог чинного законодавства.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Відповідно до частини першої статті 3 Закону України від 02.09.1993 № 3425-XII «Про нотаріат» (далі – Закон № 3425-XII) нотаріус – це уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності.

За приписами частини четвертої статті 3 Закону № 3425-XII нотаріус не може займатися підприємницькою, адвокатською діяльністю, бути засновником адвокатських об'єднань, перебувати на державній службі або службі в органах місцевого самоврядування, у штаті інших юридичних осіб, а також виконувати іншу оплачувану роботу, крім викладацької, наукової і творчої діяльності.

Відтак, враховуючи наведені вище положення, приватний нотаріус є уповноваженою державою фізичною самозайнятою особою, яка не має і не може мати статусу фізичної особи-підприємця, і на якого не може поширюватися дія Закону України «Про рекламу» та Правил благоустрою міста Києва.

За приписами статті 25 Закону № 3425-XII приватний нотаріус може здійснювати нотаріальну діяльність лише за наявності акта про сертифікацію робочого місця (контори) приватного нотаріуса або рішення суду, яке набрало законної сили, яким визнано незаконним акт про відмову у сертифікації робочого місця (контори) приватного нотаріуса.

З наведеною нормою кореспондується обов'язок, визначений пунктом 8 Положення про вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса та здійснення контролю за організацією нотаріальної діяльності, затвердженого

наказом Міністерства юстиції України від 23 березня 2001 року № 888/5, відповідно до якого біля входу у приміщення повинна знаходитись інформаційна вивіска, що ідентифікує робоче місце (контору) приватного нотаріуса.

З огляду на викладене, Верховний Суд зазначив, що суди першої та апеляційної інстанцій належним чином проаналізували норми матеріального права, що регулюють спірні правовідносини, ретельно дослідили докази у справі, повно та всебічно з'ясували обставини справи та дійшли обґрунтованого висновку про те, що розміщений на конструкції позивача напис «нотаріус» не містить індивідуалізації, закликів до придбання конкретного товару чи отримання послуг, інформація не формує та не підтримує обізнаність споживачів реклами та їх інтересу щодо юридичної особи чи конкретного товару (послуг), що поставляється/надається, а тому не є рекламою і не потребує спеціального дозволу на розміщення зовнішньої реклами.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 листопада 2020 року у справі № 640/20482/18 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93052879>.

5. Про підставу для виконання припису органів державного архітектурно-будівельного контролю

Припис органів державного архітектурно-будівельного контролю є обов'язковим до виконання в силу положень чинного законодавства України та не потребує додаткової правової підстави для його виконання

24 листопада 2020 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 2040/7134/18 за позовом Інспекції державного архітектурно-будівельного контролю Департаменту територіального контролю Харківської міської ради (далі – Інспекція ДАБК) до ОСОБА_1 про зобов'язання виконати обов'язкові до виконання вимоги припису Інспекції ДАБК про усунення порушення вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, державних стандартів і правил шляхом усунення порушень встановлених у вказаному приписі. Відмовляючи у задоволенні позову, суд першої інстанції, з рішенням якого погодився і суд апеляційної інстанції, зазначив, що припис органів державного архітектурно-будівельного контролю є обов'язковим до виконання в силу положень чинного законодавства України та не потребує додаткової правової підстави для його виконання.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Верховний Суд зазначив, що суди першої та апеляційної інстанцій належним чином проаналізували норми права, які регулюють спірні правовідносини, повно та всебічно з'ясували обставини справи та дійшли обґрунтованого висновку про відмову в задоволенні позовних вимог, враховуючи наступне.

Статтею 38 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» встановлено право та умови звернення до суду з позовом органу державного архітектурно-будівельного контролю якщо особа, в установлений строк добровільно не виконала вимоги, встановлені у приписі про усунення порушень, у разі виявлення факту самочинного будівництва об'єкта з істотним відхиленням від проекту, порушенням законних прав та інтересів інших осіб, істотним порушенням будівельних норм. При цьому, орган державного архітектурно-будівельного контролю подає позов до суду про знесення самочинно збудованого об'єкта та компенсацію витрат, пов'язаних з таким знесенням.

Водночас предметом позову Інспекції ДАБК є зобов'язання відповідача (фізичної особи) виконати обов'язкові до виконання вимоги припису Інспекції про усунення порушення вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, державних стандартів і правил, шляхом усунення порушень, встановлених у вказаному приписі.

Разом з цим, припис органів державного архітектурно-будівельного контролю є обов'язковим до виконання в силу положень чинного законодавства України та не потребує додаткової правової підстави для його виконання.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 листопада 2020 року у справі № 2040/7134/18 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93052885>.

6. Про право самостійного визначення інспектором будівельного нагляду категорії складності об'єкта самочинного будівництва

Відповідно до підпункту 7 пункту 11 Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного контролю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2011 року № 553, пункту 7 Порядку віднесення об'єктів будівництва до IV і V категорій складності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2011 року № 557, залучення фахівців галузевих науково-дослідних та науково-технічних організацій, експертної організації чи експерта, який має відповідний кваліфікаційний сертифікат, є правом, а не обов'язком посадових осіб ДАБІ України, які здійснюють перевірку, при визначенні категорії складності на об'єктах самочинного будівництва.

Тому визначення інспектором будівельного нагляду категорії складності об'єкта будівництва самостійно на підставі встановлених у ході проведення перевірки даних і відповідних будівельних норм, державних стандартів і правил не суперечить вищенаведеній правовій регламентації

26 листопада 2020 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 810/1024/16 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Фірма «Металіст» (далі – ТОВ «Фірма «Металіст») до головного інспектора будівельного нагляду інспекційного відділу №1 управління нагляду за діяльністю уповноважених органів з питань архітектури та містобудування департаменту Державної

архітектурно-будівельної інспекції у Київській області (далі – інспектор будівельного нагляду), департаменту Державної архітектурно-будівельної інспекції у Київській області (далі – Департамент ДАБІ) про визнання протиправними і скасування акту перевірки, приписів та постанов про накладення штрафу за правопорушення у сфері містобудівної діяльності.

Частково задовольняючи позовні вимоги, суди попередніх інстанцій виходили з того, що відповідачі провели позапланову перевірку Товариства з порушенням вимог Порядку №553. Суди також зазначали, що посадова особа ДАБІ, яка здійснювала позапланову перевірку, визначила категорію складності об'єкта будівництва не витребувавши у Товариства і не оглянувши жодних документів проектно-дозвільного характеру, та з порушенням вимог Порядку віднесення об'єктів будівництва до IV і V категорій складності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.04.2011 №557 (далі – Порядок № 557), без залучення експертної організації чи експерта, який має відповідний кваліфікаційний сертифікат.

Зважаючи на вказане, суди дійшли висновку, що складені за наслідками перевірки приписи і постанови є протиправними.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Верховний Суд не погодився з висновками судів попередніх інстанцій, враховуючи наступне.

Колегія суддів критично ставиться до аргументів касаційної скарги про відсутність у головного інспектора будівельного нагляду департаменту ДАБІ повноважень самостійно, без залучення експертної організації чи експерта, який має відповідний кваліфікаційний сертифікат, визначати категорію складності об'єкта будівництва.

Аналізуючи такі твердження скажника, Верховний Суд звертає увагу на те, що відповідно до підпункту 7 пункту 11 Порядку №553, пункту 7 Порядку №557 залучення фахівців галузевих науково-дослідних та науково-технічних організацій, експертної організації чи експерта, який має відповідний кваліфікаційний сертифікат, є правом, а не обов'язком посадових осіб ДАБІ України, які здійснюють перевірку, при визначенні категорії складності на об'єктах самочинного будівництва.

Тому, визначення інспектором будівельного нагляду категорії складності об'єкту будівництва самостійно на підставі встановлених у ході проведення перевірки даних і відповідних будівельних норм, державних стандартів і правил, не суперечить вищенаведеній правовій регламентації.

Аналізуючи відповідні норми законодавства колегія суддів дійшла висновку, що ті об'єкти, які відповідно до Переліку видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, слід вважати такими, що відповідно до Закону України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» несуть реальну загрозу виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного

характеру, а тому їх слід відносити до V категорії складності згідно з Порядком №557.

Тому, право на виконання будівельних робіт з будівництва такого об'єкта як «Сміттево-сортувальний комплекс» виникає лише після отримання відповідного дозволу, виданого органами державного архітектурно-будівельного контролю. Експлуатація такого об'єкта дозволяється лише після отримання сертифіката та введення його в експлуатацію.

У справі, яка розглядається, суди попередніх інстанцій встановили, що позивачем здійснено розміщення комплексу утилізації побутових відходів, полігону твердих побутових відходів. Такі відходи розміщувались й утилізувались (сортувались, перероблялись, захоронювались), для чого було змонтовано лінію по сортуванню, переробці твердих побутових відходів. Станом на час проведення перевірки виявлено, що позивачем проведено будівельні роботи з влаштування сміттево-сортувального комплексу, який частково зведено і такий об'єкт, станом на час проведення перевірки, експлуатувався.

Разом з тим, дозволу на проведення будівельних робіт позивачем не отримувалось і такий об'єкт не було здано в експлуатацію у встановленому законом порядку для об'єктів будівництва V категорії складності.

Ураховуючи вищенаведені обставини справи та положення законодавства, колегія суддів дійшла висновку про законний і обґрунтований характер вимог, зазначених у спірних приписах відповідача, щодо усунення порушення вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, державних стандартів і правил зупинки експлуатації сміттево-сортувального комплексу.

У ракурсі вищевикладеного, Верховний Суд вважає правомірними й спірні постанови відповідача, якими позивача притягнуто до відповідальності за виконання будівельних робіт без отримання дозволу на їх виконання на об'єктах V категорії складності, експлуатацію або використання об'єктів будівництва V категорії складності, не прийнятих в експлуатацію, незабезпечення замовником здійснення технічного і авторського нагляду.

За таких обставин колегія суддів дійшла висновку про необхідність скасувати рішення судів попередніх інстанцій.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 листопада 2020 року у справі № 810/1024/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93149550>.

7. Про наслідки помилкового тлумачення правової норми офіційним органом

Наслідки помилкового тлумачення правової норми офіційним органом не можуть покладатися на підприємство, що діяло з урахуванням такого тлумачення

У справі № 808/1860/14 до окружного адміністративного суду подано позовну заяву про визнання протиправним та скасування рішення Запорізької міської виконавчої дирекції Запорізького обласного відділення Фонду соціального

страхування з тимчасової втрати працездатності про повернення коштів Фонду та застосування фінансових санкцій за порушення законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності № 30 від 28.01.2014 в частині нарахування фінансових санкцій.

Постановою окружного адміністративного суду у задоволенні позову відмовлено.

Постановою апеляційного адміністративного суду скасовано рішення суду першої інстанції та ухвалено нове, яким позов задоволено повністю.

Мотивуючи своє рішення суд апеляційної інстанції взяв до уваги роз'яснення Міністерства соціальної політики України про те, що у випадках, якщо відсутні підстави для відмови у наданні допомоги по тимчасовій непрацездатності, визначені Законом України від 18.01.2001 № 2240 «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням» (далі - Закон № 2240), та у розрахунковому періоді застрахована особа не мала заробітку з поважних причин, що не зазначені у пункт 4 Порядку №1266 (щорічна відпустка, відпустка без збереження заробітної плати, які надаються відповідно до Закону України «Про відпустки»), для обчислення середньої заробітної плати для розрахунку допомоги по тимчасовій непрацездатності може бути застосовано пункт 10 Порядку № 1266.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду, залишаючи без змін рішення суду апеляційної інстанції, зазначив таке.

Відповідно до обставин справи позивачем нараховано допомогу по тимчасовій непрацездатності особі, яка перебувала у відпустці без збереження заробітної плати за сімейними обставинами. Для розрахунку суми допомоги по тимчасовій непрацездатності позивач враховував розмір місячної тарифної ставки (посадового окладу), встановленої працівникові на момент настання страхового випадку на підставі пункту 10 Порядку обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.09.2001 № 1266 (далі - Порядок № 1266).

Крім цього, позивач здійснив розрахунок середньоденної заробітної працівникам, які працюють на підприємстві позивача як за основним місцем роботи, так і за сумісництвом у вільний від основної роботи час, виходячи із загальної нарахованої заробітної плати в розрахунковому періоді (за основним місцем роботи та за сумісництвом) та кількості відпрацьованих робочих днів за основним місцем роботи.

За результатами перевірки дотримання порядку використання та своєчасності і повноти повернення невикористаних коштів, проведеної обласним відділенням

Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, встановлено порушення положень Закону № 2240 та Порядку № 1266.

Відповідач прийняв рішення № 30 про повернення коштів Фонду та застосування фінансових санкцій за порушення законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності. Позивач з рішенням не погодився і звернувся до суду.

КАС ВС зауважив, що ключовим правовим питанням у справі є обчислення середньої заробітної плати для надання допомоги по тимчасовій непрацездатності, по вагітності та пологах для осіб.

Вирішуючи питання щодо обчислення середньої заробітної плати у разі надання відпустки без збереження заробітної плати Верховний Суд зазначив, що Відповідно до роз'яснення Міністерства соціальної політики України від 25.02.2014 № 1837/0/14-14/18 у випадках, якщо відсутні підстави для відмови у наданні допомоги по тимчасовій непрацездатності, визначені Законом № 2240, та у розрахунковому періоді застрахована особа не мала заробітку з поважних причин, що не зазначені у пункт 4 Порядку № 1266 (щорічна відпустка, відпустка без збереження заробітної плати, які надаються відповідно до Закону України «Про відпустки»), для обчислення середньої заробітної плати для розрахунку допомоги по тимчасовій непрацездатності може бути застосовано пункт 10 Порядку № 1266. З урахуванням такого підходу, перелік поважних причин, зазначених у пункт 4 Порядку № 1266, не є вичерпним, як помилково вважав відповідач та суд першої інстанції.

З огляду на викладене, колегія суддів дійшла висновку, що позивачем обґрунтовано застосовано пункт 10 Порядку № 1266 і, відповідно, підстави для застосування до позивача фінансових санкцій відсутні.

Крім цього, вирішуючи питання щодо врахування доходу за сумісництвом, КАС ВС зазначив, що працівники позивача є застрахованими особами та сплачують страхові внески із заробітної плати як за основним місцем роботи, так і за сумісництвом. Отже, соціальні внески сплачуються із загального доходу.

Обчислення середньої заробітної плати для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням з тимчасової втрати непрацездатності позивачем було здійснено з урахуванням роз'яснень Міністерства праці та соціальної політики України, наданих у листі від 11.09.2006 № 912/020/153-06, згідно яких, якщо сумісництво оформлено на одному підприємстві, то не потрібно робити окремі розрахунки для оплати лікарняного листка за різними місцями роботи. Розрахунок середньоденної заробітної плати здійснюється виходячи із загальної нарахованої заробітної плати в розрахунковому періоді та кількості відпрацьованих у ньому робочих днів за основним місцем роботи.

Незважаючи на те, що роз'яснення надано Міністерством у листі від 11.09.2006 № 912/020/153-06 до внесення змін до пункту 21 Порядку № 1266, КАС ВС звернув увагу, що зміни не стосувалися спірного питання. Відтак, підхід, запропонований у роз'ясненні у 2006 році, може бути використаний до вирішення

спору. Тим більше згодом цю ж позицію було висловлено у роз'ясненні Виконавчої дирекції Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності у листі за результатом розгляду звернення позивача. Відтак, позивач мав підстави вважати, що діє правомірно.

КАС ВС підкреслив, що, звісно, не застосовує зазначені листи-роз'яснення як нормативно-правові акти, але враховує їх як свідчення певного підходу відповідних органів до вирішення питань, що є спірними у справі.

Зважаючи на те, що ці листи є офіційними та були оприлюднені, підприємства мали підстави застосовувати їх з переконанням, що діючи відповідно до роз'яснень, вони діють правомірно. Це впливає з принципу «належного врядування» та презумпції правомірності рішень та дій суб'єктів владних повноважень.

За таких обставин можливість іншого тлумачення, зокрема такого, що його пропонує відповідач, не може бути підставою для притягнення підприємства, що діяло відповідно до офіційних роз'яснень, до юридичної відповідальності. Навіть у випадку, якщо роз'яснення згодом виявилось помилковим. Наслідки помилкового тлумачення правової норми офіційним органом не можуть покладатися на підприємство, що діяло з урахуванням такого тлумачення.

З огляду на викладене позивачем обґрунтовано розраховано розмір виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням з тимчасової втрати працездатності на підставі листків непрацездатності працівникам, які працюють за суміщенням посад на одному підприємстві, виходячи із загальної нарахованої заробітної плати в розрахунковому періоді та кількості відпрацьованих у ньому робочих днів за основним місцем роботи та сплачених страхових внесків за період роботи.

З урахуванням наведеного, Суд погодився з висновками суду апеляційної інстанції про обґрунтованість позову та наявність підстав для визнання протиправним та скасування рішення № 30 від 28.01.2014 в частині нарахування фінансових санкцій.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 жовтня 2020 року у справі № 808/1860/14 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92201586>.

8. Про порядок стягнення збитків, завданих навколишньому середовищу

Претензія Державної екологічної інспекції України за порушення природоохоронного законодавства, а також несплачена сума збитків, що в ній зазначена, не є законною підставою для заборони виходу судна з порту

У справі № 420/4129/19 до окружного адміністративного суду подано позовну заяву про визнання протиправними дій Державної екологічної інспекції України (далі – Інспекція) щодо пред'явлення претензії та стягнення на користь позивача за рахунок Державного бюджету грошових коштів.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, відмовлено в задоволенні позову.

Суди попередніх інстанцій, відмовляючи у задоволенні позову, керувалися тим, що Інспекція уповноважена пред'являти претензії про відшкодування шкоди, збитків і втрат, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства з питань, що належать до її компетенції, та розраховувати їх розмір, а також, що дії відповідача щодо висунення претензії безпосередньо не породжують правових наслідків для позивача.

Відповідно до обставин справи інспекція склала акт відбору проб та протокол, у яких встановлено забруднення внутрішніх морських вод і територіального моря України внаслідок скиду з судна позивача баластних вод в акваторію Аджалицького лиману з перевищенням гранично допустимих концентрацій завислих речовин, заліза та нафтопродуктів. Зазначені обставини стали підставою для пред'явлення претензії та висловлення пропозиції відшкодувати добровільно збитки, нанесені державі. Крім того, начальник Інспекції прийняв рішення про заборону на вихід судна з морського порту «Южний» у зв'язку із заподіянням шкоди навколишньому природному середовищу та несплатою штрафів чи претензії за порушення природоохоронного законодавства.

Не погоджуючись із діями відповідача щодо складання претензії за порушення природоохоронного законодавства, позивач звернувся до суду з відповідним позовом.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Скасовуючи рішення судів попередніх інстанцій та направляючи справу на новий розгляд КАС ВС зазначив, зокрема, таке.

Правовий алгоритм стягнення збитків, завданих навколишньому середовищу, передбачає, що у разі відхилення претензії, органи Державної екологічної інспекції України звертаються до суду з відповідним позовом до власника судна про стягнення збитків. Під час розгляду справи за таким позовом суд перевіряє, зокрема, чи було вчинено правопорушення, чи завдано збитки та який їх розмір. Судовий порядок стягнення збитків дає можливість суб'єкту господарювання захиститися від необґрунтованих вимог.

На стадії оформлення та пред'явлення претензії у адресата претензії не виникають обмеження або перешкоди у здійсненні своєї нормальної господарської діяльності.

Однак у ситуації позивача, а вона загалом є типовою для портів України через наявність законодавчих прогалин, цей алгоритм не працює. Заборона виходу судна з порту у зв'язку із несплатою суми збитків вимушує судовласника сплатити суму претензії. Після сплати суми, зазначеної у претензії, у Інспекції відпадає необхідність звертатися до суду. Де-юре Інспекція реалізувала свої повноваження повною мірою: виявила порушення, зафіксувала, пред'явила претензію, стягнула збитки.

Зазвичай, добровільна сплата претензійної суми свідчить про згоду з претензією. Судновласник міг би відхилити претензію, якщо вважав її безпідставною. Однак претензія у цій справі мала наслідком заборону виходу судна з порту. А це, своєю чергою, призводить до збитків від простою та низки інших негативних наслідків. Тому сплату претензійної суми за таких вимушених для позивача обставин не можна назвати добровільною або такою, що свідчить про згоду із претензією.

Зважаючи на зазначені чинники, судновласник сплатив суму претензії як певну заставу (гарантію). Така поведінка має раціональні причини і захищає інтереси не лише судновласника, але й державу, до якої згодом може бути пред'явлено позов про відшкодування шкоди у зв'язку із незаконною затримкою судна. Якщо оцінювати контекст цієї справи, то сплата суми претензії зовсім не свідчить про визнання претензії. Спір щодо наявності правопорушення, за яке пред'явлено претензію, залишається. Судновласник і далі вважає, що його права було порушено.

З огляду на вищевикладене, Суд звернув увагу на те, що сама собою претензія безпосередньо не породжує негативних наслідків для юридичної особи. Однак такі наслідки (у вигляді обмеження господарської діяльності) породжують рішення про заборону судна на вихід з порту, яке ґрунтується на претензії.

Проаналізувавши положення статті 91 Кодексу торговельного мореплавства України Верховний Суд зауважив, що підстави для відмови у видачі дозволу на вихід із порту є вичерпними. Серед них несплата встановлених зборів, штрафів та інших платежів. «Встановленими» для цілей цієї правової норми є збори, штрафи чи платежі, встановлені відповідними нормативно-правовими актами. Суми збитків, завданих забрудненням навколишнього середовища, які визначені у претензії, не є встановленим збором, штрафом, іншим платежем у розумінні статті 91 Кодексу торговельного мореплавства України. Отже, ні сама претензія Інспекції, ні несплата суми збитків, що в ній зазначена, не є законною підставою для заборони виходу судна з порту.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 жовтня 2020 року у справі № 420/4129/19 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92270250>.

9. Про підстави відмови у затвердженні проєкту землеустрою

Підставами для відмови у затвердженні проєкту землеустрою може бути лише те, що проєкт землеустрою не погоджено в порядку, встановленому статтею 186¹ Земельного кодексу України, а також відсутність обов'язкової державної експертизи у визначених законом випадках і відомостей щодо державної реєстрації сформованої земельної ділянки у Державному земельному кадастрі

У справі № 480/313/19 до окружного адміністративного суду подано позовну заяву про визнання незаконним та скасування рішення Сумської міської ради про відмову в наданні у власність земельної ділянки.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні адміністративного позову відмовлено.

У касаційній скарзі відповідач (міська рада) посилався на те, що місце розташування земельної ділянки, яку хоче набути у власність позивачка не відповідає вимогам нормативно-правових актів, генеральному плану міста та іншій містобудівній документації.

Згідно з планом зонування території міста, затвердженим рішенням сесії міської ради, запропонована для відведення земельна ділянка знаходиться на вільній від забудови території, де розміщення індивідуальних гаражів не передбачено.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

КАС ВС, залишаючи без змін рішення попередніх судових інстанцій, дійшов наступних висновків.

Згідно з частиною восьмою статті 186¹ Земельного кодексу України у висновку про відмову погодження проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки органами, зазначеними в частинах першій - третій цієї статті, має бути надано вичерпний перелік недоліків проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки та розумний строк для усунення таких недоліків (який за письмовим проханням розробника проекту може бути продовжений).

Органами, зазначеними в частинах першій - третій цієї статті, може бути відмовлено у погодженні проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки лише у разі, якщо не усунуто недоліки, на яких було наголошено у попередньому висновку. Не можна відмовити у погодженні проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки з інших причин чи вказати інші недоліки.

З вищенаведених норм Земельного кодексу України вбачається, що єдиною підставою для відмови у затвердженні проекту землеустрою може бути лише те, що проект землеустрою не погоджено в порядку, встановленому статтею 186¹ Земельного кодексу України, а також відсутність обов'язкової державної експертизи у визначених законом випадках та відомостей щодо державної реєстрації сформованої земельної ділянки у Державному земельному кадастрі.

Жодних інших правових підстав для відмови у затвердженні проекту землеустрою після його погодження в порядку статті 186¹ Земельного кодексу України, норми статті 118 Земельного кодексу України не містять. При цьому перевірка на відповідність проекту землеустрою вимогам законів та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів має здійснюватись саме на етапі погодження такого проекту.

Як встановлено судами в ході розгляду справи, управлінням архітектури та містобудування міської ради погоджено проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність для будівництва індивідуального гаражу ОСОБА_1. Земельну ділянку сформовано та зареєстровано у Державному земельному кадастрі, присвоєно кадастровий номер.

У оскаржуваному рішенні міської ради не зазначено недоліки проекту, а також не міститься жодних посилань на порушення вимог законів України.

Посилання скаржника на те, що земельна ділянка знаходиться на території, де розміщення індивідуальних гаражів не передбачено, та яка використовується для організації проїзду до гаражних кооперативів, спростовуються висновком управління архітектури та містобудування міської ради по проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність для будівництва індивідуальних гаражів, відповідно до якого земельна ділянка розташована на вільній від забудови території, відповідає Плану зонування території міста, затвердженого рішенням міської ради, та не суперечить іншим вимогам чинного законодавства, а тому проект землеустрою погоджений.

Проект землеустрою також містить висновок експерта державної експертизи, про погодження проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність ОСОБА_1 для будівництва індивідуальних гаражів погоджується.

Отже, на думку колегії суддів КАС ВС, рішення міської ради прийняте з порушенням норм Земельного кодексу України та не може вважатися обґрунтованим, добросовісним і законним, оскільки належних мотивів та причин такої відмови у вказаному рішенні органу місцевого самоврядування не наведено. Вказана правова позиція узгоджується з висновками, викладеними в постанові Верховного Суду від 17.12.2018 у справі № 509/4156/15-а.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 жовтня 2020 року у справі № 480/313/19 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92482522>.

10. Про правомірність демонтажу новоствореного об'єкта будівництва відповідно до Закону України від 06 вересня 2005 року № 2807-IV «Про благоустрій населених пунктів»

Нерухоме майно, в тому числі новостворений об'єкт будівництва, стосовно якого здійснена державна реєстрація права власності, набуває певного правового статусу і перебуває під захистом держави, яка офіційно визнала і підтвердила факт набуття речових прав на таке нерухоме майно

У справі № 826/10813/16 до окружного адміністративного суду подано позовну заяву про визнання протиправними дій першого заступника директора Департаменту міського благоустрою та збереження природного середовища виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) (далі – Департамент) щодо видання доручення директору комунального підприємства «Київблагоустрій» (далі – КП «Благоустрій») на вжиття заходів шляхом демонтажу самовільно встановлених елементів благоустрою, а саме «торгівельний ряд з ролетів або кіосків» та скасування вказаного вище доручення.

Постановою окружного адміністративного суду, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду, в задоволенні позову відмовлено.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

КАС ВС, скасовуючи рішення судів попередніх інстанцій і ухвалюючи нове рішення про часткове задоволення позову, зазначив таке.

Відповідно до обставин справи першим заступником директора Департаменту було складено письмове доручення директору КП «Київблагоустрій» вжити заходів шляхом демонтажу самовільно встановлених елементів благоустрою, а саме: торгівельний ряд з рошетів або кіосків, розташованих у Святошинському районі за адресою: АДРЕСА_1. Вказане доручення було виконано.

Позивач свої вимоги обґрунтовував тим, що доручення про демонтаж торговельного ряду з рошетів або кіосків за адресою АДРЕСА_1 підлягає скасуванню, оскільки об'єкт демонтажу належить ТОВ «О.М.С.». Однак згідно з фото об'єкту, який доручено демонтувати, об'єктом демонтажу є капітальна будівля, що належить на праві приватної власності ТОВ «Естейт Плюс». Крім того, в дорученні йдеться про припис, який був адресований ТОВ «О.М.С.». На цей припис ТОВ «О.М.С.» повідомило, що споруда належить ТОВ «Естейт Плюс». Отже, відповідач знав, що капітальна споруда не є тимчасовою, не є елементом благоустрою, тому не є самовільно встановленою та не може бути знесена.

На підставі системного аналізу статей 182, 319, 328, 331 Цивільного кодексу України, пункту 1 частини першої статті 2 Закону України 01.07.2004 № 1952-IV «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» КАС ВС дійшов висновку, що нерухоме майно, в тому числі новостворений об'єкт будівництва, стосовно якого здійснена державна реєстрація права власності, набуває певного правового статусу і перебуває під захистом держави, яка офіційно визнала і підтвердила факт набуття речових прав на таке нерухоме майно.

Суд зазначив, що споруду, про яку йдеться у приписі та дорученні про демонтаж, можна ідентифікувати лише за місцезнаходженням (АДРЕСА_1) та фото. За вказаною адресою у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно зареєстровано право власності ТОВ «Естейт Плюс» на зазначену будівлю.

Державна реєстрація права власності ТОВ «Естейт Плюс» на нерухоме майно не скасована. Отже, відсутні юридичні підстави стверджувати, ТОВ «Естейт Плюс» не має права власності на нерухоме майно, що знаходиться за адресою АДРЕСА_1.

На думку колегії суддів КАС ВС, суди попередніх інстанцій цих положень Цивільного кодексу України та Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" не врахували і як наслідок, дійшли помилкового висновку, що спірний об'єкт не належить на праві власності ТОВ «Естейт Плюс» та не є капітальною спорудою.

Крім цього, при вирішенні цієї справи КАС ВС зробив висновок, що закінчений будівництвом об'єкт, прийнятий в експлуатацію може бути примусово знесений в порядку, встановленому Законом України від 17.02.2011 № 3038-VI «Про регулювання містобудівної діяльності» згідно судового рішення, ухваленого за позовом визначеного цим Законом суб'єкта владних повноважень, однак, не підлягає демонтажу відповідно до Закону України від 06.09.2005 № 2807-IV «Про

благоустрій населених пунктів» і розроблених на його виконання Правил благоустрою.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 жовтня 2020 року у справі № 826/10813/16 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91989826>.

11. Про право на стажування водіїв у разі прийняття їх на роботу

Стажування водіїв проводиться виключно у разі прийняття їх на роботу, тобто після оформлення трудових відносин, але до моменту фактичного допуску до роботи у вигляді керування колісним транспортним засобом

У справі № 826/10813/16 до окружного адміністративного суду приватним підприємством «Прикарпатський експрес» подано позовну заяву до Управління Держпраці в Івано-Франківській області, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача - ОСОБА_1, про визнання протиправними та скасування постанов про накладення штрафу.

Постановою окружного адміністративного суду, залишеною без змін ухвалою апеляційного адміністративного суду позов задоволено частково, а саме визнано протиправною та скасовано постанову відповідача про накладення штрафу; в задоволенні решти позовних вимог відмовлено.

Задовольняючи частково адміністративний позов, суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, виходив з того, що водій, який був прийнятий позивачем на роботу (далі - ОСОБА_1) здійснював перевезення на маршрутах, які обслуговував позивач, однак відповідачем не враховано лист стажування, відповідно до якого ОСОБА_1 проходив стажування у період з 03.01.2015 до 03.02.2015 та цивільно-правовий договір від 02.01.2015 про стажування водія пасажирських перевезень ОСОБА_1 за вказаний період.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

КАС ВС, скасував рішення судів попередніх інстанцій в частині задоволення позову і ухвалюючи в цій частині нове рішення про відмову у задоволенні позову, зазначив таке.

З матеріалів справи вбачається, що офіційно ОСОБА_1 був прийнятий на роботу в приватне підприємство «Прикарпатський експрес» з 10.02.2015 року - наказ №5, а згідно наданої інформації ТДВ «Івано-Франківське ОПАС» він працював в приватному підприємстві «Прикарпатський експрес» з 03.01.2015 без укладеного трудового договору.

Між позивачем та ОСОБА_1 укладено цивільно-правовий договір від 02.01.2015 про стажування пасажирських перевезень ОСОБА_1 в період з 03.01.2015 по 03.02.2015. За наслідками стажування складено лист, в якому перелічено, що у вказаний період проведено чотири автобусні перевезення за маршрутом Чернівці - Вроцлав та один Чернівці - Пльзень.

В касаційній скарзі ОСОБА_1 вказує, що стажування проходив в межах виконання трудових обов'язків, а відтак вважає, що мав бути прийнятий на роботу 02.01.2015.

КАС ВС зазначив, що згідно частини 1 статті 34 Закону України «Про автомобільний транспорт» від 05.04.2001 № 2344-III, автомобільний перевізник повинен забезпечувати проведення стажування та інструктаж водіїв у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері транспорту.

Пунктом 3.2 Порядку проведення інструктажів та стажування водіїв колісних транспортних засобів (далі – КТЗ), затвердженим Наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 05.08.2008 № 975, що зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 21.08.2008 за № 776/15467 (надалі - Порядок № 975) в якості одного з видів стажування передбачено стажування, що проводиться з водіями, які мають посвідчення водія на право керування будь-якими категоріями транспортних засобів А, В, С чи D, але які протягом 12 і більше місяців до прийняття на відповідну роботу не працювали водіями або приймаються на роботу водіями вперше. Такі водії допускаються до керування КТЗ після проходження стажування з практичного керування на відповідному транспортному засобі не менше 30 годин.

Пунктом 3.4 Порядку № 975, для водіїв, перелічених у пунктах 3.2 та 3.3 цього Порядку визначено, що проходження стажування є обов'язковим при прийнятті їх на роботу.

Пунктом 3.12 Порядку № 975 встановлено, що після закінчення стажування чи контрольної поїздки, за поданням водія-інструктора приймається рішення про допуск водія до роботи, про що робиться відповідний запис у листі стажування.

На підставі аналізу наведених норм, КАС ВС дійшов висновку, що стажування водіїв у порядку, визначеному пунктом 3.2 Порядку № 975, проводиться виключно у разі прийняття їх на роботу, тобто, після оформлення трудових відносин, але до моменту фактичного допуску до роботи у вигляді керування КТЗ. Стажування водіїв, як передумова для подальшого укладення з ними трудового договору, Порядком № 975 не передбачена, оскільки норми даного Порядку встановлюють єдиний наслідок закінчення стажування - прийняття рішення про допуск водія до роботи. Тому, стажування водіїв до укладення з ними трудового договору свідчить про недотримання особою, яка використовує їх найману працю, вимог частини третьої статті 24 Кодексу законів про працю України.

Вказаний висновок викладений також в постанові Верховного Суду від 24.12.2019 у справі № 0540/9431/18.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 жовтня 2020 року у справі № 809/1060/16 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92173021>

12. Про обчислення розміру пенсії при її призначенні

Із 01 жовтня 2011 року особа при призначенні пенсії за Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» має вибір щодо обчислення її розміру додатково із врахуванням заробітної плати (доходу) за будь-які 60 календарних місяців страхового стажу підряд до 1 липня 2000 року незалежно від перерв. Законодавець також установив можливість особі обрати страхові періоди, з яких обчислюється пенсія, при переході з одного виду пенсії на інший

У справі № 260/401/19 до окружного адміністративного суду подано позовну заяву про визнання неправомірними дій відповідача щодо врахування величини оцінки одного року страхового стажу 1% при перерахунку пенсії з 01.10.2017 та щодо нездійснення перерахунку пенсії на підставі даних про заробітну плату з 2000 по 2010 роки, без врахування заробітної плати до 2000 року (одна з позовних вимог).

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

КАС ВС, залишаючи без змін рішення судів попередніх інстанцій, виходив з того, що спірні правовідносини виникли у зв'язку із перерахунком пенсії позивачки на підставі Закону України від 03.10.2017 № 2148-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» (далі - Закон № 2148-VIII). Під час перерахунку було застосовано величину оцінки одного року страхового стажу в розмірі 1%. Позивачка вважає, що має застосовуватися величина, яка була визначена раніше, під час призначення пенсії - 1,35%.

Частиною 4³ Прикінцевих положень Закону України від 09.07.2003 № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (у редакції чинній на момент виникнення спірних правовідносин; надалі - Закон №1058-IV) визначено, що пенсії, призначені відповідно до цього Закону до набрання чинності Законом № 2148-VIII, з 01.10.2017 перераховуються із застосуванням середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески, обчисленої як середній показник за 2014, 2015 та 2016 роки із застосуванням величини оцінки одного року страхового стажу в розмірі 1%.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що пенсію ОСОБА_1 призначено 22.12.2010 на підставі положень Закону № 1058-IV до набрання чинності Законом № 2148-VIII, у зв'язку з чим така підлягала перерахунку з 01.10.2017 з урахуванням пункту 4³ Прикінцевих положень Закону №1058-IV та відповідно застосуванням величини оцінки одного року страхового стажу в розмірі 1%.

На переконання скаргниці, неконституційною є не нова формула перерахунку пенсій, встановлена Законом № 2148-VIII, а лише її складова у вигляді нового коефіцієнта страхового стажу (1% замість попереднього 1,35%).

Разом з тим, нормами пункту 2 Розділу II Прикінцевих положень Закону № 2148-VIII чітко визначено, що у разі якщо внаслідок перерахунку, проведеного відповідно до цього Закону розмір пенсії зменшується, пенсія виплачується в раніше встановленому розмірі. Таким чином, Законом №2148-VIII передбачено заходи з метою уникнення зменшення розміру раніше призначених пенсій.

Верховний Суд звернув увагу, що при зменшенні величини оцінки одного року страхового стажу з 1,35% до 1% одночасно було підвищено розмір середньої заробітної плати, який використовується при обчисленні пенсій. З 01.10.2017 перерахунок раніше призначених пенсій здійснено із використанням показника середньої заробітної плати на рівні 3764,40 грн.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що за наслідками проведеного з 01.10.2017 перерахунку пенсії, розмір пенсії позивачки не зменшився, а навпаки збільшився, а тому звуження обсягу її прав і свобод не відбулось.

Таким чином Верховний Суд погодився із висновками судів попередніх інстанцій про відсутність звуження прав позивачки та погіршення становища внаслідок застосування відповідачем при обчисленні пенсії величини оцінки одного року страхового стажу у розмірі 1%.

Вирішуючи цю ж справу КАС ВС зазначив, що Законом України від 08.07.2011 № 3668-VI «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» (набрав чинності 01.10.2011) абзац 1 частини першої статті 40 Закону № 1058-IV викладено у наступній редакції: «Для обчислення пенсії враховується заробітна плата (дохід) за весь період страхового стажу починаючи з 1 липня 2000 року. За бажанням пенсіонера та за умови підтвердження довідки про заробітну плату первинними документами у період до 1 січня 2016 року або в разі, якщо страховий стаж починаючи з 1 липня 2000 року становить менше 60 місяців, для обчислення пенсії також враховується заробітна плата (дохід) за будь-які 60 календарних місяців страхового стажу підряд до 1 липня 2000 року незалежно від перерв».

Цим же Законом частину четверту статті 40 Закону №1058-IV викладено у наступній редакції: «У разі якщо застрахована особа після призначення пенсії продовжувала працювати, перерахунок пенсії проводиться з урахуванням не менш як 24 місяців страхового стажу після призначення (попереднього перерахунку) пенсії незалежно від перерв у роботі. Перерахунок пенсії проводиться із заробітної плати (доходу), з якої обчислена пенсія».

За бажанням пенсіонера перерахунок пенсії проводиться із заробітної плати за періоди страхового стажу, зазначені в частині першій статті 40 цього Закону, із застосуванням показника середньої заробітної плати (доходу), який враховувався під час призначення (попереднього перерахунку) пенсії».

Зазнала змін і частина третя статті 45 Закону №1058-IV, зокрема, частину другу цієї норми викладено у такій редакції: «При переведенні з одного виду пенсії на інший за бажанням особи може враховуватися заробітна плата (дохід) за періоди страхового стажу, зазначені в частині першій статті 40 цього Закону,

із застосуванням показника середньої заробітної плати (доходу), який враховувався під час призначення (попереднього перерахунку) попереднього виду пенсії.

Зміст наведених норм права свідчить про те, що починаючи з 01.10.2011 особа при призначенні пенсії за Законом №1058-IV має вибір щодо обчислення її розміру додатково із врахуванням заробітної плати (доходу) за будь-які 60 календарних місяців страхового стажу підряд до 1 липня 2000 року незалежно від перерв. Законодавець також встановив можливість особі обрати страхові періоди, з яких обчислюється пенсія, при переході з одного виду пенсії на інший.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 листопада 2020 року у справі № 260/401/19 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92810969>

13. Про право на отримання грошової допомоги у разі загибелі військовослужбовця

Для того, щоб мати право на отримання грошової допомоги у разі загибелі військовослужбовця, особа, яка вважає себе членом сім'ї такого військовослужбовця, повинна довести: а) факт проживання із загиблим; б) наявність у такої особи і загиблого спільного побуту та взаємних прав і обов'язків

У справі № 822/630/17 до районного суду подано позовну заяву про визнання протиправними дій комісії Міністерства оборони України з розгляду питань, пов'язаних із призначенням і виплатою одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті), каліцтва або інвалідності військовослужбовців та інвалідності осіб, звільнених з військової служби щодо відмови ОСОБА_1 у призначенні та виплаті одноразової грошової допомоги у зв'язку із загибеллю її матері ОСОБА_2 під час виконання обов'язків військової служби (одна з позовних вимог).

Постановою районного суду адміністративний позов задоволено частково.

Постановою апеляційного адміністративного суду постанову районного суду змінено.

Задовольняючи позов частково, суд першої інстанції дійшов висновку про протиправність відмови відповідача у призначенні одноразової грошової допомоги, оскільки загибла проживала однією сім'єю зі своєю донькою, вела спільний побут, а тому позивач відноситься до членів сім'ї загиблої. Однак суд дійшов висновку, що не може підняти відповідача, а тому зобов'язав останнього розглянути повторно заяву позивача.

Суд апеляційної інстанції погодився з висновками суду першої інстанції про протиправність відмови відповідача, проте вказав, що позивачем надано повний пакет документів, відмова у призначенні є протиправною, а тому ефективним способом захисту є зобов'язання призначити та виплатити одноразову грошову допомогу позивачу.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

КАС ВС, залишаючи без змін рішення судів попередніх інстанцій, виходив з такого.

Відповідно до встановлених судами обставин справи, позивачка, є донькою загиблої в зоні АТО під час виконання обов'язків військової служби ОСОБА_2, що підтверджується копією свідоцтва про народження і свідоцтва про шлюб.

Позивачка звернулася до Красилівського районного військового комісаріату Хмельницької області із заявою про виплату одноразової грошової допомоги та надала відповідний пакет документів.

У листопаді 2016 року, позивачка отримала повідомлення від Міноборони України в особі Красилівського районного військового комісаріату Хмельницької області згідно якого, комісія Міністерства оборони України з розгляду питань, пов'язаних із призначенням і виплатою одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті), каліцтва або інвалідності військовослужбовців та інвалідності осіб, звільнених з військової служби, відповідно до протоколу від 19.08.2016 року № 70, розглянувши подані документи дійшла висновку про відмову їй у призначенні одноразової грошової допомоги, оскільки відповідно до статті 6 Сімейного кодексу України правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття.

Вважаючи отриману відмову протиправною, позивачка звернулася до суду з вказаним позовом.

Відповідно до статті 41 Закону України 25.03.1992 № 2232-XII "Про військовий обов'язок і військову службу" (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин) (далі – Закон № 2232-XII) виплата одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, та резервістів під час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві здійснюється в порядку і на умовах, встановлених Законом України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей".

Відповідно до частини першої статті 16 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011-XII (далі Закон № 2011-XII), одноразова грошова допомога у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві (далі - одноразова грошова допомога), - гарантована державою виплата, що здійснюється особам, які згідно з цим Законом мають право на її отримання.

За змістом частини першої статті 16² Закону № 2011-XII одноразова грошова допомога призначається і виплачується у розмірі: 500-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб, - у разі загибелі (смерті) військовослужбовця, військовозобов'язаного або резервіста у випадках зазначених у підпунктах 1-3 пункту 2 статті 16 цього Закону.

Згідно статті 16¹ Закону № 2011-XII: у випадках, зазначених у підпунктах 1-3 пункту 2 статті 16 цього Закону, право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги мають члени сім'ї, батьки та утриманці загиблого (померлого) військовослужбовця, військовозобов'язаного або резервіста.

Члени сім'ї та батьки загиблого (померлого) військовослужбовця, військовозобов'язаного або резервіста визначаються відповідно до Сімейного кодексу України, а утриманці - відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

Закон № 2011-XII, який є спеціальним у спірних правовідносинах, визначення «члена сім'ї» не містить. Проте, за змістом статті 16¹ Закону № 2011-XII члени сім'ї та батьки загиблого (померлого) військовослужбовця, військовозобов'язаного або резервіста визначаються відповідно до Сімейного кодексу України.

Так, відповідно до статті 3 Сімейного кодексу України сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства.

Відповідно до статті 9 Сімейного кодексу України подружжя, батьки дитини, батьки та діти, інші члени сім'ї та родичі, відносини між якими регулює цей Кодекс, можуть врегулювати свої відносини за домовленістю (договором), якщо це не суперечить вимогам цього Кодексу, інших законів та моральним засадам суспільства.

Особи, які проживають однією сім'єю, а також родичі за походженням, відносини яких не врегульовані цим Кодексом, можуть врегулювати свої сімейні (родинні) відносини за договором, який має бути укладений у письмовій формі. Такий договір є обов'язковим до виконання, якщо він не суперечить вимогам цього Кодексу, інших законів України та моральним засадам суспільства.

Таким чином, для того, щоб мати право на отримання грошової допомоги у разі загибелі військовослужбовця, особа, яка вважає себе членом сім'ї такого військовослужбовця, повинна довести: а) факт проживання з загиблим; б) наявність у такої особи і загиблого спільного побуту та взаємних прав і обов'язків. Аналогічна правова позиція викладена в постанові Верховного Суду від 17.04.2019 у справі № 456/1258/17, від 02.04.2020 у справі № 357/13948/16-а.

Судами встановлено, що загибла ОСОБА_2 проживала разом з донькою ОСОБА_1, вела спільне господарство, що підтверджується довідкою, виданою житлово-експлуатаційною конторою Красилівської міської ради, з чого можна зробити висновок, що ОСОБА_1 була членом сім'ї загиблої. Відтак, колегія суддів КАС ВС погодилась з висновками судів попередніх інстанцій, що рішення про відмову у призначенні і виплаті одноразової грошової допомоги позивачу у розмірі 500-кратного прожиткового мінімуму, є протиправним та підлягає скасуванню.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 листопада 2020 року у справі № 822/630/17 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92811035>.

14. Про надання статусу особи з інвалідністю внаслідок війни

Закон України від 20 грудня 1990 року № 565-XII «Про міліцію» у тій частині, в якій він застосовується до особового складу податкової міліції, а також Закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» не прирівнюють працівників податкової міліції до осіб, які відповідно до пункту 2 частини другої статті 7 Закону № 3551-XII можуть бути визнані особами з інвалідністю внаслідок війни.

Визначальною ознакою категорії осіб, які відносяться до «інвалідів війни», є те, що такі особи безпосередньо брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав

У справі № 1140/2362/18 до окружного адміністративного суду подано позовну заяву про визнання протиправним та скасування рішення від 16 липня 2018 року Управління соціального захисту населення Подільської районної у місті Кропивницькому ради (далі – відповідач), яким відмовлено ОСОБА_1 у наданні статусу особи з інвалідністю внаслідок війни та у видачі безстрокового посвідчення; зобов'язання відповідача надати йому статус особи з інвалідністю внаслідок війни («інвалід війни») та видати безстрокове посвідчення інваліда війни.

Рішенням окружного адміністративного суду позов задоволено частково.

Постановою апеляційного адміністративного суду скасовано рішення окружного адміністративного суду та прийнято нове, яким у задоволенні позовних вимог відмовлено повністю.

Рішення суду першої інстанції мотивоване тим, що норми законодавства, які регулюють питання надання статусу інваліда війни ставлять у нерівне (дискримінаційне) становище працівників податкової міліції та міліціонерів органів внутрішніх справ, так як обидві категорії осіб є правоохоронцями, проходили службу на підставі одного нормативно-правового акту і на них поширювались гарантії соціального та правового захисту, котрі встановлені одним законом.

Рішення апеляційного адміністративного суду мотивоване тим, що травма, яку отримав позивач та внаслідок якої встановлено інвалідність, не пов'язана із участю у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав, а, відтак, відсутні правові підстави для надання ОСОБА_1 статусу інваліда війни та видачі відповідного посвідчення.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

КАС ВС, залишаючи без змін рішення суду апеляційної інстанції, виходив з такого.

Позивач проходив службу в органах податкової поліції та був звільнений з органів Державної фіскальної служби України у відставку за п.65 «ж» Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом ОВС (через хворобу).

Під час проходження служби з позивачем стався нещасний випадок, внаслідок чого в подальшому позивачу встановлено III групу інвалідності.

Відділом соціального захисту населення виконавчого комітету Ленінської районної у м. Кіровограді ради, позивачу видано посвідчення «інвалід війни» з терміном дії з 31 серпня 2016 року по 01 листопада 2017 року. На підставі акту огляду медико-соціальної експертної комісії (далі - МСЕК) від 27.10.2017 року ОСОБА_1 повторно встановлено III групу інвалідності, в зв'язку з отриманою травмою, пов'язаною з виконанням службових обов'язків, інвалідність встановлено безтерміново.

20.11.2017 року позивач звернувся до відповідача із заявою про встановлення статусу інваліда війни та видачі безстрокового посвідчення. Відповідач повідомив ОСОБА_1 про відсутність правових підстав для надання статусу особи з інвалідністю внаслідок війни та видачі відповідного посвідчення.

КАС ВС зазначив, що спеціальним законом, який визначає правовий статус ветеранів війни, забезпечення створення належних умов для їх життєзабезпечення, сприяння формуванню в суспільстві шанобливого ставлення до них є Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.1993 року № 3551-XII (далі - Закон № 3551).

Статтею 7 Закону № 3551 визначено осіб, які належать до осіб з інвалідністю внаслідок війни. Пунктом 2 частини 2 статті 7 Закону № 3551 передбачено, що до осіб з інвалідністю внаслідок війни належать також особи з інвалідністю з числа осіб начальницького і рядового складу органів Міністерства внутрішніх справ і органів Комітету державної безпеки колишнього Союзу РСР, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України та інших військових формувань, які стали особами з інвалідністю внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час виконання службових обов'язків, ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, ядерних аварій, ядерних випробувань, участі у військових навчаннях із застосуванням ядерної зброї, інших уражень ядерними матеріалами.

Отже, для визначення права на встановлення статусу «інвалід війни» підлягає встановленню те, що по-перше: особа, яка претендує на встановлення такого статусу, є особою з числа осіб начальницького і рядового складу органів Міністерства внутрішніх справ і органів Комітету державної безпеки колишнього Союзу РСР, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України та інших військових формувань. По-друге, те що такій особі встановлено інвалідність внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час виконання службових обов'язків, ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, ядерних аварій, ядерних випробувань, участі у військових навчаннях із застосуванням ядерної зброї, інших уражень ядерними матеріалами.

Встановлені обставини у цій справі свідчать про те, що позивач проходив службу в органах ДФС України - податковій міліції (поліції), а отже він не відноситься

до кола осіб, які відповідно до пункту 2 частини другої статті 7 Закону № 3551 можуть бути визнані особами з інвалідністю внаслідок війни.

Крім цього, аналізуючи доводи скаржника про те, що особи, які проходили службу в податковій міліції, та яким відповідно до висновку МСЕК встановлена інвалідність внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), або захворювання, одержаних під час виконання службових обов'язків, мають право на встановлення їм статусу осіб з інвалідністю внаслідок війни - «інвалід війни» відповідно до пункту 2 частини другої статті 7 Закону № 3551, колегія суддів звернула увагу на таке.

Закон України від 20.12.1990 № 565-XII «Про міліцію», в тій частині в якій він застосовується до особового складу податкової міліції, а також Закон № 3551 не прирівнює працівників податкової міліції до осіб, які відповідно до пункту 2 частини другої статті 7 Закону № 3551 можуть бути визнані особами з інвалідністю внаслідок війни. Закон №3551, який є спеціальним щодо даних спірних правовідносин, не передбачає можливості застосування його положень в частині кола осіб, які мають право на отримання статусу «інвалід війни», до осіб, що проходили службу в органах податкової міліції. При цьому, як правильно зазначив суд апеляційної інстанції, віднесення особи до інвалідів війни, відповідно до статті 7 Закону № 3551, безпосередньо пов'язано з визначенням самого поняття «ветеран війни», яке міститься у статті 4 цього Закону.

Згідно частини 1 статті 4 Закону № 3551 ветеранами війни є особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав.

Таким чином, визначальною ознакою категорії осіб, які відносяться до «інвалідів війни», є те, що такі особи безпосередньо брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав.

Оскільки травма, яку отримав позивач та внаслідок якої встановлено інвалідність, не пов'язана із участю позивача у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав, колегія суддів Верховного Суду погодилась з висновками суду апеляційної інстанції про відсутність правових підстав для задоволення позову.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 листопада 2020 року у справі № 1140/2362/18 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92972020>.

IV. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян

1. Судові рішення, прийняті колегією суддів судової палати з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян

1.1. Про розмір відповідальності за часткову невиплату всіх належних сум при звільненні

У разі виплати частини (не всіх) належних звільненому працівникові сум зменшується, відповідно, розмір відповідальності. І цей розмір відповідальності повинен бути пропорційним розміру невиплачених сум з урахуванням того, що всі належні при звільненні суми становлять сто відсотків, стільки ж відсотків становить розмір середнього заробітку. Тобто залежно від розміру невиплачених належних звільненому працівникові сум прямо пропорційно належить виплаті розмір середнього заробітку, однак за весь час їх затримки по день фактичного розрахунку

30 листопада 2020 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян Касаційного адміністративного суду прийняв постанову у справі №480/3105/19 за позовом ОСОБА_1 до військової частини 2276 Національної гвардії України про визнання бездіяльності протиправною, стягнення грошової компенсації та середнього заробітку. Цією постановою суд задовольнив частково касаційну скаргу ОСОБА_1, скасував постанову суду апеляційної інстанції у частині відмови у задоволенні позовних вимог ОСОБА_1 до військової частини 2276 Національної гвардії України про стягнення середнього заробітку за несвоєчасний розрахунок при звільненні. Змінив рішення суду першої інстанції, виклавши його абзац четвертий у редакції цієї постанови. В іншій частині рішення судів попередніх інстанцій у некасованій частині залишив без змін.

Суть спору полягала у тому, що після його звільнення позивача зі служби військовою частиною не проведено з ним остаточного розрахунку, а саме: не виплачено грошову компенсацію за належні до видачі предмети речового майна у сумі 57657,47 гривень. Оскільки грошову компенсацію за неотримане речове майно позивачу не виплачено у день його виключення із списків особового складу, позивач уважав, що має право на виплату середнього заробітку за увесь період затримки розрахунку при звільненні відповідно до статті 117 Кодексу законів про працю України (далі - КЗпП України), а саме: за період з 11 липня 2019 року по день ухвалення судового рішення.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що ОСОБА_1 перебував на військовій службі у ВЧ 2276 і наказом командира військової частини

від 10 липня 2019 року №140 з позивачем припинено (розірвано) контракт і звільнено з військової служби у запас, виключено зі списків особового складу частини та всіх видів забезпечення. Відповідно до наказу грошова компенсація за неотримане речове майно, згідно з довідкою-розрахунком від 10 липня 2019 року №26, складає 57657,47 гривень. Під час звільнення 10 липня 2019 року грошову компенсацію замість належних до видачі предметів речового майна за час проходження військової служби позивачеві не виплачена.

Стверджувана позивачем бездіяльність відповідача щодо виплати зазначеної компенсації зумовила звернення до суду з цим позовом.

Суд першої інстанції позовні вимоги задовольнив, визнав протиправною бездіяльність відповідача щодо невиклати ОСОБА_1 грошової компенсації вартості за неотримане речове майно та стягнув з ВЧ 2276 грошову компенсацію за неотримане під час проходження військової служби речове майно у сумі 57657,47 гривень; стягнув з ВЧ 2276 на користь позивача середній заробіток за несвоєчасний розрахунок при звільненні (невиплата компенсації за речове майно) за період з 11 липня 2019 року по день ухвалення судового рішення в сумі 59255,90 гривень.

Суд апеляційної інстанції скасував рішення суду першої інстанції в частині задоволення позовних вимог про стягнення з ВЧ 2276 середнього заробітку за несвоєчасний розрахунок при звільненні (невиплата компенсації за речове майно) за період з 11 липня 2019 року по день ухвалення судового рішення в сумі 59255,90 гривень й ухвалив у цій частині рішення, яким відмовив у задоволенні цих позовних вимог ОСОБА_1. В іншій частині рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Позивач, уважаючи вказану постанову суду апеляційної інстанції прийнятою з неправильним застосуванням норм матеріального права звернувся з касаційною скаргою до Верховного Суду.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Судова палата, проаналізувавши наведені законодавчі приписи та висновки Конституційного Суду України і Верховного Суду, дійшла до такого.

Зі змісту положень Інструкції про організацію речового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України в мирний час та особливий період, затвердженої наказом Міністерства оборони України 29 квітня 2016 року № 232, висновується, що речове забезпечення не має характеру винагороди за виконану працю, а спрямоване насамперед на задоволення потреб військовослужбовців під час несення ними військової служби.

Такі гарантії щодо забезпечення військовослужбовців доречно порівняти із подібними категоріями трудового законодавства, а саме пунктом 3 частини першої статті 29 КЗпП України, відповідно до якого власник або уповноважений ним орган зобов'язаний до початку роботи за укладеним трудовим договором забезпечити працівника необхідними для роботи засобами.

Речове майно може бути різноманітним: майном особистого користування (предмети військової форми одягу, взуття та спорядження, які видаються у власне користування військовослужбовців) та інвентарним майном, яке є власністю військової частини та використовується особовим складом тимчасово під час проведення спеціальних робіт, несення бойового чергування, варти тощо. Лише перший вид майна, у разі його неотримання, підлягає грошовій компенсації.

Отже, речове майно не можна ототожнювати із заробітною платою (грошовим забезпеченням) військовослужбовця.

Щодо правової природи компенсації за неотримане речове майно, судова палата вважає, що таку слід розглядати як особливий, окремий вид належних військовослужбовцю сум.

Стаття 116 КЗпП оперує поняттям «всі суми, що належать працівнику», а стаття 117 цього Кодексу передбачає санкцію за невиплату відповідних сум при звільненні.

Чинне законодавство передбачає обов'язок виплатити військовослужбовцю, який звільняється зі служби, грошову компенсацію вартості за неотримане речове майно на день виключення зі списків особового складу військової частини.

Умовою для виникнення такого обов'язку є подання військовослужбовцем відповідного рапорту під час проходження служби. Отже, компенсація вартості за неотримане речове майно належить до складу належних звільненому працівникові сум у розумінні статті 116 КЗпП України.

Таким чином, застосування передбаченої статтею 117 КЗпП України відповідальності здійснюється у разі невиплати згаданої компенсації на день виключення особи зі списків особового складу військової частини.

Виключенням із цього правила є надання військовослужбовцем на те відповідної згоди, передбаченої пунктом 242 Положенням про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України від 10 грудня 2008 року № 1153/2008.

Указані висновки корелюються з позицією Великої Палати Верховного Суду, наведеною в постанові від 26 лютого 2020 року у справі № 821/1083/17, згідно з якою під «належними звільненому працівникові сумами» необхідно розуміти усі виплати, на отримання яких працівник має право станом на дату звільнення згідно з умовами трудового договору і відповідно до державних гарантій, встановлених законодавством для осіб, які перебувають у трудових правовідносинах з роботодавцем (заробітна плата, компенсація за невикористані дні відпустки, вихідна допомога тощо).

Висновки Верховного Суду, наведені у постанові від 31 жовтня 2019 року у справі №825/598/17, не суперечать наведеній позиції судової палати, а тому підстави відступати від викладеного у цьому судовому рішенні висновку щодо застосування статей 116, 117 КЗпП України відсутні.

Статтею 117 КЗпП України визначено відповідальність за затримку розрахунку при звільненні. Частиною першою цієї статті встановлено, що в разі невиплати з вини власника або уповноваженого ним органу належних звільненому

працівникові сум у строки, визначені статтею 116 цього Кодексу, при відсутності спору про їх розмір підприємство, установа, організація повинні виплатити працівникові його середній заробіток за весь час затримки по день фактичного розрахунку.

Синтаксичний розбір текстуального змісту цієї норми дає підстави суду зробити висновки про те, що відповідальність у розмірі середнього заробітку застосовується лише в разі невиплати всіх належних працівникові сум (заробітної плати, компенсацій тощо). Такий правовий висновок прямо впливає із цієї норми.

Аналіз такого правового врегулювання дає змогу суду зробити правовий висновок, який непрямо впливає з приписів частини першої статті 117 КЗпП України, про те, що в разі виплати частини (не всіх) належних звільненому працівникові сум зменшується відповідно розмір відповідальності. І цей розмір відповідальності повинен бути пропорційним розміру невиплачених сум з урахуванням того, що всі належні при звільненні суми становлять сто відсотків, стільки ж відсотків становить розмір середнього заробітку. Тобто залежно від розміру невиплачених належних звільненому працівникові сум прямо пропорційно належить виплаті розмір середнього заробітку, однак за весь час їх затримки по день фактичного розрахунку.

Задовольняючи позов і стягуючи на користь позивача середній заробіток за несвоєчасний розрахунок при звільненні (невиплата компенсації за речове майно) за період з 11 липня 2019 року по день ухвалення судового рішення (21 жовтня 2019 року) в сумі 59255,90 гривень, суд першої інстанції дійшов висновку про наявність підстав для застосування до спірних правовідносин статей 116, 117 КЗпП України.

Суд обчислив таку суму на підставі пункту 2 Порядку обчислення середньої заробітної плати, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 08 лютого 1995 року №100, виходячи з розміру грошового забезпечення позивача за два останні календарні місяці перед звільненням травень - червень 2019 року, який становить 35093,87 гривень.

Натомість суд апеляційної інстанції, скасовуючи рішення суду першої інстанції в цій частині й ухвалюючи рішення про відмову в задоволенні відповідної позовної вимоги, виходив із того, що компенсація за неотримане речове майно не є складовою заробітної плати, а тому на суму належної компенсації не розповсюджуються вимоги статей 116, 117 КЗпП України щодо виплати середнього заробітку за час затримки розрахунку (виплати компенсації) при звільненні військовослужбовця.

З огляду на викладену позицію судової палати висновок суду апеляційної інстанції є таким, що ґрунтується на неправильному застосуванні норм матеріального права.

Велика Палата Верховного Суду неодноразово звертала увагу на те, що встановлений статтею 117 КЗпП України механізм компенсації роботодавцем працівнику середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні не передбачає чітких критеріїв встановлення справедливого та розумного балансу

між інтересами звільненого працівника та його колишнього роботодавця (постанова від 26 червня 2019 року у справі №761/9584/15-ц).

Суд може зменшити розмір відшкодування, передбаченого статтею 117 КЗпП України, і таке зменшення має залежати від розміру недоплаченої суми (висновок Верховного Суду України, висловлений у постанові від 27 квітня 2016 року у справі №6-113цс16; висновки Великої Палати Верховного Суду, висловлені у постанові від 26 червня 2019 року у справі №761/9584/15-ц, щодо відступлення від частини висновків Верховного Суду України, наведених у постанові від 27 квітня 2016 року у справі №6-113цс16).

Зменшуючи розмір відшкодування, визначений відповідно до статті 117 КЗпП України, виходячи зі середнього заробітку за час затримки роботодавцем розрахунку при звільненні, необхідно враховувати таке (постанова Великої Палати Верховного Суду від 26 червня 2019 року у справі № 761/9584/15-ц): - розмір простроченої заборгованості роботодавця щодо виплати працівнику при звільненні всіх належних сум, передбачених на день звільнення трудовим законодавством, колективним договором, угодою чи трудовим договором; - період затримки (прострочення) виплати такої заборгованості, а також те, з чим була пов'язана тривалість такого періоду з моменту порушення права працівника і до моменту його звернення з вимогою про стягнення відповідних сум; - ймовірний розмір пов'язаних із затримкою розрахунку при звільненні майнових втрат працівника; - інші обставини справи, встановлені судом, зокрема, дії працівника та роботодавця у спірних правовідносинах, співмірність можливого розміру пов'язаних із затримкою розрахунку при звільненні майнових втрат працівника та заявлених позивачем до стягнення сум середнього заробітку за несвоєчасний розрахунок при звільненні.

За обставин цієї справи судова палата вважає за необхідне застосувати критерії зменшення розміру відшкодування, визначеного відповідно до статті 117 КЗпП України, виходячи зі середнього заробітку за час затримки роботодавцем розрахунку при звільненні.

Детальніше з текстом постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 30 листопада 2020 року у справі № 480/3105/19 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93170938>.

2. Судові рішення, прийняті колегіями суддів судової палати з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян

2.1. Про підстави зарахування до вислуги років роботи в органах державної податкової служби України

Чинним на момент виникнення спірних правовідносин законодавством статус осіб, які проходили службу в органах податкової служби України прирівнювався до статусу осіб, які перебували на службі в органах внутрішніх справ України.

Такий висновок підтверджується також тим, що позивачеві під час проходження служби у податковій міліції було присвоєно спеціальне звання – лейтенант податкової міліції, а згодом – старший лейтенант податкової міліції, яке у свою чергу призначалось на підставі Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів Української РСР від 29 липня 1991 року № 114

07 жовтня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду прийняв постанову у справі № 826/16143/18 за позовом ОСОБА_1 до Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції України, Національної поліції України про зобов'язання зарахувати до вислуги років роботу в органах державної податкової служби України. Цією постановою суд залишив касаційну скаргу Національної поліції України без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

Суть спору полягала у тому, що позивач просив зобов'язати НП України зарахувати йому - полковнику поліції до вислуги років у поліції, наявну на момент переходу на службу до Національної поліції України вислугу років у податковій міліції, що станом на 14 травня 2012 року становила 13 років 08 місяців 27 днів. В обґрунтування позовних вимог, ОСОБА_1 зазначив, що відповідачем протиправно не включено до вислуги років у поліції наявну у нього вислугу років у податковій міліції.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції адміністративний позов ОСОБА_1 задоволено. Суди вийшли за межі позовних вимог, визнали протиправним незарахування позивачу вислуги років у поліції, та зобов'язали зарахувати до вислуги років у поліції, наявну на момент зарахування на службу до Національної поліції України вислугу років у податковій міліції.

Задовольняючи позовні вимоги, суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що служба позивача в органах податкової міліції здійснювалась в порядку, встановленому законодавством для осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, тобто, має такий же правовий статус, як і служба в органах внутрішніх справ України на посадах начальницького і рядового складу, тому повинна зараховуватись до стажу служби в поліції на підставі пункту 3 частини другої статті 78 Закону України «Про Національну поліцію».

Не погоджуючись з рішеннями судів попередніх інстанцій відповідач звернувся до Верховного Суду з касаційною скаргою в якій просив скасувати оскаржувані судові рішення, прийнявши нове про відмову у задоволенні позовних вимог. Відповідач зазначив, що органи Державної податкової служби України ніколи не були підпорядковані Міністерству внутрішніх справ України, а працівники цих органів ніколи не перебували в кадрах цього міністерства, служба в органах Державної податкової служби України не є службою в органах внутрішніх справ, а тому висновки судів попередніх інстанцій про тотожність їх правових статусів є безпідставними припущеннями та не ґрунтуються на законодавчих нормах.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду

Судами попередніх інстанцій встановлено, що ОСОБА_1 проходив службу в податковій міліції ДПС України та Міндоходів України в період з 17 липня 1998 року по 14 травня 2012 року, з 14 травня 2012 року по 06 листопада 2015 року в органах внутрішніх справи, з 07 листопада 2015 року в Національній поліції України. Позивач звернувся до Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції України із заявою про надання інформації щодо вислуги років. Листом від 12 вересня 2018 року №К-313о/п/42-02/04-18 Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України повідомив позивача, що станом на 07 листопада 2015 року вислуга років останнього становила 03 роки 05 місяців 23 дні, зазначивши, що вислуга років в органах державної податкової служби України не зараховується до стажу служби в поліції.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду перевіrivши і обговоривши доводи касаційної скарги, виходячи з меж касаційного перегляду зазначив таке.

Судами встановлено, що позивач проходив службу в податковій міліції ДПС України та Міндоходів України в період з 17 липня 1998 року по 14 травня 2012 року.

Згідно зі статтею 78 Закону України від 02 липня 2015 року № 580-VIII «Про Національну поліцію» до служби в поліції зараховується служба в органах внутрішніх справ України. У свою чергу, приписами статей 353, 356 Податкового кодексу України визначено, що особи начальницького і рядового складу податкової міліції проходять службу у порядку, встановленому законодавством для осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, на цих осіб поширюються гарантії соціального і правового захисту, передбачені статтями 20-23 Закону України «Про міліцію» та Законом України «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист».

Аналізуючи повноваження, завдання та функції цих органів, Верховний Суд дійшов висновку, що і податкова міліція, і відповідні підрозділи поліції здійснюють оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну та охоронну функції.

Враховуючи зазначене, колегія суддів Верховного Суду погодилася із висновком судів першої та апеляційної інстанцій щодо тотожності правового статусу служби в органах внутрішніх справ та служби в органах податкової міліції.

Доводи відповідача щодо відсутності у ОСОБА_1 права на зарахування спірного стажу служби, внаслідок відсутності підпорядкування Державної податкової служби України Міністерству внутрішніх справ України колегія суддів визнала необґрунтованими. Визначаючи наявність чи відсутність такого права необхідно враховувати не підпорядкування органів державної влади, а суть діяльності особи, функції, які нею виконувались та визначення чинним на момент проходження служби, статусу такої служби.

Верховний Суд дійшов висновку, що чинним на момент виникнення спірних правовідносин законодавством статус осіб, які проходили службу в органах

податкової служби України прирівнювався до статусу осіб, які перебували на службі в органах внутрішніх справ України. Даний висновок підтверджується також тим, що позивачу під час проходження служби у податковій міліції було присвоєно спеціальне звання - лейтенант податкової міліції, а в подальшому старший лейтенант податкової міліції, яке у свою чергу призначалось на підставі Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ, затвердженим постановою Кабінету Міністрів Української РСР від 29 липня 1991 року №114.

Зважаючи на викладене, суди першої та апеляційної інстанцій дійшли правильного висновку про наявність підстав для задоволення позовних вимог ОСОБА_1.

Детальніше з текстом постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 07 жовтня 2020 року у справі № 826/16143/18 можна ознайомитися за посиланням: <http://reestr.court.gov.ua/Review/92051849>.

2.2. Про застосування поняття «календарна вислуга років» в Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»

Поняття «календарна вислуга років» застосовується не для позначення необхідної для призначення допомоги вислуги років, а для визначення розміру грошової допомоги: «в розмірі 50 відсотків місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби». При цьому умовою набуття права на призначення та виплату одноразової грошової допомоги відповідно до частини другої статті 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» є наявність «вислуги 10 років і більше»

24 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду прийняв постанову у справі №822/3008/17 за позовом ОСОБА_1 до Житомирського прикордонного загону Північного регіонального управління Державної прикордонної служби України про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити дії. Цією постановою касаційну скаргу Житомирського прикордонного загону Північного регіонального управління Державної прикордонної служби України залишено без задоволення, а постанову суду апеляційної інстанції залишено без змін.

Суть спору полягала в тому, що позивач вказував на порушення відповідачем Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та на необґрунтоване неврахування відповідачем загальної вислуги років, яка дає право позивачу на отримання одноразової грошової допомоги на підставі частини другої статті 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей».

Постановою суду першої інстанції адміністративний позов залишено без задоволення. Відмовляючи в задоволенні позову, суд першої інстанції виходив

з того, що підстави для нарахування та виплати одноразової грошової допомоги, встановленої частини другої статті 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» відсутні, оскільки така одноразова грошова допомога виплачується за наявності 10 років саме календарної служби, тоді як в позивача така служба становить 08 років 11 місяців 05 днів.

Постановою суду апеляційної інстанції постанову суду першої інстанції скасовано. Прийнято нову постанову, якою адміністративний позов ОСОБА_1 до Житомирського прикордонного загону Північного регіонального управління Державної прикордонної служби України про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити дії задоволено, визнано протиправною бездіяльністю Житомирського прикордонного загону Північного регіонального управління Державної прикордонної служби України щодо не нарахування та виплати ОСОБА_1 одноразової грошової допомоги в розмірі 50 відсотків місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби та зобов'язано Житомирський прикордонний загін Північного регіонального управління Державної прикордонної служби України нарахувати та виплатити ОСОБА_1 одноразову грошову допомогу, яка передбачена частини другої 2 статті 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» в розмірі 50 відсотків місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби.

Суд апеляційної інстанції вказав на те, що частиною другою статті 15 Закону України «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» не передбачено будь-яких обмежень щодо обчислення вислуги років лише в календарних роках, а передбачено виплату одноразової грошової допомоги у разі звільнення за наявності вислуги 10 років і більше. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку про те, що вислуга років може включити різні періоди, в тому числі і пільгове обчислення строку вислуги, а тому позивач, маючи 13 років загальної вислуги років, має право на виплату одноразової грошової допомоги, передбаченої вказаною правовою нормою.

Не погоджуючись з постановою суду апеляційної інстанції відповідачем подано касаційну скаргу до Верховного Суду.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що відповідно до витягу з наказу начальника Житомирського прикордонного загону Північного регіонального управління (I категорії) №148-ОС від 03 липня 2017 року по особовому складу, капітана ОСОБА_1 виключено із списків особового складу та всіх видів забезпечення з 03 липня 2017 року, у зв'язку зі звільненням наказом начальника Північного регіонального управління (I категорії). Вислуга років станом на 03 липня 2017 року становить: календарна – 08 років 11 місяців 05 днів; пільгова – 04 роки 00 місяців 28 днів; загальна – 13 років 00 місяців 03 дні.

У липні 2017 року позивач звернувся до відповідача із рапортом, в якому просив виплатити йому грошову допомогу, яка передбачена частини другої статті 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Листом №11/5603 від 11 липня 2017 року відповідач повідомив

позивачу про те, що до вислуги років зараховуються тільки періоди служби в календарному обчисленні. Враховуючи те, що станом на 03 липня 2017 року вислуга років ОСОБА_1 в календарному обчисленні становить 08 років 11 місяців 05 днів, позивач не має права на отримання одноразової грошової допомоги.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду перевіrivши і обговоривши доводи касаційної скарги, виходячи з меж касаційного перегляду зазначив таке.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що вислуга років позивача становить становить 13 років 00 місяців 03 дні. Приймаючи рішення про задоволення позову, апеляційний суд зазначив, що частина друга статті 15 Закону України «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» не передбачає будь-яких обмежень щодо обчислення такої вислуги лише в календарних роках, а передбачає виплату одноразової грошової допомоги у разі звільнення за наявності вислуги 10 років і більше.

Верховний Суд погодився з таким висновком суду апеляційної інстанції, та вказав таке.

Із системного аналізу правових норм вбачається, що поняття «календарна вислуга років» застосовується не для позначення необхідної для призначення допомоги вислуги років, а для визначення розміру грошової допомоги: «в розмірі 50 відсотків місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби». При цьому, умовою набуття права на призначення та виплату одноразової грошової допомоги відповідно до частини другої статті 15 «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» є наявність «вислуги 10 років і більше».

Таким чином, в частині другій статті 15 Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» відсутня пряма вказівка на те, що право на призначення та виплату одноразової грошової допомоги виникає за наявності 10 і більше календарних років вислуги. Наведена правова позиція вже була викладена Верховним Судом у постанові від 11.04.2018 у справі №806/2104/17, і колегія суддів не знаходить підстав для відступлення від такої позиції.

Як встановлено судами попередніх інстанцій та підтверджується матеріалами справи, загальна вислуга років на час звільнення ОСОБА_1 становила 13 років 00 місяців 03 дні, тобто умова про наявність 10 і більше років вислуги у даному випадку дотримана. Оскільки інші підстави відмови, крім недостатності років вислуги, у призначенні грошової допомоги відсутні, Верховний Суд дійшов висновку, що позивач має право на таку виплату. З огляду на це колегія суддів Верховного Суду погодилася з висновком суду апеляційної інстанції про протиправність відмови Житомирського прикордонного загону Північного регіонального управління Державної прикордонної служби України у нарахуванні та виплаті ОСОБА_1 одноразової грошової допомоги при звільненні з розрахунку

50 відсотків місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби.

Враховуючи вищенаведене, доводи касаційної скарги про те, що за пільгові роки виплата одноразової грошової допомоги на підставі частини другої статті 15 Закону України «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» не нараховується, а враховуються лише календарні роки служби, Верховним Судом відхиляються.

Детальніше з текстом постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 24 листопада 2020 року у справі № 822/3008/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93080938>.

2.3. Про розгляд звернення чи скарги в порядку Закону України «Про звернення громадян»

З аналізу положень Закону України «Про звернення громадян» випливає, що в разі надходження до органу звернення чи скарги такий орган повинен об'єктивно, всебічно і вчасно перевірити викладені в цьому зверненні чи скарзі обставини, за результатом проведеної перевірки прийняти відповідне рішення, яке забезпечить поновлення порушених прав заявника, та письмово повідомити громадянина про результати перевірки заяви чи скарги і суть прийнятого рішення.

30 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду прийняв постанову у справі №280/4698/19 за позовом ОСОБА_1 в інтересах неповнолітнього ОСОБА_2 до директора Департаменту соціального захисту населення Запорізької обласної державної адміністрації про визнання протиправними дій та зобов'язання вчинити певні дії. Цією постановою суд задовольнив касаційну скаргу ОСОБА_1 в інтересах неповнолітнього ОСОБА_2. Скасував рішення судів попередніх інстанцій та прийняв нове рішення, яким задовольнив позовні вимоги ОСОБА_1 в інтересах неповнолітнього ОСОБА_2. Визнав протиправними дії директора Департаменту соціального захисту населення Запорізької обласної державної адміністрації щодо неналежного розгляду скарги ОСОБА_1 в інтересах неповнолітнього ОСОБА_2 та зобов'язав розглянути скаргу позивача відповідно до вимог Закону України від 2 жовтня 1996 року №393/96-ВР «Про звернення громадян».

Суть спору полягала в тому, що у зв'язку з неналежним забезпеченням сина ортопедичним взуттям у 2019 році, ОСОБА_1 подав звернення на «Урядову гарячу лінію» в інтересах сина, у якому просив видати направлення ОСОБА_2 на безоплатне забезпечення (виготовлення) йому другої пари ортопедичного взуття у 2019 році та притягти до відповідальності посадових осіб служби соціального захисту за невідачу направлення на отримання другої пари ортопедичного взуття у 2018 році та за фальсифікацію документів про, нібито, видачу сину ортопедичного взуття в кількості 2-х пар 17 травня 2019 року.

Управлінням соціального захисту населення Запорізької міської ради за дорученням заступника міського голови з питань діяльності виконавчих органів міської ради розглянуто звернення позивача, яке подано на «Урядову гарячу лінію» та надано відповідь від 09 липня 2019 року за №Б-2386, що ОСОБА_2 був забезпечений 17 травня 2019 року двома парами ортопедичного взуття, тому направлення на забезпечення третьою парою взуття можливе лише у визначених законодавством випадках.

Не погоджуючись із відповіддю, вважаючи, вона надана без перевірки всіх фактів, викладених у скарзі, та з порушенням прав дитини з інвалідністю, ОСОБА_1 25 липня 2019 року повторно звернувся на «Урядову гарячу лінію» щодо неналежного розгляду своєї скарги від 25 червня 2019 року. Міністерство соціальної політики України листом від 15 серпня 2019 року №743/0/243-19 повідомило ОСОБА_1 про передачу його скарги до Департаменту соціального захисту населення Запорізької обласної державної адміністрації (далі - Департамент) для з'ясування і вирішення порушених в скарзі питань. Департаментом надано відповідь ОСОБА_1 листом від 15 серпня 2019 року, у якому зазначено, що розгляд його скарги триває, про результат такого розгляду буде повідомлено додатково. 06 вересня 2019 року Департамент листом повідомив позивача, що порядок забезпечення його сина ортопедичним взуттям порушено Запорізьким протезним цехом Дніпропетровського казенного експериментального протезно-ортопедичного підприємства, про що Департаментом направлено лист вказаному підприємству. Однак, для вирішення питання щодо порушених термінів забезпечення ортопедичним взуттям, позивачу необхідно звернутися до протезного цеху. Не погодившись з наданою відповіддю, позивач звернувся до суду.

Рішенням суду першої інстанції, залишеного без змін постановою суду апеляційної інстанції, у задоволенні позовних вимог відмовлено.

Не погоджуючись із рішеннями судів попередніх інстанцій, ОСОБА_1 звернувся із касаційною скаргою до Верховного Суду.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Суди першої та апеляційної інстанцій, приймаючи оскаржувані судові рішення, дійшли висновку, що вказана скарга розглянута Департаментом в межах наданих йому повноважень та відповідно до вимог Закону України «Про звернення громадян», однак, колегія суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду не погодилася із цим висновком з огляду на наступне.

З аналізу положень Закону України «Про звернення громадян» випливає, що в разі надходження до органу звернення чи скарги такий орган повинен об'єктивно, всебічно і вчасно перевірити викладені в цьому зверненні чи скарзі обставини, за результатом проведеної перевірки прийняти відповідне рішення, яке забезпечить поновлення порушених прав заявника, та письмово повідомити громадянина про результати перевірки заяви чи скарги і суть прийнятого рішення. Аналогічний правовий висновок викладено в постанові Касаційного

адміністративного суду у складі Верховного Суду від 01 жовтня 2020 року у справі №815/1178/17.

Згідно з Положенням про Департамент соціального захисту населення Запорізької обласної державної адміністрації затвердженим розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 24 лютого 2017 року № 76, саме на Департамент покладено обов'язок контролювати дотримання стандартів і нормативів, визначених нормативно-правовими актами, щодо якості соціальних послуг, які надаються за рахунок бюджетних коштів комунальними установами, закладами, службами та недержавними організаціями; здійснювати контроль за правильністю і своєчасністю виконанням заходів соціального захисту населення відповідно до законодавства України; здійснення контролю органів місцевого самоврядування у сфері соціального захисту населення. Крім того, у наданій ОСОБА_1 відповіді відповідач стверджує про надсилання ним листа до Запорізького протезного цеху Дніпропетровського казенного експериментального протезно-ортопедичного підприємства, однак не розкриває змісту такого листа, мети його надсилання, не надає його копії позивачу.

Викладені обставини свідчать про неналежний розгляд відповідачем скарги ОСОБА_1.

Детальніше з текстом постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 30 листопада 2020 року у справі №280/4698/19 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93170784>.

2.4. Про оскарження рішення МСЕК

При розгляді спору у справах, у яких оспорується рішення МСЕК, суд не може здійснювати власну оцінку підставності прийняття певного висновку, оскільки суди не є спеціалізованими установами в медичній сфері, і тому оцінка підставності висновку МСЕК виходить за межі необхідного дослідження в контексті застосування норм матеріального права. Суди вправі перевіряти законність висновку МСЕК лише в межах дотримання процедури прийняття цього висновку на підставі приписів Інструкції про встановлення груп інвалідності, Положення про медико-соціальну експертизу та Положення про порядок, умови та критерії встановлення інвалідності

30 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду прийняв постанову у справі № 200/14695/19-а за позовом ОСОБА_1 до Обласного центру медико-соціальної експертизи про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити певні дії. Цією постановою касаційну скаргу ОСОБА_1 залишено без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій залишено без змін.

Суть спору полягала в тому, що позивач не погодився з призначеною йому III групи інвалідності та вказав що під час проходження військової служби отримав

захворювання, які призвели до інвалідності, що є підставою для призначення йому II групи інвалідності з 85 відсотками втрати працездатності.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, в задоволенні адміністративного позову відмовлено.

Не погоджуючись з рішеннями судів попередніх інстанцій позивач звернувся з касаційною скаргою до Верховного Суду.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що позивач в період з 29 серпня 2016 року по 26 червня 2019 року проходив службу в Збройних Силах України, відповідно до контракту про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України на посадах сержантського старшинського складу та витягу з наказу військового комісара Покровсько-Ясинуватського об'єднаного міського військового комісаріату від 26 червня 2019 року № 145. Позивач брав безпосередню участь в антитерористичній операції, відповідно до довідки від 19 березня 2019 року №31 та Операції об'єднаних сил із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій і Луганській областях, відповідно до довідки від 23 травня 2019 року № 3/57.

1 липня 2019 року позивача направлено для проходження МСЕК та встановлення групи інвалідності і ступеня втрати працездатності у відсотках, у зв'язку з захворюванням, пов'язаним із захистом Батьківщини та відповідно до акта огляду медико-соціальною експертною комісією від 31 жовтня 2019 року № 667 позивачу встановлено III групу інвалідності з 26 вересня 2019 року та первинно одноразово 50 відсотків ступеню втрати професійної працездатності на 20 серпня 2018 року, захворювання, так, пов'язані із захистом Батьківщини. Зазначено, що позивач може працювати без важких фізичних та психоемоційних навантажень, без тривалого перебування на ногах та вимушеному положенні тулубу. Інвалідність встановлена на 1 рік. В обґрунтування експертного рішення вказано, що наявна патологія внутрішніх органів з боку серцево-судинної системи та опорно-рухового апарату на теперішній час обмежує життєдіяльність в помірному ступені.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Верховний Суд у постановках від 25 вересня 2018 року у справі № 804/800/16 та від 26 вересня 2018 року у справі № 817/820/16, у яких спір виник у зв'язку із незгодою позивачів у цих справах із висновками МСЕК щодо встановлення таким III групи інвалідності, дійшов висновку, що рішення МСЕК приймається після повного медичного обстеження особи і проведення досліджень лікувально-профілактичним закладом охорони здоров'я, на підставі медичних документів та за результатами об'єктивного обстеження особи членами комісії.

У постанові від 17 березня 2020 року у справі № 240/7133/19, у якій спір виник у зв'язку із незгодою позивача у цій справі із висновком МСЕК про час настання інвалідності позивача, Верховний Суд висловив правову позицію, згідно з якою суди вправі перевірити законність висновку МСЕК лише в межах

дотримання процедури прийняття цього висновку, яка встановлена Інструкцією про встановлення груп інвалідності, Положенням про медико-соціальну експертизу та Положенням про порядок, умови та критерії встановлення інвалідності. Суди позбавлені можливості оцінювати підставність прийняття певного висновку, так як суди не є спеціалізованими установами в медичній сфері і тому оцінка підставності висновку МСЕК виходить за межі необхідного дослідження в контексті застосування норм матеріального та процесуального права.

У зазначених справах висновки Верховного Суду здійснені, зокрема, на підставі аналізу положень Закону України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», Інструкції про встановлення груп інвалідності, Положення про медико-соціальну експертизу та Положення про порядок, умови та критерії встановлення інвалідності.

Системний аналіз наведених норм свідчить про те, що рішення МСЕК приймається після повного медичного обстеження особи і проведення досліджень лікувально-профілактичним закладом охорони здоров'я, на підставі медичних документів та за результатами об'єктивного обстеження особи членами комісії. Крім того, Верховний Суд звертає увагу, що при розгляді по суті спору у справах, у яких оспорується рішення МСЕК, суд не може здійснювати власну оцінку підставності прийняття певного висновку, оскільки суди не є спеціалізованими установами в медичній сфері і тому оцінка підставності висновку МСЕК виходить за межі необхідного дослідження в контексті застосування норм матеріального права. Суди вправі перевіряти законність висновку МСЕК лише в межах дотримання процедури прийняття цього висновку на підставі приписів Інструкції про встановлення груп інвалідності, Положення про медико-соціальну експертизу та Положення про порядок, умови та критерії встановлення інвалідності.

З огляду на вказане Верховний Суд дійшов висновку про відсутність підстав для відступу від висновків Верховного Суду, викладених у постановках від 17 березня 2020 року у справі № 240/7133/19, від 25 вересня 2018 року у справі № 804/800/16 та від 26 вересня 2018 року у справі № 817/820/16.

Детальніше з текстом постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 30 листопада 2020 року у справі № 200/14695/19-а можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93245243>.

2.5. Про звільнення державного службовця

Звільнення державного службовця з підстав, не передбачених законом, або з порушенням встановленого законом порядку свідчить про незаконність такого звільнення та зумовлює поновлення порушених прав державного службовця

19 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду прийняв постанову у справі № 400/262/19 за позовом ОСОБА_1 до Державної фіскальної служби України, Головного управління ДФС

у Миколаївській області про визнання протиправними і скасування наказу ДФС України від 17 грудня 2018 року № 2462-о «Про звільнення ОСОБА_1»; визнання протиправним і скасування наказу Очаківської ОДПІ Головного управління ДФС у Миколаївській області від 20 грудня 2018 року № 90-о «Про оголошення наказу ДФС України від 17 грудня 2018 року № 2462-о «Про звільнення ОСОБА_1»; поновлення ОСОБА_1 на посаді заступника начальника - начальника Березанського відділення Очаківської ОДПІ ГУ ДФС у Миколаївській області; стягнення з ГУ ДФС середнього заробітку за час вимушеного прогулу Касаційну скаргу Головного управління ДФС у Миколаївській області залишено без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій залишено без змін.

Суть спору полягала в тому, що відповідачем не виконано обов'язку щодо працевлаштування працівника у випадку скорочення штату, не запропоновано йому іншу роботу, з урахуванням освіти, кваліфікації і досвіду.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, адміністративний позов задоволено.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Судами першої та апеляційної інстанцій встановлено та підтверджено матеріалами справи, що у відповідача мали місце зміни в організації виробництва і праці, зокрема, реорганізація установи, скорочення чисельності або штату працівників, які в подальшому зумовили звільнення позивачки.

Системний аналіз законодавчих положень дає підстави для висновку, що однією з найважливіших гарантій для працівників при скороченні чисельності або штату є обов'язок власника підприємства чи уповноваженого ним органу працевлаштувати працівника.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що відповідач у встановлений строк повідомив позивача про наступне вивільнення, що підтверджується підписом у попередженні. Позивачу пропонувались вакантні посади для подальшого працевлаштування, однак, посада начальника створеної Березанської ДПІ, яка за функціональними обов'язками фактично відповідає посаді начальника Березанського відділення Очаківської ОДПІ, позивачу запропонована не була. З матеріалів справи встановлено, що на наступний день після попередження позивача про наступне звільнення, відповідачем прийнято наказ ГУ ДФС від 12 вересня 2008 року про оголошення конкурсу на зайняття вакантних посад в структурних підрозділах ГУ ДФС, в тому числі і на посаду начальника Березанської ДПІ Очаківського управління.

Відповідачем не надано доказів неможливості переведення позивача на посаду, яка відповідає посаді, на якій він працював, у новоствореному підрозділі. Таким чином, відповідач не виконав свого обов'язку щодо працевлаштування позивача при реальній можливості його здійснення.

За таких обставин Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про наявність у спірних правовідносинах порушень із боку відповідачів щодо встановленої законом процедури звільнення позивачки.

Звільнення державного службовця з підстав, не передбачених законом, або з порушенням установленого законом порядку свідчить про незаконність такого звільнення та тягне за собою поновлення порушених прав державного службовця.

З огляду на викладене Суд вважає правильними висновки судів попередніх інстанцій про задоволення позовних вимог у частині скасування наказів про звільнення і поновлення позивача на посаді.

Детальніше з текстом постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 19 листопада 2020 року у справі № 400/262/19 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92996974>.

2.6. Про право на оскарження висновку щодо результатів медичного огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції

Висновок медичного огляду, про визнання якого протиправним заявлено вимогу, не породжує для позивача права на захист, тобто права на звернення до суду із цим позовом

11 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду прийняв постанову у справі № 732/833/17 за позовом ОСОБА_1 до Городнянської центральної районної лікарні Чернігівської області про визнання протиправним та таким, що не відповідає вимогам чинного законодавства України медичного висновку. Касаційну скаргу ОСОБА_1 задоволено частково. Рішення судів попередніх інстанцій скасовано, провадження у адміністративній справі закрито.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Колегія суддів дійшла до висновків, що під час визначення предметної юрисдикції справ необхідно виходити із суті права та/або інтересу, за захистом якого звернулася особа, заявлених вимог, характеру спірних правовідносин, змісту та юридичної природи обставин у справі.

Визначальним для розуміння спору як адміністративно-правового є не тільки участь суб'єкта владних повноважень, але й характер відповідного спору та його наслідки для суб'єкта спірних правовідносин. Спір набуває ознак публічно-правового за умов здійснення органом публічної влади та /або їх посадовими особами у цих відносинах владних управлінських функцій.

Для цілей і завдань адміністративного судочинства владну управлінську функцію необхідно розуміти як діяльність суб'єкта владних повноважень з виконання покладених на них Конституцією чи законами України завдань.

Конституційний Суд України у Рішенні 14 грудня 2011 року у справі № 1-29/2011 визначив підґрунтя розмежування публічно-правових спорів між судами адміністративної та кримінальної юрисдикції. У пункті 4.2 цього Рішення Конституційний Суд України дійшов висновку, що до адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією чи законами України встановлено інший порядок судового провадження. КАС України регламентує порядок розгляду не всіх публічно-правових спорів, а лише тих, які виникають у результаті здійснення суб'єктом владних повноважень управлінських функцій і розгляд яких безпосередньо не віднесено до підсудності інших судів.

Право на звернення до суду не є абсолютним, а здійснюється на підставах і в порядку, встановлених законом. Кожний із процесуальних кодексів встановлює обмеження щодо кола питань, які можуть бути вирішені в межах відповідних судових процедур, та осіб, котрі вправі ініціювати їх вирішення. Зазначені обмеження спрямовані на дотримання оптимального балансу між правом людини на судовий захист і принципами юридичної визначеності, ефективності й оперативності судового процесу та самі по собі не є порушенням прав на справедливий судовий розгляд та ефективний засіб юридичного захисту, гарантованих статті 6, 13 Конвенції про захист прав особи і основоположних свобод (далі - Конвенція).

Відтак з метою належного звернення за судовим захистом особа на момент звернення до суду повинна обґрунтувати існування його порушеного права або законного інтересу.

Колегією суддів встановлено, що предметом спору у цій справі є правомірність висновку щодо результатів медичного огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, № 23 від 10 травня 2017 року.

Беручи до уваги наведене, Суд вважає, що оскаржуваний у цій справі висновок не породжує для позивача права на захист, тобто права на звернення до суду з цим позовом. При цьому, Суд зауважує, що поняття «спір, який не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства» слід тлумачити в більш ширшому значенні, тобто як поняття, що стосується тих спорів, які не підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства, і тих, які взагалі не підлягають судовому розгляду.

Детальніше з текстом постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 11 листопада 2020 року у справі №732/833/17 можна ознайомитися за посиланням: <http://reestr.court.gov.ua/Review/92787143>.

2.7. Про юрисдикцію спору з приводу призначення чи звільнення директора державної установи

Державні установи не є органами державної влади, а робота директора державної установи не належить до публічної служби, визначеної КАС України. Спир із приводу призначення чи звільнення директора державної установи є трудовим і не розглядається адміністративним судом

11 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду прийняв постанову у справі № 826/5755/15 за позовом ОСОБА_1 до Міністерства охорони здоров'я України, за участю третіх осіб: ОСОБА_2 , ОСОБА_3, про визнання неправомірними та скасування протоколів і наказу, зобов'язання вчинити певні дії. Касаційну скаргу ОСОБА_1 задоволено частково, скасовано рішення судів попередніх інстанцій, провадження у справі закрито.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Колегія суддів Верховного суду закриваючи провадження у справі виходила з такого.

Згідно з частиною першою статті 19 КАС України (в редакції, чинній з 15 грудня 2017 року) юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах, зокрема, спорах з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби.

Публічною службою є діяльність на державних політичних посадах, у державних колегіальних органах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, інша державна служба, патронатна служба в державних органах, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування (пункт 17 частини першої статті 4 КАС України). Аналогічні норми містилися у КАС України в редакції, чинній до 15.12.2017.

Відповідно до статті 1 Закону України від 16 грудня 1993 року № 3723-XII «Про державну службу» (чинного на момент виникнення спірних правовідносин) державна служба в Україні - це професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів. Ці особи є державними службовцями і мають відповідні службові повноваження.

Відповідно до пункту 1.1 Статуту Національного інституту раку, затвердженого наказом МОЗ України від 17 січня 2015 року №14 (далі - Статут), останній є головною державною науково-дослідною установою, що належить до сфери управління МОЗ України.

У пункті 4.1 Статуту визначено, що Інститут є юридичною особою публічного права. Управління Інститутом здійснюється відповідно до цього Статуту на основі поєднання прав Уповноваженого органу управління щодо господарського

використання державного майна і участі в управлінні трудового колективу (пункт 7.1 Статуту). У силу пункту 7.2 Статуту керівництво діяльністю Інституту здійснює директор, який призначається на посаду Міністром охорони здоров'я України.

Статтею 167 Цивільного кодексу України передбачено, що держава діє у цивільних відносинах на рівних правах з іншими учасниками цих відносин. Держава може створювати юридичні особи публічного права (державні підприємства, навчальні заклади тощо) у випадках та в порядку, встановлених Конституцією України та законом.

За змістом статті 81 Цивільного кодексу України підприємства, установи та організації, які створюються розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, є юридичними особами публічного права.

За приписами статті 4 Закону України від 21 вересня 2006 року №185-V «Про управління об'єктами державної власності» суб'єктами управління об'єктами державної власності є, зокрема, міністерства, інші органи виконавчої влади та державні колегіальні органи (далі - уповноважені органи управління).

Пунктом 4 частини першої статті 6 цього Закону встановлено, що уповноважені органи управління відповідно до покладених на них завдань призначають на посаду та звільняють з посади керівників державних підприємств, установ, організацій та господарських структур, укладають і розривають з ними контракти, здійснюють контроль за дотриманням їх вимог.

Повноваження Міністра як керівника міністерства щодо призначення на посади і звільнення з посад керівників підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління цього міністерства, передбачене також у пункті 12 частини другої статті 8 Закону України від 17 березня 2011 року № 3166-VI «Про центральні органи виконавчої влади» та відтворене у підпункті 12 пункту 4 Положення про Міністерство охорони здоров'я України, затвердженого Указом Президента України від 13 квітня 2011 року №467/2011 (чинного на момент виникнення спірних правовідносин).

Згідно з частиною третьою статті 8 Господарського кодексу України господарська компетенція органів державної влади та органів місцевого самоврядування реалізується від імені відповідної державної чи комунальної установи. Безпосередня участь держави, органів державної влади та органів місцевого самоврядування у господарській діяльності може здійснюватися лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України.

З огляду на викладене державні установи не є органами державної влади, а робота директора державної установи не належить до публічної служби, визначеної КАС України.

Таким чином, позивачем пред'явлено позов про скасування наказу про призначення керівника державної установи та зобов'язання вчинити певні дії не у сфері публічно-правових відносин та які не пов'язані із здійсненням суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій, що згідно зі статтею 19 КАС

України є необхідними ознаками для віднесення справи до юрисдикції адміністративних судів.

Спір з приводу призначення чи звільнення директора державної установи є трудовим і не розглядається адміністративним судом.

Відповідно до частини першої статті 19 Цивільного процесуального кодексу України суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, що виникають, зокрема, із трудових, правовідносин.

Детальніше з текстом постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 11 листопада 2020 року у справі №826/5755/15 можна ознайомитися за посиланням: <http://reestr.court.gov.ua/Review/92787410>.

V. Процесуальні питання

1. Про передумови зупинення провадження у справі

Необхідною передумовою зупинення провадження у справі є неможливість її розгляду до вирішення по суті іншої справи, коли постановлення рішення можливе після підтвердження фактів, що мають преюдиційне значення для цієї справи, в іншій справі, яка розглядається в порядку конституційного, цивільного, господарського, кримінального чи адміністративного судочинства

01 жовтня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління ДФС в Івано-Франківській області на ухвалу Восьмого апеляційного адміністративного суду від 05 грудня 2019 року у справі № 300/937/19 (провадження № К/9901/1917/20) за адміністративним позовом Головного управління ДФС в Івано-Франківській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

Івано-Франківський окружний адміністративний суд рішенням від 29 серпня 2019 року в задоволенні позову відмовив. Восьмий апеляційний адміністративний суд ухвалою зупинив провадження у справі до набрання законної сили судовим рішенням у справі № 351/2206/19.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, а оскаржуване судове рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Необхідною передумовою зупинення провадження у справі є неможливість її розгляду до вирішення по суті іншої справи. Ця підстава виникає тоді, коли постановлення рішення можливе після підтвердження фактів, що мають преюдиційне значення для цієї справи, в іншій справі, що розглядається в порядку конституційного, цивільного, господарського, кримінального чи адміністративного судочинства.

Як правильно встановив суд апеляційної інстанції, підставою зупинення провадження у справі є те, що особа оскаржила в судовому порядку додатковий договір до кредитного договору від 26 жовтня 2017 року та повідомлення про анулювання боргу від 26 жовтня 2017 року, які слугували підставою для формування відповідачем висновків про отримання позивачем додаткового блага, яке протиправно, на думку відповідача, не задеклароване за результатами річного декларування.

Питання існування об'єктивної неможливості розгляду справи до вирішення іншої справи має вирішувати суд з урахуванням тих обставин, які мають значення для його вирішення у кожній конкретній справі. Оскільки суд апеляційної інстанції розглянув клопотання позивача та викладеним у ньому обставинам надав відповідну оцінку, а касаційна скарга не містить доводів, які б підтверджували неправильність висновків суду апеляційної інстанції при його вирішенні, то твердження скажника про порушення судом апеляційної інстанції норм процесуального права внаслідок зупинення провадження у справі є безпідставними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 жовтня 2020 року у справі № 300/937/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91919603>.

2. Про підстави для перегляду справи за нововиявленими обставинами

Не є нововиявленими обставини в розумінні статті 245 Кодексу адміністративного судочинства України, зокрема, щодо наявності додаткових угод до договорів купівлі-продажу частки в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю та векселів, які за доводами позивача були фактично укладені між позивачем та його контрагентами, коли зазначені обставини були або принаймні могли бути відомі позивачу на час попереднього розгляду справи та позивач не надав жодних належних доказів на підтвердження того, що зазначені додаткові угоди були укладені сторонами та існували на момент розгляду справи

01 жовтня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу на постанову Харківського апеляційного адміністративного суду від 28 лютого 2017 року у справі № 820/1576/15 (провадження № К/9901/37785/18) за адміністративним позовом до Державної податкової інспекції у Київському районі м. Харкова Головного управління ДФС про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

Харківський окружний адміністративний суд постановою від 16 червня 2015 року, залишеною без змін ухвалою Харківського апеляційного адміністративного суду від 11 серпня 2015 року та ухвалою Вищого адміністративного суду України від 19 листопада 2015 року, у задоволенні адміністративного позову відмовив у повному обсязі. Верховний Суд України ухвалою від 05 липня 2016 року відмовив у допуску справи до провадження Верховного Суду України для перегляду ухвали Вищого адміністративного суду України від 19 листопада 2015 року.

Харківський окружний адміністративний суд постановою від 10 листопада 2016 року заяву про перегляд за нововиявленими обставинами судового рішення в адміністративній справі задовольнив, постанову Харківського окружного адміністративного суду від 16 червня 2015 року скасував, адміністративний позов задовольнив. Харківський апеляційний адміністративний суд постановою від 28 лютого 2017 року апеляційну скаргу задовольнив, скасував постанову Харківського окружного адміністративного суду від 10 листопада 2016 року та прийняв нову постанову, якою відмовив у задоволенні заяви про перегляд за нововиявленими обставинами постанови Харківського окружного адміністративного суду від 16 червня 2015 року.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, а оскаржуване судове рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Позивач не отримавши від товариств з обмеженою відповідальністю «Укр-Інвест» та «Імпульс-Капітал» протягом нормального часу відповідь, не міг вважати додаткові угоди укладеними. Посилання позивача на існування на час розгляду справи у 2015 році додаткових угод, а також на те, що сторони при виконанні своїх зобов'язань керувались саме умовами, визначеними в цих додаткових угодах за відсутності на той момент відповіді контрагентів про прийняття пропозицій позивача є безпідставними та такими, що не підтверджуються жодними належними доказами.

За таких обставин, навіть за умови дійсності факту щодо направлення у 2011 році позивачем на адресу контрагентів додаткових угод, це не свідчить про те, що сторони при виконанні своїх обов'язків керувались саме визначеними в цих додаткових угодах умовами.

Верховний Суд погодився з висновками суду апеляційної інстанції про помилковість висновків суду першої інстанції про наявність у спірних відносинах нововиявлених обставин у розумінні статті 245 Кодексу адміністративного судочинства України, зокрема, щодо наявності додаткових угод до договорів купівлі-продажу частки у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю «Кондор» і векселів, які за доводами позивача були фактично укладені між позивачем та його контрагентами у 2011 році, оскільки зазначені обставини були або принаймні могли бути відомі позивачу на час попереднього розгляду справи у 2015 році, а позивач не надав жодних належних доказів на підтвердження того, що зазначені додаткові угоди були укладені сторонами саме у 2011 році та існували на момент розгляду справи у 2015 році.

Таким чином, суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку про відсутність правових підстав для перегляду за нововиявленими обставинами постанови Харківського окружного адміністративного суду від 16 червня 2015 року у справі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 жовтня 2020 року у справі № 820/1576/15 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91958085>.

3. Про право на перегляд адміністративної справи за нововиявленими обставинами

Під нововиявленими обставинами розуміють факти, а не нові докази і тим більше не припущення учасників справи, що не підтверджено відповідними доказами.

Необхідно також розрізняти нові докази та докази, якими підтверджуються нововиявлені обставини, оскільки, як зазначалось, нові докази не можуть бути підставою для перегляду судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами. Процесуальні недоліки розгляду справи (зокрема, неповне встановлення фактичних обставин справи) не вважаються нововиявленими обставинами, проте можуть бути підставою для перегляду судового рішення в апеляційному та/або касаційному порядку

12 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду прийняв постанову у справі № 804/2223/17 за заявою Департаменту захисту економіки Національної поліції України про перегляд за нововиявленими обставинами та про поворот виконання постанови Третього апеляційного адміністративного суду від 16 січня 2020 року у справі за позовом ОСОБА_1 до Департаменту захисту економіки Національної поліції України про визнання протиправним та скасування наказу, поновлення на посаді та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу, провадження у якій відкрито за касаційною скаргою Департаменту захисту економіки Національної поліції України на ухвалу Третього апеляційного адміністративного суду від 17 червня 2020 року.

Касаційну скаргу Департаменту захисту економіки Національної поліції України залишено без задоволення, а ухвалу апеляційного адміністративного суду залишено без змін.

Колегія суддів виходила з того, що касаційний перегляд ухвали апеляційного адміністративного суду здійснюється в частині відмови у задоволенні заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Суд апеляційної інстанції, відмовляючи у задоволенні заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, дійшов висновку, що обставини, зазначені Департаментом, не є нововиявленими.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Зі статті 361 КАС України вбачається, що нововиявленими є обставини, які одночасно відповідають певним характерним ознакам, а саме: такі обставини є істотними, тобто можуть вплинути на результат розгляду справи, не були встановлені судами, однак існували на момент прийняття судового рішення, заяву про перегляд якого подано. В той же час такі обставини не були та не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, та суду під час судового процесу.

Водночас, частина четверта вказаної статті КАС України визначає, що не є підставою для перегляду рішення суду за нововиявленими обставинами:

1) переоцінка доказів, оцінених судом у процесі розгляду справи; 2) докази, які не оцінювалися судом, стосовно обставин, що були встановлені судом.

У свою чергу, не вважаються нововиявленими нові обставини, які виявлені після ухвалення судом рішення, а також зміна правової позиції суду в інших подібних справах.

Не можуть вважатися нововиявленими ті обставини, що встановлюються на підставі доказів, які не були своєчасно подані сторонами чи іншими особами, які беруть участь у справі. Обставини, що виникли чи змінилися після ухвалення судом рішення, а також обставини, на які посилався учасник судового процесу у своїх поясненнях, скарзі, або які могли бути встановлені в разі виконання судом вимог процесуального закону, теж не можуть визнаватися нововиявленими.

Істотне значення для справи мають обставини, які пов'язані з матеріалами справи, що розглянута судом, впливають на оцінку вже досліджених ним доказів і мають, відповідно, значення для об'єктивного розгляду спору.

Під такими обставинами розуміють факти, а не нові докази і тим більше не припущення учасників справи, що не підтверджено відповідними доказами.

Необхідно також розрізняти нові докази та докази, якими підтверджуються нововиявлені обставини, оскільки, як зазначалось, нові докази не можуть бути підставою для перегляду судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами. Процесуальні недоліки розгляду справи (зокрема, неповне встановлення фактичних обставин справи) не вважаються нововиявленими обставинами, проте можуть бути підставою для перегляду судового рішення в апеляційному та/або касаційному порядку. Аналогічна правова позиція викладена в постановках Верховного Суду від 20 липня 2019 року у справі №855/268/19, від 28 жовтня 2020 року у справі №200/11289/19-а.

Судом апеляційної інстанції встановлено, що у заяві про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами Департамент зазначив як нововиявлену обставину - інформацію про розміри отриманої ОСОБА_1 за час вимушеного прогулу в Дніпровському міському центрі допомоги по безробіттю. Заявник наголосив, що вказана інформація стала йому відома у березні 2020 року після отримання претензії Дніпровського міського центру зайнятості №1179 щодо повернення Департаментом на рахунок центру зайнятості коштів по виплаті допомоги по безробіттю, нараховані ОСОБА_1 в період з 06 квітня 2017 року по 29 грудня 2017 року у сумі 24903,25 грн.

Колегія суддів зазначила, що з розрахунку центра зайнятості вбачається, що за період вимушеного прогулу з 23 березня 2017 року по 10 листопада 2017 року позивачем отримано допомогу по безробіттю в сумі 19 275, 28 грн. Враховуючи наведене, Департамент, відповідно до норм статті 35 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», зобов'язаний частково задовольнити претензію Дніпровського міського центру зайнятості та перерахувати на рахунок центру суму коштів по виплаті допомоги по безробіттю, нараховані ОСОБА_1 в період вимушеного прогулу у сумі 19275,28 грн.

лише після звернення центру зайнятості з претензією від 31 березня 2020 року до Департаменту про повернення коштів.

Проте, колегія суддів Верховного Суду зазначає, що при розгляді цієї справи та прийнятті судового рішення, суд апеляційної інстанції встановив розмір отриманої ОСОБА_1 в Дніпровському міському центрі допомоги по безробіттю за час вимушеного прогулу.

Отже, фактично, звертаючись із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, Департамент просить встановити повторно розмір отриманої допомоги по безробіттю, що, відповідно до статті 361 КАС України, не є нововиявленою обставиною.

Верховний Суд наголосив, що, згідно з правовою позицією, викладено Великою Палатою Верховного Суду у постанові від 20 червня 2018 року у справі № 826/808/16, виплата середнього заробітку проводиться за весь час вимушеного прогулу, а законом не передбачено будь-яких підстав для зменшення його розміру за певних обставин, враховуючи суму вихідної допомоги по безробіттю.

В контексті спірних правовідносин варто також зазначити про рішення Європейського суду з прав людини у справі «Пономарьов проти України», в пункті 41 якого йдеться про те, що одним із фундаментальних аспектів верховенства права є принцип юридичної визначеності, який передбачає повагу до принципу *res judicata* - принципу остаточності рішень суду. Цей принцип наголошує, що жодна зі сторін не має права вимагати перегляду остаточного та обов'язкового рішення суду просто тому, що вона має на меті добитися нового слухання справи та нового її вирішення. Повноваження вищих судових органів стосовно перегляду мають реалізовуватись для виправлення судових помилок та недоліків судочинства, але не для здійснення нового судового розгляду. Перегляд не повинен фактично підміняти собою апеляцію, а сама можливість існування двох точок зору на один предмет не є підставою для нового розгляду. Винятки із цього принципу можуть мати місце лише за наявності підстав, обумовлених обставинами важливого та вимушеного характеру (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Рябих проти Росії»).

З огляду на такий висновок Європейського суду з прав людини, а також те, що позивачем не наведено обставин, які б могли бути кваліфіковані як нововиявлені відповідно до статті 361 КАС України, суд апеляційної інстанції дійшов законного та обґрунтованого висновку про відмову в задоволенні заяви Департаменту про перегляд постанови Третього апеляційного адміністративного суду від 16 січня 2020 року у справі № 804/2223/17 за нововиявленими обставинами.

Детальніше з текстом постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 12 листопада 2020 року у справі №804/2223/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92811331>.

4. Про публічне правонаступництво

Правонаступництво у сфері управлінської діяльності органів державної влади (публічне правонаступництво) передбачає повне або часткове передання (набуття) адміністративної компетенції одного суб'єкта владних повноважень до іншого внаслідок припинення первісного суб'єкта чи повного або часткового припинення його адміністративної компетенції

06 жовтня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Офісу великих платників податків ДПС на ухвалу Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 17 грудня 2019 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 02 червня 2020 року у справі № 804/958/17 (провадження № К/9901/17090/20) за адміністративним позовом приватного акціонерного товариства «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат» до Спеціалізованої державної податкової інспекції з обслуговування великих платників у місті Дніпропетровську Міжрегіонального головного управління Державної фіскальної служби, за участю прокуратури Дніпропетровської області, про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

Від позивача 05 грудня 2019 року надійшла заява про заміну сторони виконавчого провадження. Позивач просив замінити боржника на Офіс великих платників податків ДПС.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд ухвалою, залишеною без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду, заяву задовольнив. Судові рішення були вмотивовані тим, що відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про утворення територіальних органів Державної податкової служби» від 19 червня 2019 року № 537 (зі змінами та доповненнями, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 25 вересня 2019 року № 846) утворений як юридична особа публічного права Офіс великих платників податків ДПС приєднанням до нього Офісу великих платників податків Державної фіскальної служби. Утворені органи Державної податкової служби були визнані правонаступниками реорганізованих органів Державної фіскальної служби.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Процесуальне правонаступництво передбачено не лише у зв'язку зі смертю (оголошенням померлою) фізичної особи та реорганізацією суб'єкта господарювання, а й в інших передбачених законом випадках, у тому числі в разі заміни кредитора або боржника в зобов'язанні. Процесуальне правонаступництво в розумінні статті 52 Кодексу адміністративного судочинства України

допускається на будь-якій стадії судового процесу, включаючи стадію виконання судового рішення.

Публічне правонаступництво органів державної влади є окремим, особливим видом правонаступництва, під таким терміном розуміється перехід в установлених законом випадках прав та обов'язків одного суб'єкта права іншому. Обов'язок по відновленню порушених прав особи покладається на орган, компетентний відновити такі права. Такий підхід щодо переходу до правонаступника обов'язку відновити порушене право відповідає принципу верховенства права, оскільки метою правосуддя є ефективне поновлення порушених прав, свобод і законних інтересів.

У спорах, які виникають з публічних правовідносин, де оскаржуються рішення (дії, бездіяльність) державного органу, пов'язані зі здійсненням функції від імені держави, стороною є сама держава в особі того чи іншого уповноваженого органу. Функції держави, які реалізовувались ліквідованим органом, не можуть бути припинені та підлягають передачі іншим державним органам, за виключенням того випадку, коли держава відмовляється від таких функцій взагалі.

Отже, правонаступництво у сфері управлінської діяльності органів державної влади (публічне правонаступництво) передбачає повне або часткове передання (набуття) адміністративної компетенції одного суб'єкта владних повноважень (суб'єкта публічної адміністрації) до іншого або внаслідок припинення первісного суб'єкта, або внаслідок повного чи часткового припинення його адміністративної компетенції.

Суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку, що з 29 серпня 2019 року Офіс великих платників податків Державної фіскальної служби втратив повноваження державного органу, який згідно із законом виконує функції, зокрема у сфері реалізації державної податкової політики, відповідно, не може здійснювати права та виконувати обов'язки сторони у справі, а відтак, і відповідати за зобов'язання, які на нього покладені, в тому числі й судовими рішеннями, оскільки таке повноваження передано для виконання завдань і функцій новоствореному контролюючому органу у зазначеній сфері, яким є Офіс великих платників податків ДПС.

З цього моменту відбулося фактичне (компетенційне) адміністративне правонаступництво, оскільки саме норми адміністративного права врегулювали умови та порядок передання адміністративної компетенції від повноважень Офісу великих платників податків Державної фіскальної служби до Офісу великих платників податків ДПС, а тому факт припинення (ліквідації) юридичної особи не є вирішальним.

Посилання на те, що Офіс великих платників податків ДПС не був належним чином повідомлений про розгляд спірного у цій справі питання у суді першої інстанції спростовується наявними у матеріалах справи доказами надіслання ухвали про призначення судового засідання на 17 грудня 2019 року засобами електронного зв'язку (електронною поштою) 09 грудня 2019 року, зокрема, скаржникові. Ураховуючи стислі строки розгляду питання про заміну сторони виконавчого провадження (десять днів згідно з частиною другою статті 379 Кодексу адміністративного судочинства України), колегія суддів постановила, що повідомлення

судом про судові засідання в такий спосіб не є порушенням норм процесуального права, яке тягне за собою скасування судового рішення з процесуального питання.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 жовтня 2020 року у справі № 804/958/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92051726>.

5. Про розмір відшкодування судових витрат

При вирішенні питання про розподіл судових витрат суд повинен враховувати, що розмір відшкодування судових витрат, не пов'язаних зі сплатою судового збору, має бути співмірним з ціною позову

03 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління ДПС у Київській області на постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 15 вересня 2020 року у справі № 810/3213/16 (провадження № К/9901/25149/20) за адміністративним позовом до Головного управління ДФС у Київській області про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

Суди неодноразово розглядали відповідну справу. 16 жовтня 2019 року від позивача до Київського окружного адміністративного суду надійшла заява про ухвалення додаткового рішення, яким вирішити питання про судові витрати в розмірі 20 000,00 грн, пов'язані з наданням професійної правничої допомоги. Київський окружний адміністративний суд ухвалою від 05 липня 2019 року відмовив у задоволенні заяви про стягнення судових витрат на правову допомогу. Шостий апеляційний адміністративний суд апеляційну скаргу задовольнив частково: ухвалу Київського окружного адміністративного суду від 05 липня 2020 року скасував і прийняв постанову, якою заяву позивача про ухвалення додаткового рішення про стягнення витрат на правничу допомогу задовольнив частково, стягнув на користь особи судові витрати на професійну правничу допомогу у розмірі 10 000,00 грн коштом бюджетних асигнувань Головного управління ДФС у Київській області. У задоволенні решти вимог відмовив.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судові рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Склад і розмір витрат, пов'язаних з оплатою правової допомоги, входить до предмета доказування у справі. На підтвердження цих обставин суду мають бути надані договір про надання правової допомоги (договір доручення, договір про надання юридичних послуг тощо), документи, що свідчать про оплату гонорару та інших витрат, пов'язаних із наданням правової допомоги, оформлені в установленому законом порядку (квитанція до прибуткового касового ордеру, платіжне доручення з відміткою банку або інший банківський документ, касові чеки, посвідчення про відрядження). Зазначені витрати мають бути документально підтверджені та доведені. Відсутність документального підтвердження витрат

на правову допомогу, а також розрахунку таких витрат є підставою для відмови в задоволенні вимог про відшкодування таких витрат.

При вирішенні питання про розподіл судових витрат суд має враховувати, що розмір відшкодування судових витрат, не пов'язаних зі сплатою судового збору, має бути співмірним з ціною позову, тобто не має бути явно завищеним у порівнянні з ціною позову. Суд має також враховувати критерії об'єктивного визначення розміру суми послуг адвоката. У зв'язку з цим суд з урахуванням конкретних обставин, зокрема ціни позову, може обмежити такий розмір з огляду на розумну необхідність судових витрат для конкретної справи.

При визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру з огляду на конкретні обставини справи та фінансовий стан обох сторін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 листопада 2020 року у справі № 810/3213/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92601745>.

6. Про відмову у відкритті апеляційного провадження

Суд апеляційної інстанції відмовляє у відкритті апеляційного провадження, якщо особа у визначений строк не подасть заяву про поновлення строку на апеляційне оскарження або в поданій заяві будуть наведені підстави для поновлення строку на апеляційне оскарження, визнані судом неповажними

03 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державної податкової інспекції у місті Полтаві Головного управління Державної фіскальної служби у Полтавській області на ухвалу Харківського апеляційного адміністративного суду від 16 лютого 2016 року у справі № 816/3984/15 (провадження № К/9901/28124/18) за адміністративним позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Спецмехсервіс» до Державної податкової інспекції у місті Полтаві Головного управління Державної фіскальної служби у Полтавській області про визнання протиправними дій щодо відображення в інтегрованій картці особового рахунку суми податкового боргу з податків на додану вартість, на прибуток приватних підприємств, на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, земельного податку з юридичних осіб, зі сплати авансових внесків податку на прибуток приватних підприємств, щодо відображення на електронному рахунку в системі електронного адміністрування ПДВ, а також зобов'язання відповідача внести зміни до інтегрованої картки особового рахунку, до інтегрованої картки особового рахунку, до електронного рахунку позивача в системі електронного адміністрування податку на додану вартість, скасувати (виключити) суму податкового боргу з дати її нарахування.

Полтавський окружний адміністративний суд постановою від 30 жовтня 2015 року задовольнив адміністративний позов. Харківський апеляційний адміністративний суд відмовив у відкритті апеляційного провадження на підставі

частини четвертої статті 189 Кодексу адміністративного судочинства України (у редакції Закону, що діяв на момент прийняття рішення судом апеляційної інстанції). Рішення апеляційного суду було мотивоване відсутністю поважних причин пропуску контролюючим органом строку на апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судове рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Приписи абзацу другої частини четвертої статті 189 Кодексу адміністративного судочинства України (у редакції Закону, що діяв на момент прийняття рішення судом апеляційної інстанції) є імперативними та зобов'язують суд відмовити у відкритті апеляційного провадження, якщо особа у визначений строк не подасть заяву про поновлення строку на апеляційне оскарження або в поданій заяві будуть наведені підстави для поновлення строку на апеляційне оскарження, визнані судом неповажними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 листопада 2020 року у справі № 816/3984/15 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92601955>.

7. Про преюдиційність обставин справи

Обставини, які були встановлені в постанові, що набрала законної сили, в одній адміністративній справі, не можуть бути оскаржені в іншій судовій справі за участю тих же сторін

06 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Миколаївської митниці Державної митної служби на постанову Миколаївського окружного адміністративного суду від 15 грудня 2016 року й ухвалу Одеського апеляційного адміністративного суду від 22 березня 2017 року у справі № 814/2499/16 (провадження № К/9901/18619/18) за адміністративним позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Миколаївський глиноземний завод» до Миколаївської митниці Державної митної служби, за участю третьої особи: Головного управління Державного казначейства України у Миколаївській області, про визнання протиправною бездіяльності щодо складання висновку про наявність підстав для повернення надмірно сплачених коштів, зобов'язання скласти та надати висновок Головному управлінню Державної казначейської служби України у Миколаївській області про повернення надмірно сплаченого ПДВ перерахуванням зазначених коштів на рахунок в системі електронного адміністрування ПДВ, зобов'язання скласти та надати висновок Головному управлінню Державної казначейської служби України у Миколаївській області про повернення надмірно сплачених митних платежів (збору).

Миколаївський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Одеського апеляційного адміністративного суду, позов задовольнив у повному обсязі.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Постанова, яка набрала законної сили, є обов'язковою для осіб, які беруть участь у справі, а встановлені в ній обставини не доказуються при розгляді інших справ, у яких беруть участь ті ж особи або особа, щодо якої встановлені ці обставини.

Обставини, які були встановлені постановою, що набрала законної сили, в одній адміністративній справі, не можуть бути оскаржені в іншій судовій справі за участю тих же сторін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 листопада 2020 року у справі № 814/2499/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92692014>.

8. Про відшкодування витрат на професійну правову допомогу

Заява про відшкодування витрат на професійну правничу допомогу залишається без розгляду зі спливом п'яти днів після ухвалення рішення суду, зокрема, при подачі доказів про розмір витрат, які сторона сплатила у зв'язку з апеляційним розглядом справи

24 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу товариства з обмеженою відповідальністю «Лемберг-Плаза Сервіс» на ухвалу Восьмого апеляційного адміністративного суду від 23 вересня 2020 року у справі № 1.380.2019.002189 (провадження № К/9901/28723/20) за адміністративним позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Лемберг-Плаза Сервіс» до Головного управління ДПС у Львівській області про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити дії.

Львівський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Одеського апеляційного адміністративного суду, позов задовольнив у повному обсязі. Суд першої інстанції стягнув на користь товариства витрати на професійну правничу допомогу на суму 10 000 грн.

Матеріали справи свідчать про те, що позивач у прохальній частині відзиву на апеляційну скаргу податкового органу просив стягнути з Головного управління ДПС у Львівській області коштом бюджетних асигнувань на користь товариства судові витрати, зокрема, витрати на професійну правничу допомогу. Позивач подав докази про розмір витрат, які сторона сплатила у зв'язку з апеляційним розглядом справи, засобами поштового зв'язку 09 вересня 2020 року одночасно із заявою про видачу додаткового рішення.

Суд апеляційної інстанції при відмові в задоволенні заяви зауважив, що судові витрати розподілу не підлягають з огляду на результат вирішення апеляційної скарги та на підставі вимог статті 139 Кодексу адміністративного судочинства України.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судове рішення – без змін.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Оскільки на час ухвалення судом апеляційної інстанції постанови від 02 вересня 2020 року позивач не надав докази понесених адвокатом витрат на правничу допомогу, суд апеляційної інстанції, ураховуючи право позивача надати відповідні докази протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду, не мав можливості вирішити питання про відшкодування витрат на правничу допомогу в день прийняття постанови.

Зважаючи на положення частини сьомої статті 139 Кодексу адміністративного судочинства України, а також правила обчислення процесуального строку, установлені статтею 120 цього Кодексу, останній день п'ятиденного строку після ухвалення судового рішення припадає на 07 вересня 2020 року (понеділок), який не є ані вихідним, ані святковим днем.

Отже, докази про розмір витрат, які сторона сплатила у зв'язку з апеляційним розглядом справи були подані зі спливом п'яти днів після ухвалення рішення суду. За правилами частини сьомої статті 139 Кодексу адміністративного судочинства України заява сторони про відшкодування судових витрат залишається без розгляду у разі неподання відповідних доказів протягом встановленого строку.

Ураховуючи те, що позивач звернувся із заявою про видачу додаткового рішення, у якому просив стягнути судові витрати на професійну правничу допомогу, суд апеляційної інстанції, зважаючи на спеціальні норми статті 139 Кодексу адміністративного судочинства України, правильно відмовив у її задоволенні та не допустив порушень норм процесуального права при постановленні ухвали від 23 вересня 2020 року.

Верховний Суд також звернув увагу на те, що постановою від 03 листопада 2020 року були скасовані додаткове рішення Львівського окружного адміністративного суду від 02 квітня 2020 року та постанова Восьмого апеляційного адміністративного суду від 02 вересня 2020 року в частині залишення без змін додаткового рішення Львівського окружного адміністративного суду від 02 квітня 2020 року, а справа в цій частині була направлена на новий розгляд до суду першої інстанції. Зазначене дає можливість скаргнику за умови дотримання вимог статей 134, 139 Кодексу адміністративного судочинства України реалізувати своє право на відшкодування витрат на правову допомогу в процесі нового розгляду справи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 листопада 2020 року у справі № 1.380.2019.002189 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93052888>.

9. Про характер спірних правовідносин у справі щодо погодження Плану ліквідації аварії шахти

Аварійно-рятувальне обслуговування суб'єктів господарювання, у власності, володінні або користуванні яких перебувають об'єкти, діяльність яких пов'язана з веденням гірничих робіт або експлуатацією гірничих виробок, здійснюється державними воєнізованими аварійно-рятувальними службами на договірній основі. Отже, укладення договору на аварійно-рятувальне обслуговування суб'єкта господарювання є обов'язковим у силу законодавчих приписів.

Таким чином, відносини щодо обслуговування об'єктів суб'єктів господарювання впливають з умов відповідного договору, а узгодження Плану ліквідації аварії є складовою частиною цих договірних відносин. При цьому в таких відносинах відповідач не здійснює управлінських функцій, тобто не виступає суб'єктом владних повноважень

18 листопада 2020 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 160/1487/20 за позовом Приватного акціонерного товариства «ДТЕК Павлоградвугілля» до Восьмого воєнізованого гірничорятувального загону про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити певні дії.

Ухвалою Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 24 квітня 2020 року, залишеною без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду від 26 серпня 2020 року, закрито провадження у справі та роз'яснено, що справа підлягає розгляду у порядку господарського судочинства.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Визначальною ознакою справи адміністративної юрисдикції є суть (зміст, характер) спору. Публічно-правовий спір, на який поширюється юрисдикція адміністративних судів, є спором між учасниками публічно-правових відносин і стосується саме цих відносин.

З системного аналізу положень Кодексу цивільного захисту України, Порядку здійснення постійного та обов'язкового аварійно-рятувального обслуговування суб'єктів господарювання, галузей та окремих територій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 травня 2017 року № 5, постанови Кабінету Міністрів України від 13 листопада 2013 року № 828 «Про затвердження Порядку атестації аварійно-рятувальних служб і рятувальників» вбачається, що аварійно-рятувальне обслуговування суб'єктів господарювання, у власності, володінні або користуванні яких перебувають об'єкти, діяльність яких пов'язана з веденням гірничих робіт або експлуатацією гірничих виробок, здійснюється державними воєнізованими аварійно-рятувальними службами на договірній основі. Отже, укладення договору на аварійно-рятувальне обслуговування суб'єкта господарювання є обов'язковим в силу законодавчих приписів.

Як указано в пункті 6 Порядку, одночасно із договором на аварійно-рятувальне обслуговування суб'єктом господарювання подається, серед іншого,

план ліквідації наслідків аварій на об'єкті підвищеної небезпеки, які підлягають обслуговуванню. Звідси слідує, що умовою погодження плану ліквідації аварії є наявність погодженого та укладеного між сторонами договору обслуговування.

Таким чином, відносини між ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» та Восьмим воєнізованим гірничорятувальним загonom щодо обслуговування об'єктів позивача впливають з умов відповідного договору, та узгодження плану ліквідації аварії є складовою частиною таких договірних відносин. При цьому, в цих відносинах відповідач не здійснює управлінські функції, тобто не виступає суб'єктом владних повноважень.

Отже, характер спірних правовідносин у цій справі не є публічно-правовим, оскільки впливає з договірних відносин між позивачем і відповідачем.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 листопада 2020 року у справі № 160/1487/20 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92972026>

10. Про можливість розгляду судом позовних вимог про оскарження дій чи бездіяльності інших суддів під час розгляду судових справ, а також про оскарження їх рішень, ухвалених за наслідками розгляду цих справ

Можливості розгляду судом позовних вимог про зобов'язання іншого суду вчинити певні процесуальні дії та (або) ухвалити рішення, пов'язане з розглядом іншої судової справи, провадження в якій відкрито, закони України не передбачають, а оскарження судових рішень, діянь суддів (судів) щодо розгляду та вирішення справ поза порядком, передбаченим процесуальним законом, не допускається.

Суди та судді не можуть бути відповідачами у справах про оскарження їхніх дій чи бездіяльності під час розгляду судових справ, а також про оскарження їх рішень, ухвалених за наслідками розгляду цих справ. Вчинені суддею (судом) процесуальні дії з розгляду конкретної справи, а також ухвалені у ній рішення можуть бути оскаржені до суду вищої інстанції у порядку, передбаченому процесуальним законом, для тієї справи, під час розгляду якої вони вчиняються чи ухвалюються

19 листопада 2020 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 560/1014/19 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Хмельницькі барви» до старшого слідчого органів внутрішніх справ другого відділу розслідування кримінальних проваджень слідчого управління фінансових розслідувань Головного управління Державної фіскальної служби у Хмельницькій області Столярчука Вадима Вікторовича, прокурора прокуратури Хмельницької області Дацюк Ірини Володимирівни, Слідчого судді Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області Бурки Світлани Володимирівни про визнання протиправними дій та дозволу.

Ухвалою Хмельницького окружного адміністративного суду від 08 травня 2019 року, яка залишена без змін постановою Сьомого апеляційного

адміністративного суду від 04 липня 2019 року, задоволено клопотання слідчого судді Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області Бурки С.В. та закрито провадження у справі, оскільки справу не належить розглядати за правилами адміністративного судочинства.

Правовий висновок Верховного Суду за результатами розгляду зазначеної адміністративної справи полягає в такому.

Право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності суду, слідчого судді, прокурора, слідчого, що належить до загальних засад кримінального провадження, згідно з частиною 1 статті 24 КПК України, кожному гарантується в порядку, передбаченому цим Кодексом.

Питання, пов'язані з оскарженням ухвал слідчого судді, встановлено положеннями статтями 309, 310 КПК України, відповідно до приписів яких правом перевірки законності прийнятих слідчим суддею ухвал наділено виключно суд апеляційної інстанції, що здійснює кримінальне провадження.

Ані положення КПК України, ані положення КАС України не надають окружному адміністративному суду повноважень перевіряти ухвали слідчих суддів, прийнятих в межах кримінального провадження та вирішувати питання, що пов'язані з виконанням ухвал слідчих суддів, тощо.

У справі, що розглядається, позивач вважає протиправними дії слідчого управління фінансових розслідувань Головного управління ДФС у Хмельницькій області, який звернувся до Хмельницького міськрайонного суду з клопотанням, дії прокурора відділу прокуратури Хмельницької області з погодження клопотання, та наданий 13 жовтня 2016 року слідчим суддею Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області дозвіл на проведення у кримінальному провадженні позапланової перевірки ТОВ «Хмельницькі барви», у зв'язку із відсутністю компетенції (повноважень) у суб'єктів владних повноважень. Проте фактично в межах процедури санкціонування слідчим суддею дозволу на проведення у кримінальному провадженні позапланової перевірки було реалізовано механізм судового контролю відповідного клопотання слідчого та процедури його погодження.

Водночас незгода скаржника із результатами судового контролю не може слугувати підставою для зміни юрисдикції.

Також щодо вимоги ТОВ «Хмельницькі барви» визнати у порядку адміністративного судочинства протиправним та таким, що наданий за відсутності компетенції (повноважень) у суб'єкта владних повноважень, дозвіл слідчого судді, Верховний Суд вважає за необхідне зазначити наступне.

Конституційний Суд України у пункті 4.2 Рішення від 23 травня 2001 року № 6-рп/2001 роз'яснив, що порядок здійснення правосуддя регламентується відповідним процесуальним законодавством України. Позасудовий порядок оскарження актів і дій суддів, які стосуються здійснення правосуддя, неможливий.

Оскарження дій суддів (судів) щодо розгляду та вирішення справ, а також оскарження судових рішень поза порядком, передбаченим процесуальним законом, не допускається. Суди та судді не можуть бути відповідачами у справах

про оскарження їхніх дій чи бездіяльності під час розгляду інших судових справ, а також про оскарження їх рішень, ухвалених за наслідками розгляду цих справ.

Оскарження вчинення (невчинення) судом (суддею) у відповідній справі процесуальних дій і ухвалених у ній рішень не може відбуватися шляхом ініціювання нового судового процесу проти суду (судді).

Отже, у цій справі поняття «спір, який не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства» щодо вказаних вимог позивача слід тлумачити як поняття, що стосується тих спорів, які не підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства, і тих, які взагалі не підлягають судовому розгляду. А тому зазначені вище вимоги не можуть бути вирішені в судах жодної юрисдикції.

Таким чином, можливість розгляду судом позовних вимог про зобов'язання іншого суду вчинити певні процесуальні дії та (або) ухвалити рішення, пов'язане з розглядом іншої судової справи, провадження в якій відкрито, Закони України не передбачають, а оскарження судових рішень, діянь суддів (судів) щодо розгляду та вирішення справ поза порядком, передбаченим процесуальним законом, не допускається.

Суди та судді не можуть бути відповідачами у справах про оскарження їхніх дій чи бездіяльності під час розгляду судових справ, а також про оскарження їх рішень, ухвалених за наслідками розгляду цих справ. Вчинені суддею (судом) процесуальні дії з розгляду конкретної справи, а також ухвалені у ній рішення можуть бути оскаржені до суду вищої інстанції у порядку, передбаченому процесуальним законом для тієї справи, під час розгляду якої вони вчиняються чи ухвалюються.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 листопада 2020 року у справі № 560/1014/19 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92972472>.

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду за жовтень – листопад 2020 року (актуальна практика) / Упоряд.: управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду; правове управління (І) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. – Київ, 2020. – 130 стор.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua